

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ
ΣΧΟΛΗ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ**

**ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ ΤΗΣ ΑΓΩΓΗΣ –ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΜΕ ΧΡΗΣΗ
ΝΕΩΝ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΩΝ»**

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**«ΤΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΤΩΝ Π.Τ.Δ.Ε. ΣΤΗΝ
ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ Η ΘΕΣΗ ΤΩΝ Τ.Π.Ε. ΣΤΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΑΥΤΩΝ»**

**«THE COURSES OF THE DEPARTMENT OF PRIMARY
EDUCATION IN GREECE AND THE POSITION OF ICT
WITHIN THESE»**

ΧΡΙΣΤΟΦΙΔΗ ΑΝΝΑ-ΜΙΧΑΕΛΑ

ΡΟΔΟΣ, ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2018

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ
ΣΧΟΛΗ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ ΤΗΣ ΑΓΩΓΗΣ –ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΜΕ ΧΡΗΣΗ ΝΕΩΝ
ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΩΝ»

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Χριστοφίδη Άννα-Μιχαέλα

A.M: 413 2015050

**«ΤΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΤΩΝ Π.Τ.Δ.Ε. ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ Η
ΘΕΣΗ ΤΩΝ Τ.Π.Ε. ΣΤΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΑΥΤΩΝ»**

**«THE COURSES OF THE DEPARTMENT OF PRIMARY EDUCATION IN
GREECE AND THE POSITION OF ICT WITHIN THESE»**

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ

κ. Σοφός Αλιβίζος

ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ
ΕΠΙΤΡΟΠΗ

κα. Δάρρα Μαρία
κ. Φωκίδης Εμμανουήλ

ΡΟΔΟΣ , ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2018

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ ΤΗΣ ΑΓΩΓΗΣ - ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΜΕ ΧΡΗΣΗ ΝΕΩΝ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΩΝ»

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

*Τα Προγράμματα Σπουδών των Π.Τ.Δ.Ε. στην Ελλάδα
και η θέση των Τ.Π.Ε. στα πλαίσια αυτών*

*

*The Courses of the Department of Preliminary Education in Greece
and the position of ICT within these*

ΧΡΙΣΤΟΦΙΔΗ ANNA-ΜΙΧΑΕΛΑ

Επιβλέπων: Σοφός Αλιβίζος, Καθηγητής Παν. Αιγαίου

Εγκρίθηκε από την τριμελή εξεταστική επιτροπή στις 14/09/2018

1. Σοφός Αλιβίζος, Καθηγητής Παν. Αιγαίου
2. Δάρρα Μαρία, Επίκουρη Καθηγήτρια Παν. Αιγαίου
3. Φωκίδης Εμμανουήλ, Επίκουρος Καθηγητής Παν. Αιγαίου

ΡΟΔΟΣ, ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2018

Δηλώνω υπεύθυνα ότι είμαι συγγραφέας αυτής της πρωτότυπης μεταπτυχιακής διπλωματικής εργασίας, ότι έχω αναφέρει τις όποιες πηγές από τις οποίες έκανα χρήση δεδομένων, ιδεών ή λέξεων, είτε αυτές αναφέρονται ακριβώς είτε παραφρασμένες και ότι αυτή η εργασία προετοιμάστηκε από εμένα προσωπικά ειδικά για το συγκεκριμένο Π.Μ.Σ.

Χριστοφίδη Άννα - Μιχαέλα

Αυτή είναι η τραγικότητα ενός καλού δασκάλου: αγωνίζεται για την «αυτοεξόντωσή» του. Καθώς οδηγεί τους μαθητές του σε αυτονομία και αυτοτέλεια, καταργεί βαθμιαία τον ίδιο του τον εαυτό. Ένα καλός εκπαιδευτικός είναι ένας αληθινός ήρωας.

[Ποργιωτάκης]

Περίληψη

Οι σπουδές στο Πανεπιστήμιο έχουν στόχο να προετοιμάσουν νέους επιστήμονες για την απασχόλησή τους σε κάποιον τομέα της επαγγελματικής ζωής, όπου απαιτείται αυτόνομη, αλλά και συλλογική επαγγελματική και επιστημονική δράση. Παράλληλα, οι σπουδές συμβάλλουν στη διαμόρφωση της προσωπικότητας και της κοινωνικής ένταξης των φοιτητών στην πανεπιστημιακή κοινότητα και τους προετοιμάζουν για τη μελλοντική ένταξή τους στην ελληνική εκπαιδευτική κοινότητα και γενικότερα στην κοινωνία. Σκοπός της παρούσας ερευνητικής εργασίας είναι η διερεύνηση της δομής των προγραμμάτων σπουδών των Π.Τ.Δ.Ε. στην Ελλάδα και της θέσης των Μέσων (ΤΠΕ) σε αυτά. Σε δεύτερο επίπεδο, προσδοκά να διερευνήσει κατά πόσο είναι ενιαία η δομή των προγραμμάτων, ποια μαθήματα έχουν βαρύτητα και ποιο το επίπεδο γραμματισμού των εκπαιδευτικών στα Μέσα. Ειδικότερα, η μελέτη αυτή αποσκοπεί στη διερεύνηση της δομής των προγραμμάτων σπουδών που σηματοδοτούν τον τρόπο λειτουργίας των Παιδαγωγικών Τμημάτων στην Ελλάδα και ποια δεδομένα επηρεάζουν την επιλογή των μαθημάτων στα οποία δίνεται βαρύτητα. Τέλος, μέσω της εργασίας αυτής επιδιώκεται να γνωστοποιηθούν σημεία που μειονεκτούν είτε όσον αφορά το υλικό της εκπαίδευσης και της παρεχόμενης γνώσης είτε τη συνεργατικότητα των καθηγητών- φοιτητών, είτε το επίπεδο γραμματισμού των εκπαιδευτικών στα Μέσα και να γίνουν προτάσεις για την βελτίωσή τους στην πρακτική εφαρμογή τους.

Λέξεις κλειδιά: Προγράμματα Σπουδών, Π.Τ.Δ.Ε., Τ.Π.Ε., γραμματισμός των εκπαιδευτικών στα μέσα.

Abstract

Studies at the University aim to prepare new scientists for their employment in a field of professional life where autonomous but also collective professional and scientific action is required. At the same time, studies contribute to shaping the personality and social inclusion of students in the university community and prepare them for their future integration into the Greek educational community and society in general. The purpose of the present research is to investigate the structure of the study programs of PEDD in Greece and the position of the Media (ICT) in them. On the second level, it expects to investigate whether the structure of the programs is unified, which lessons are important and what level of teacher literacy is in the media. In particular, this study aims at investigating the structure of curricula that indicate how the Pedagogical Departments operate in Greece, and what data influence the choice of the courses that are given weight. Finally, this work seeks to disclose points that are disadvantaged either in terms of the material of education and the provided knowledge or the

co-operation of the professors or the level of literacy of teachers in the Media and to make suggestions for their improvement in their practical application.

Key words: PEDD, programs, ICT, media literacy.

Ευχαριστίες

Η ολοκλήρωση αυτής της εργασίας δεν θα ήταν δυνατή δίχως την ανεπιφύλακτη συμπαράσταση και καθοδήγηση ανθρώπων, οι οποίοι με περιέβαλαν με την εμπιστοσύνη τους και με συνέδραμαν σε κάθε βήμα μου στη διάρκεια όλων αυτών των ετών.

Αρχικά, αισθάνομαι την ανάγκη να ευχαριστήσω τον επιβλέποντα καθηγητή μου που είχε την κύρια ευθύνη για την καθοδήγησή μου, κ. Αλιβίζο Σοφό, ο οποίος με την επιμονή, υπομονή, τις γνώσεις του και την εμπειρία του συνέβαλε τα μέγιστα με την απλόχερη προσφορά ανεκτίμητων συμβουλών και των πλούσιων γνώσεών του, καθ' όλη τη διάρκεια συγγραφής της εργασίας. Με απόλυτη ελευθερία στις κινήσεις μου και τις επιλογές μου και με την αμέριστη εμπιστοσύνη προς το πρόσωπό μου, κατάφερα να επιτελέσω ένα σημαντικό ακαδημαϊκό στόχο.

Πολλές και θερμές ευχαριστίες οφείλω επίσης και στην κ. Δάρρα Μαρία, επίκουρη καθηγήτρια του Π.Τ.Δ.Ε. και στον κ. Φωκίδη Εμμανουήλ, λέκτορα του Π.Τ.Δ.Ε. γιατί με προθυμία αποδέχθηκαν να συμμετέχουν στην τριμελή επιτροπή.

Τέλος, ένα μεγάλο ευχαριστώ οφείλω στην οικογένειά μου, που μου στάθηκε και με πίστεψε σε κάθε μου βήμα, προσφέροντας με τον δικό της τρόπο κι από διαφορετική θέση κάθε μέλος της, την ενθάρρυνση και την πολύτιμη ηθική στήριξη καθ' όλη τη διάρκεια της παρούσας εργασίας.

Χριστοφίδη Άννα-Μιχαέλα,

Ρόδος,2018

Πρόλογος

Οι εκπαιδευτικοί είναι οι άνθρωποι που διαδραματίζουν σημαίνοντα ρόλο στη ζωή των διδασκόμενων, καθώς τους κατευθύνουν προς την εκπλήρωση των επιδιώξεών τους και διαπλάθουν τις πεποιθήσεις τους. Γι' αυτό κρίνεται απαραίτητη και επιτακτική η ανάγκη για ποιότητα στο επάγγελμα του εκπαιδευτικού προσδίδοντας του κύρος και προσφέροντας στήριξη στους φοιτητές των Π.Τ.Δ.Ε. από την αρχή της σταδιοδρομίας τους, αλλά και παρέχοντας τους τακτικά ευκαιρίες να εκσυγχρονίσουν τις δεξιότητες και τα ταλέντα τους, συγκαταλεγόμενων εκείνων που στηρίζονται στις νέες τεχνολογίες.

Τα Π.Τ.Δ.Ε. αποσκοπούν στη διάπλαση εκπαιδευτικών με δημοκρατική συνείδηση, ενάντια σε κάθε λογική κοινωνικών διακρίσεων. Επιπλέον, επιδιώκουν την καλλιέργεια ατόμων που αντεπεξέρχονται με θετική αντίληψη στη μεταβολή της εκπαίδευσης οδεύοντας στη διαμόρφωση μιας κοινωνίας δικαιοσύνης, ελευθερίας και ισότητας με σεβασμό στην πολυφωνία των διαφορετικών θεωρητικών απόψεων και πρακτικών στην εκπαίδευση. Οι παιδαγωγικές, ψυχολογικές, κοινωνιολογικές και φιλοσοφικές θεωρίες, καθώς και οι διαφορετικές προσεγγίσεις για τη διδασκαλία των γνωστικών αντικειμένων που αναφέρονται στους σκοπούς, στο περιεχόμενο και στις μεθόδους διδασκαλίας κάθε γνωστικού αντικείμενου θα αποτελέσουν απαραίτητο εφόδιο στην καθημερινή τους εργασία. Συνεπώς, κατέχοντας μια ουσιαστική ανθρωπιστική παιδεία με σεβασμό και κατανόηση στη διαφορετικότητα θα διαδραματίσουν έναν ενεργό ρόλο στο κοινωνικό γίγνεσθαι.

Το θεωρητικό και ερευνητικό υπόβαθρο στα οποία βασίζονται τα προγράμματα σπουδών των παιδαγωγικών τμημάτων έχουν διαμορφωθεί σύμφωνα με συγκεκριμένες αρχές, για να χορηγούν το πλαίσιο γνώσεων και δεξιοτήτων που θα θεμελιώνει μια επαρκή μόρφωση για τους υποψήφιους εκπαιδευτικούς, δεδομένου ότι μόνο η γνώση του αντικείμενου διδασκαλίας δεν επαρκεί για να ανταπεξέλθει ο εκπαιδευτικός αποτελεσματικά στο σύνθετο ρόλο του. Έτσι, το περιεχόμενο των προγραμμάτων αρχικής μόρφωσης των παιδαγωγών έγκειται σε τέσσερα βασικά στοιχεία: 1) Σπουδές «ειδικότητας», όπου οι φοιτητές αποκτούν ευρείες, εξειδικευμένες, αντικειμενικές και θεωρητικές γνώσεις σε παιδαγωγικά αντικείμενα, 2) Σπουδές παιδαγωγικής κατάρτισης, οι οποίες κατοχυρώνουν τη χριώδη θεωρητική κατάρτιση και πρακτική εξάσκηση όσον αφορά στα ειδικά τυπικά προσόντα διορισμού στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση αναφορικά με τις ισχύουσες διατάξεις, 3) «Επαγγελματικές σπουδές», που ενέχουν θέματα προγράμματος διδασκαλίας-διδασκτικής μεθοδολογίας και συνίστανται σε θέματα εκπαίδευσης, αγωγής, μάθησης, διδασκαλίας, αλλά και ειδικής διδασκτικής, 4) Πρακτική άσκηση, η οποία πραγματοποιείται με την ολοκλήρωση ενός κύκλου σπουδών προκειμένου οι φοιτητές να έλθουν σε άμεση επαφή με το αντικείμενο της

επιστήμης τους και ν' αποκτήσουν προσόντα και ικανότητες αξιοποιώντας τις θεωρητικές γνώσεις που έχουν λάβει κατά τη διάρκεια των σπουδών τους (Παπαναούμ, 2001).

Πίνακας περιεχομένων

Κατάλογοι συντομογραφιών, σχημάτων, πινάκων, γραφημάτων

1. Εισαγωγή.....	16
1.0 Η προβληματική της έρευνας.....	16
1.1 Διατύπωση του ερευνητικού προβλήματος.....	16
1.2 Σκοπός και ειδικότεροι στόχοι της έρευνας.....	16
1.3 Ερευνητικά ερωτήματα	17
1.4 Αναγκαιότητα της έρευνας	17
1.5 Σπουδαιότητα του προβλήματος.....	18
1.6 Προϋποθέσεις της έρευνας.....	18
1.7 Οριοθέτηση του προβλήματος	19
2. Θεωρητικό Πλαίσιο	20
2. 0 Ορισμός και ταξινόμηση των Επιστημών της Αγωγής και της Εκπαίδευσης.....	20
2.1 Οι Επιστήμες της Αγωγής και της Εκπαίδευσης.....	22
2.2 Τα σημεία συνάντησης των Επιστημών της εκπαίδευσης και της Παιδαγωγικής.....	24
2.3 Ιστορική Αναδρομή των Π.Τ.Δ.Ε. στην Ελλάδα.....	25
2.3.1 Τα Παιδαγωγικά Τμήματα στην Ελλάδα	30
Παιδαγωγικό Τμήμα Πάτρας	30
Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης	31
Πανεπιστήμιο Κρήτης.....	31
Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών.....	32
Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης Αιγαίου	32
ΠΤΔΕ Δυτικής Μακεδονίας (Φλώρινας)	33
ΠΤΔΕ Δυτικής Θεσσαλίας	34
Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης.....	34
ΠΤΔΕ Ιωαννίνων	35
2.4 Τα Προγράμματα Σπουδών των Π.Τ.Δ.Ε.	36
2.5 Οι νέες τεχνολογίες στα Π.Τ.Δ.Ε.....	40
2.5.1 Σχέση τεχνολογίας και Εκπαίδευσης	40
2.5.2 Δεξιότητες των Εκπαιδευτικών για την Αξιοποίηση των Τ.Π.Ε.	42
2.5.3 Δεξιότητες των Εκπαιδευτικών και Ευρωπαϊκοί Προσανατολισμοί	45
2.5.4 Επιμόρφωση Α΄ Επιπέδου	51

2.5.5 Επιμόρφωση Β' Επιπέδου	53
3. Μεθοδολογία και σχεδιασμός της έρευνας.....	55
3.1 Διαδικασία Εκτέλεσης (Διεξαγωγής) της Έρευνας: Μέσα συλλογής δεδομένων, Καθορισμός πληθυσμού – δείγματος, στατιστικές τεχνικές, στατιστική ανάλυση.....	55
3.1.1 Μέσα συλλογής δεδομένων	55
3.1.2 Το δείγμα.....	55
3.1.3 Βήματα σχεδιασμού έρευνας	56
3.1.4 Μέγεθος και διάρκεια έρευνας.....	56
3.1.5 Εργαλεία.....	57
3.1.6 Ερευνητική διαδικασία	57
4. 4. Ανάλυση των Αποτελεσμάτων της Έρευνας.....	57
Συμπεράσματα.....	71
Περιορισμοί της έρευνας	72
Προτάσεις για περαιτέρω έρευνα και μελέτη	72
Βιβλιογραφία	73
Ξενόγλωσση και Μεταφρασμένα	73
Ελληνόγλωσση	79
Παράρτημα	86
Πίνακες Κατηγοριοποίησης Μαθημάτων.....	86

Κατάλογος συντομογραφιών

- Α.Ε.Ι.= Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα
- Α.Π.= Αναλυτικό Πρόγραμμα
- ΔΕΠ= Διδακτικό Επιστημονικό Προσωπικό
- ΔΕΠΠΣ = Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών
- ΔΠΘ= Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης
- Ε.Ε.Π.= Ειδικό Επιστημονικό Προσωπικό
- Ε.Τ.= Εξέλιξη Τεχνολογιών
- ΕΕ= Ευρωπαϊκή Ένωση
- ΕΔΠ= Εργαστηριακό Διδακτικό Προσωπικό
- ΕΠΕΑΕΚ= Εκπαίδευση και Αρχική Επαγγελματική Κατάρτιση
- ΕΤΕΠ= Ειδικό τεχνικό Εργαστηριακό Προσωπικό
- Η/Υ= Ηλεκτρονικός Υπολογιστής
- Κ.Σ.Ε.= Κέντρα Στήριξης Επιμόρφωσης
- ΚΕ.ΠΙΣ= Κέντρα Πιστοποίησης
- ΚΕΣ= Κέντρα Στήριξης Επιμόρφωσης
- Π.Τ.Δ.Ε.= Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης
- Π.Τ.Π.Ε.= Παιδαγωγικό Τμήμα Προσχολικής Εκπαίδευσης
- ΠΑ= Παιδαγωγικές Ακαδημίες
- ΠΑΚΕ= Πανεπιστημιακά Κέντρα Εκπαίδευσης
- ΠΑΜ= Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας
- Τ.Π.Ε.= Τεχνολογίες της Πληροφορίας και της Επικοινωνίας

Κατάλογος σχημάτων

Σχήμα 1: Κλάδοι Παιδαγωγικής Επιστήμης	σελ.	19-20
Σχήμα 2: Επιστήμες της Παιδαγωγικής και της Εκπαίδευσης		21
Σχήμα 3: DigCompEdu Τομείς και Πεδία Εφαρμογής		46
Σχήμα 4: DigCompEdu Οι Ικανότητες και οι Συνδέσεις τους		47
Σχήμα 5: DigCompEdu Μοντέλο Προόδου		48

Κατάλογος Πινάκων

Πίνακας 1: Μαθήματα Π.Τ.Δ.Ε. Σύνολο μαθημάτων και ects	34
Πίνακας 2: Μαθήματα που προσφέρονται συνολικά (χωρίς πρακτική άσκηση)	57
Πίνακας 3: Μαθήματα που προσφέρονται συνολικά (με πρακτική άσκηση)	57
Πίνακας 4: Υποχρεωτικά- υποχρεωτικά κατ' επιλογήν- επιλογής μαθήματα- πρακτική άσκηση-ects	58
Πίνακας 5: Μαθήματα που απαιτούνται για τη λήψη πτυχίου	58
Πίνακας 6: Επιστήμες της Παιδαγωγικής	59
Πίνακας 7: Επιστήμες της Εκπαίδευσης	60
Πίνακας 8: Επιστήμες και η διδασκαλία τους	61
Πίνακας 9: Πρακτική Άσκηση	62
Πίνακας 10: Μαθήματα ΤΠΕ και ECTS	63
Πίνακας 11: Μαθήματα ΤΠΕ Υποχρεωτικά	64
Πίνακας 12: Μαθήματα ΤΠΕ Επιλογής	64
Πίνακας 13: Περιεχόμενο Μαθημάτων ΤΠΕ	65
Πίνακας 14: Ποσοτική Βαρύτητα Μαθημάτων ΤΠΕ στα ΑΠ των Π.Τ.Δ.Ε.	66
Πίνακας 15: Σχέση μαθημάτων ΤΠΕ με Επιμέρους Τομείς	66
Πίνακας 16: Σχέση μαθημάτων ΤΠΕ με τους έξι τομείς δεξιοτήτων του ευρωπαϊκού πλαισίου DigCompEdu	67
Πίνακας 17: Επίπεδο ανέλιξης αναφορικά με τα έξι στάδια ανάπτυξης του εκπαιδευτικού του ευρωπαϊκού πλαισίου DigCompEdu	68

Κατάλογος Γραφημάτων

Γράφημα 1: Ποσοστά μαθημάτων Επιστημών της Παιδαγωγικής	60
Γράφημα 2: Ποσοστά μαθημάτων Επιστημών της Εκπαίδευσης	61
Γράφημα 3: Επιστήμες και η διδασκαλία τους	62
Γράφημα 4: Πρακτική Άσκηση	63

Εισαγωγή

1.0 Η προβληματική της έρευνας

Στο κεφάλαιο αυτό παρατίθενται ο στόχος και τα ερωτήματα της έρευνας, οριοθετείται το θεματικό αντικείμενο της εργασίας και γίνεται αναφορά στους παράγοντες εκείνους που την καθιστούν ερευνητικά σημαντική. Η εκπαίδευση αποτελώντας πρωταρχικό κοινωνικό αγαθό και προϋπόθεση κάθε κοινωνικού μετασχηματισμού, κρίνεται απαραίτητο να προσαρμοστεί στις νέες συνθήκες και στις προτεραιότητες που δημιουργούνται. Κατά συνέπεια, προκύπτει μια αέναη και αναπόφευκτη απαίτηση συνεχούς αναδιοργάνωσης των εκπαιδευτικών δεδομένων σε όλες τις βαθμίδες και τα επίπεδα και εξοικείωσής τους στις νέες συνθήκες. Έτσι, είναι επιβεβλημένη η ανασκόπηση και η συνεχής εξέλιξη της προσφερόμενης εκπαίδευσης, στον επίοντα εκπαιδευτικό και επιστήμονα των κλάδων των Επιστημών της Αγωγής και της Εκπαίδευσης από τα αντίστοιχα Παιδαγωγικά Τμήματα υπογραμμίζοντας τη σημαντικότητα της ερευνητικής αυτής εργασίας.

1.1 Διατύπωση του ερευνητικού προβλήματος

Η εκπαίδευση των εκπαιδευτικών αποτελεί καίριο ζήτημα τόσο της Παιδαγωγικής Επιστήμης όσο και της εκπαιδευτικής πράξης. Στον Ελλαδικό χώρο μόλις στα μέσα του 1980 πραγματοποιήθηκε μια μεταρρύθμιση της εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης. Δεδομένου ότι τα προγράμματα σπουδών των Π.Τ.Δ.Ε. στην Ελλάδα ποικίλουν καθώς και τα μαθήματα βαρύτητας για την απόκτηση του τίτλου σπουδών, κρίνεται αναγκαία η διερεύνηση της ενιαίας δομής τους και η σύνδεσή τους με τα σύγχρονα μέσα.

1.2 Σκοπός και ειδικότεροι στόχοι της έρευνας

Σκοπός της παρούσας ερευνητικής εργασίας είναι η διερεύνηση της δομής των προγραμμάτων σπουδών των Π.Τ.Δ.Ε. στην Ελλάδα και της θέσης των Μέσων (ΤΠΕ) σε αυτά. Σε δεύτερο επίπεδο, προσδοκά να διερευνήσει κατά πόσο είναι ενιαία η δομή των προγραμμάτων, ποια μαθήματα έχουν βαρύτητα και ποιο το επίπεδο γραμματισμού των εκπαιδευτικών στα Μέσα. Ειδικότερα, η μελέτη αυτή αποσκοπεί στη διερεύνηση της δομής των προγραμμάτων σπουδών που σηματοδοτούν τον τρόπο λειτουργίας των Παιδαγωγικών Τμημάτων στην Ελλάδα και ποια δεδομένα επηρεάζουν την επιλογή των μαθημάτων στα οποία δίνεται βαρύτητα. Τέλος, μέσω της εργασίας αυτής επιδιώκεται να γνωστοποιηθούν σημεία που μειονεκτούν είτε όσον αφορά το υλικό της εκπαίδευσης και της παρεχόμενης γνώσης είτε τη συνεργατικότητα των καθηγητών- φοιτητών, είτε το επίπεδο γραμματισμού

των εκπαιδευτικών στα Μέσα και να γίνουν προτάσεις για την βελτίωσή τους στην πρακτική εφαρμογή τους.

1.3 Ερευνητικά ερωτήματα

Τα ερευνητικά ερωτήματα στα οποία αποπειράται να απαντήσει η παρούσα εργασία είναι τα ακόλουθα:

A. Πως διαμορφώνονται τα προγράμματα σπουδών των Π.Τ.Δ.Ε. στην Ελλάδα, αναφορικά:

A1 με τον αριθμό των μαθημάτων και τις πιστωτικές μονάδες

A2 το είδος των μαθημάτων (υποχρεωτικά, επιλογής κ.α.)

A3 την κατηγορία περιεχόμενου των μαθημάτων

B. Πως διαμορφώνονται τα μαθήματα που σχετίζονται με το γραμματισμό των εκπαιδευτικών στις ΤΠΕ στο πλαίσιο των προγραμμάτων σπουδών αναφορικά:

B1 με τον αριθμό των μαθημάτων και τις πιστωτικές μονάδες

B2 το είδος των μαθημάτων (υποχρεωτικά, επιλογής κ.α.)

B3 την κατηγορία περιεχόμενου των μαθημάτων

Γ. Πως διαμορφώνονται η σχέση των μαθημάτων για τον ψηφιακό γραμματισμό των μελλοντικών εκπαιδευτικών σε σχέση με τα άλλα μαθήματα εντός των προγραμμάτων σπουδών, αναφορικά:

Γ1 με την ποσοτική βαρύτητα τους

Γ2 με άλλους επιμέρους τομείς (ενδεικτικά της ειδικής αγωγής, της διαπολιτισμικής αγωγής)

Γ3 με τους έξι τομείς δεξιοτήτων του ευρωπαϊκού πλαισίου DigCompEdu.

Γ4 με τα έξι στάδια ανάπτυξης του εκπαιδευτικού του ευρωπαϊκού πλαισίου DigCompEdu.

1.4 Αναγκαιότητα της έρευνας

Ένα από τα σημαίνοντα συστατικά των Π.Τ.Δ.Ε., όπως και όλων των τμημάτων της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης, αποτελεί το περιεχόμενο και ο τρόπος οργάνωσης του Προγράμματος Σπουδών τους, καθώς αποτυπώνει τους σκοπούς και τον τρόπο λειτουργίας τους (Μαυρογιώργος & Σιάνου, 1999).

Κάθε Παιδαγωγικό Τμήμα έχει διαμορφώσει το δικό του Οδηγό Σπουδών, όπου εγγράφεται ο κανονισμός σπουδών, οι στόχοι, οι προϋποθέσεις για τη λήψη πτυχίου, αλλά και η περιγραφή των διδακτικών αντικειμένων, τα οποία απαρτίζουν το περιεχόμενο της εκπαίδευσης των φοιτητών-τριών και είναι συνυφασμένα με την κοινωνική πραγματικότητα και τους μετασχηματισμούς της προσδοκώντας τη διάπλαση ενός εκπαιδευτικού, ο οποίος κατέχει τις αναγκαίες πληροφορίες τόσο αναφορικά με την επιστήμη του, όσο και τις μεθόδους προσέγγισης της επιστημονικής γνώσης (Μαυρογιώργος & Σιάνου, 1999).

Το σύγχρονο Πρόγραμμα Σπουδών καθιερώνει μια νέα εποχή στην εκπαίδευση των εκπαιδευτικών, καθώς πρωταρχική επιδίωξη του αποτελεί η επαφή των υποψηφίων δασκάλων με τους χώρους παραγωγής της επιστημονικής γνώσης, έτσι ώστε να διαμορφώσει εκπαιδευτικούς δημιουργικούς, με κριτική σκέψη και ευαισθητοποιημένους σε κοινωνικό επίπεδο, οι οποίοι διερευνούν και δεν αποδέχονται ασυλλόγιστα τις παρεχόμενες γνώσεις (Αντωνίου, 2002: 322).

1.5 Σπουδαιότητα του προβλήματος

Μέσα στο πλαίσιο αυτό, η διερεύνηση των προγραμμάτων σπουδών των Π.Τ.Δ.Ε. και η θέση των Τ.Π.Ε. σε αυτά έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον για πολλούς λόγους. Καταρχάς, το πρόγραμμα σπουδών είναι πρωταρχικό στοιχείο της εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών. Ωστόσο, τα Προγράμματα Σπουδών των Παιδαγωγικών Τμημάτων φαίνονται ασύνδετα μεταξύ τους, παρόλο που οργανώνονται πάνω σε κάποιους κοινούς πυλώνες (Σταμέλος & Εμβαλωτής, 2001). Επιπλέον, η μελέτη των παραγόντων εκείνων που επιδρούν αναχαιτιστικά ή επικουρικά στη βαρύτητα των μαθημάτων και τη θέση των Νέων Τεχνολογιών σε αυτά αποτελεί ένα σημαντικό πεδίο διερεύνησης.

Ταυτόχρονα, η ανασκόπηση της ελληνικής βιβλιογραφίας σχετικά με την αξιολόγηση των προγραμμάτων σπουδών καταδεικνύει την έλλειψη επαρκούς αριθμού σχετικών ερευνητικών μελετών, καθώς οι περισσότερες επικεντρώνουν το ενδιαφέρον τους στη σύγκριση και ανάλυση μεμονωμένων τμημάτων. Συγκεκριμένα, υπάρχουν έρευνες, κυρίως στα πλαίσια διπλωματικών εργασιών, οι οποίες ασχολούνται είτε με την ανάλυση του εκπαιδευτικού έργου των ίδιων των εκπαιδευτικών στα Π.Τ.Δ.Ε. είτε με τις επιμορφωτικές ανάγκες που προκύπτουν απ' την ειδίκευση των κλάδων και της απαιτήσεως της κοινωνίας. Οι παραπάνω σκέψεις δίνουν το έναυσμα και συνθέτουν ένα πεδίο μελέτης αναφορικά με τα προγράμματα σπουδών των Π.Τ.Δ.Ε. και τη θέση των Μέσων σε αυτά.

1.6 Προϋποθέσεις της έρευνας

Η παρούσα έρευνα αφορά στα προγράμματα σπουδών των Π.Τ.Δ.Ε. στην Ελλάδα. Από τα προγράμματα σπουδών αντλούνται πληροφορίες για την ανάπτυξη των επιστημών της αγωγής, τη φυσιογνωμία κάθε πανεπιστημιακού ιδρύματος ή τμήματος που εξαρτάται άμεσα από το παραγόμενο ερευνητικό και διδακτικό έργο, αλλά και τον προσανατολισμό και το περιεχόμενο των προγραμμάτων σπουδών. Τα προγράμματα σπουδών πραγματώνουν τους επίσημους στόχους που προκύπτουν από την αποστολή του πανεπιστημίου δεδομένου πως μέσω αυτών μεταβιβάζεται η γνώση, γι' αυτό και η δομή και ο προσανατολισμός τους

προϋποθέτουν ειδική επεξεργασία λαμβάνοντας υπόψη ορισμένα τυπικά κριτήρια, όπως η κάλυψη αναγκαίων γνωστικών αντικειμένων, η σωστή διάρθρωσή τους στη διάρκεια του προβλεπόμενου χρόνου σπουδών, η παροχή ευρείας και εξειδικευμένης γνώσης, η διεπιστημονική προσέγγιση των γνωστικών αντικειμένων. Συνεπώς, πρωτεύουσα προϋπόθεση αποτελεί η ενιαία δομή των Π.Τ.Δ.Ε. και η ύπαρξη αντιστοιχίας των διδακτικών αντικειμένων τους.

1.7 Οριοθέτηση του προβλήματος

Η διαμόρφωση των Προγραμμάτων Σπουδών των Π.Τ.Δ.Ε. απαρτίζει μια πολύπλευρη και περίπλοκη διαδικασία, καθώς θα πρέπει να μεθοδεύεται και να συντίθεται με βάση τα πρότυπα για τη φυσιολογία του εκπαιδευτικού που αναφέρονται από τη σκοποθεσία κάθε σχολής και κάθε τμήματος. Ωστόσο, και μετά τη συγκρότηση ένα Πρόγραμμα Σπουδών είναι ιδιαίτερα σημαντικό να αξιολογείται αναφορικά με τη λειτουργικότητά του και σε κάθε εγχείρημα βελτίωσής του να συνυπολογίζονται οι απόψεις όλων των εμπλεκόμενων μελών της ακαδημαϊκής κοινότητας, καθώς και οι μεταβολές στις απαιτήσεις του κοινωνικού συνόλου.

Μέρος Α΄

Θεωρητικό Πλαίσιο

2. Ο Ορισμός και ταξινόμηση των Επιστημών της Αγωγής και της Εκπαίδευσης
Στον 20ο αι. το γνωστικό πεδίο των Επιστημών της Παιδαγωγικής διευρύνθηκε και είναι γεγονός ότι το απαρτίζουν επιστημονικοί κλάδοι, οι οποίοι από διαφορετική σκοπιά μελετούν την πολυπλοκότητα της αγωγής και της εκπαίδευσης στο πλαίσιο της σχολικής εκπαίδευσης με στόχο τόσο την ερμηνεία των εκπαιδευτικών καταστάσεων όσο και την ανάπτυξη των δεξιοτήτων της μάθησης. Κατά συνέπεια, ο εκπαιδευτικός είναι αναγκαίο να κατακτήσει εξειδικευμένες επιστημονικές πληροφορίες, οι οποίες σε συνδυασμό με τις εμπειρικές γνώσεις θα του επιτρέψουν ν' ανταποκριθεί σε περίπλοκες και απρομελέτητες καταστάσεις.

Επιστήμες της Παιδαγωγικής	
Θεωρητικοί, Εφαρμοσμένοι και Εξειδικευμένοι Κλάδοι	
Θεωρητικοί Κλάδοι της Παιδαγωγικής	Εξειδικευμένοι Κλάδοι Εφαρμοσμένης Παιδαγωγικής
Γενική Παιδαγωγική	A. Ειδικοί Μαθητικοί Πληθυσμοί
Ιστορία της Παιδαγωγικής	Προσχολική Παιδαγωγική
Συγκριτική Παιδαγωγική	Ειδική Παιδαγωγική
	Παιδαγωγική των Ενηλίκων
	B. Ειδική Προσέγγιση
	Μαιευτική Παιδαγωγική
	Βιωματική Παιδαγωγική
	Πολυτεχνική Παιδαγωγική
	Γ. Ειδική Λειτουργία
	Αξιολογική Παιδαγωγική
	Διαπολιτισμική Παιδαγωγική
	Αντισταθμιστική Παιδαγωγική
	Δ. Ειδικό Αξιακό Σύστημα

	Χριστιανική Παιδαγωγική Παιδαγωγική της Ειρήνης Μαρξιστική Παιδαγωγική Φεμινιστική Παιδαγωγική Οικολογική Παιδαγωγική
Εφαρμοσμένοι Κλάδοι Παιδαγωγικής	
Σχολική Παιδαγωγική Κοινωνική Παιδαγωγική Διδακτική Μεθοδολογία Αναλυτικά Προγράμματα Ειδική Διδακτική Μαθημάτων Οργάνωση και Διεύθυνση της Σχολικής Τάξης Διοίκηση της Εκπαίδευσης	

Σχήμα 1. Κλάδοι Παιδαγωγικής Επιστήμης. Πηγή: Ματσαγγούρας, Η. (2009). Εισαγωγή στις Επιστήμες της Παιδαγωγικής, Αθήνα: Gutenberg

Η ταξινόμηση των Επιστημών της Παιδαγωγικής (σχ.1) διακρίνεται σε θεωρητικούς και πρακτικούς κλάδους, οι οποίοι συνθέτουν ένα παιδαγωγικογενές επιστημονικό πεδίο που συμβαδίζει με τους υβριδικούς κλάδους. Έτσι, οι τομείς αυτοί απαρτίζουν το σύνολο των Επιστημών της Παιδαγωγικής και της Εκπαίδευσης. Κοινό στοιχείο των επιστημών αυτών είναι η θεώρηση των θεμάτων της αγωγής και της εκπαίδευσης διερευνώντας το παιδαγωγικό γεγονός σε συνάφεια με το ευρύτερο κοινωνικό, ιστορικό, πολιτικό, οικονομικό, πολιτισμικό και τεχνικό πλαίσιο (Ματσαγγούρας, 2009).

Ο διαχωρισμός αυτός αποδεικνύει ότι, αν και η Παιδαγωγική παραμένει στο σύνολό της μια εφαρμοσμένη επιστήμη που παράγει γνώση αποσκοπώντας στην αέναη βελτίωση των διαδικασιών της αγωγής και της εκπαίδευσης, ανήκει στον πολιτιστικό χώρο και διαμορφώνεται στα πλαίσιά του. Έτσι, γίνεται κατανοητό το δίλημμα που χαρακτηρίζει τα αντικείμενα της παιδαγωγικής διαδικασίας (Κρουσταλάκης, 1991).

2.1 Οι Επιστήμες της Αγωγής και της Εκπαίδευσης

Στο δεύτερο μισό του 20^{ου} αι. παράλληλα με τις Επιστήμες της Παιδαγωγικής αναπτύσσονται οι *Επιστήμες της Αγωγής και της Εκπαίδευσης*, με σημαίνοντες τους κλάδους της Παιδαγωγικής Ψυχολογίας, της Φιλοσοφίας της Εκπαίδευσης και της Κοινωνιολογίας της Εκπαίδευσης. Ο όρος *Επιστήμες της Αγωγής και της Εκπαίδευσης* αποτελεί μια πολυσύνθετη και πολύσημη έννοια, η οποία προκαλεί μια ασάφεια καθώς επιδέχεται πολλαπλές εξηγήσεις. Το γεγονός αυτό προέρχεται από τη φύση της παιδαγωγικής, έννοια πολυσήμαντη η οποία συντίθεται από επιμέρους κλάδους (Ματσαγγούρας, 2009).

Οι υβριδικοί κλάδοι των Επιστημών της Αγωγής και της Εκπαίδευσης αφορούν σε ψυχολογικούς, βιολογικούς και περιβαλλοντικούς παράγοντες που ρυθμίζουν την εσωτερική λειτουργία της εκπαίδευσης. Επιπλέον, το αντικείμενο της μελέτης τους έγκειται στις εννοιολογικές κατηγορίες και στα εργαλεία του κλάδου προέλευσής τους και μελετούν τα φαινόμενα της τυπικής και άτυπης αγωγής εστιάζοντας στην έρευνα και στην παραγόμενη γνώση ακολουθώντας μια περιγραφική ερμηνεία, διάγνωση και αντικειμενική αποτίμηση της εκπαιδευτικής πραγματικότητας καθώς εντάσσονται στις αναλυτικές επιστήμες, αφού αναπτύχθηκαν συνυφασμένες με το πανεπιστημιακό πλαίσιο αποσκοπώντας στη θεωρητική έρευνα και όχι στην πρακτική εφαρμογή της (Mialaret, 2008: 54-55).

Όπως αναφέρουν διάφοροι μελετητές (Mialaret, 2008: 64, 252 Ματσαγγούρας, 2009: 373), οι *Επιστήμες της Αγωγής και της Εκπαίδευσης* συντίθενται από το σύνολο των ακαδημαϊκών κλάδων που με ανόμοιες, αλλά επικουρικές και μεθοδευμένες προσεγγίσεις μελετούν τους χειρισμούς και την βελτίωση των εκπαιδευτικών καταστάσεων τόσο στα πλαίσια του σχολικού περιβάλλοντος όσο και έξω απ' αυτό ιδιαίτερα πολύτιμες στους εκπαιδευτικούς προκειμένου να προσεγγίσουν την πολυπλοκότητα τους.

Επιστήμες της Παιδαγωγικής και της Εκπαίδευσης

Σχήμα 2. Επιστήμες της Παιδαγωγικής και της Εκπαίδευσης. Πηγή: Ματσαγγούρας, Η. (2009). Εισαγωγή στις Επιστήμες της Παιδαγωγικής, Αθήνα: Gutenberg

Όπως διαφαίνεται στο σχήμα 2, οι Επιστήμες της Παιδαγωγικής καταλαμβάνουν κεντρική θέση σε όλο το σύστημα και περιβάλλονται από τις Επιστήμες της Αγωγής και της Εκπαίδευσης προεκτείνοντας τα όρια δράσης τους.

Οι πρωτεύοντες υβριδικοί κλάδοι (Ματσαγγούρας, 2009: 374- 376) αφορούν στην:

Φιλοσοφία της Παιδείας: Στον κλάδο αυτό προβάλλονται οι διαφορετικές σχολές σκέψης οι οποίες πηγάζουν από το φιλοσοφικό στοχασμό αναφορικά με τους σκοπούς της αγωγής και της εκπαίδευσης, της φύσης των αξιών και τη θέση τους, το περιεχόμενο των αναλυτικών προγραμμάτων και συναφών αντικειμένων. Έτσι, η σύμπραξη Φιλοσοφίας- Αγωγής αποτελεί τον καταλύτη των φιλοσοφικών αναζητήσεων και των παιδαγωγικών αναγκών.

Κοινωνιολογία της Εκπαίδευσης: Η σημασία της Κοινωνιολογίας για την Εκπαίδευση εντείνεται διαρκώς, καθώς η κοινωνική διάσταση της αγωγής αποκτά μεγαλύτερη βαρύτητα προκειμένου να διατηρηθεί μια συμπαγής σχέση ανάμεσα στο σχολείο και την κοινωνία διερευνώντας το σε ένα μακρο-επίπεδο. Ιδιαίτερη υπήρξε η συνεισφορά της στη μελέτη της εκπαιδευτικής ανισότητας, της εξελικτικής πορείας του διδασκαλικού επαγγέλματος, αλλά και των προβλημάτων της σύγκρουσης ρόλων και όσων αφορούν στις επιμέρους κοινωνικές ομάδες. Στο μικρο-επίπεδο της σχολικής μονάδας μελετά τις σχέσεις που αναφέρονται στη

μικρο-κοινωνία του με το ευρύτερο κοινωνικό πλαίσιο συντελώντας στην κατανόηση των παιδαγωγικών θεσμών, καθώς και στην καλύτερη εξοικείωση με την κοινωνία (Πυργιωτάκης, 2011).

Παιδαγωγική Ψυχολογία: Αυτός ο τομέας διερευνά τα φαινόμενα της αγωγής και της εκπαίδευσης από τη σκοπιά της ψυχολογικής διάστασης, καθώς βρίσκονται σε σχέση συμπληρωματική μεταξύ τους και αφορούν στην ψυχική εξέλιξη του παιδιού, αλλά και στη σχέση με το περιβάλλον, μέσα στο οποίο διαμορφώνεται εντυπώνοντας τον ουσιαστικό ρόλο που διαδραματίζει το ανθρώπινο περιβάλλον στην αρμονική εξέλιξή του. Επιπλέον, αναλύει τους παράγοντες που επιδρούν στη μάθησή του θετικά και αρνητικά παρέχοντας γνώσεις για τους όρους και τα όρια διαμόρφωσης της διδασκαλίας.

Οικονομική της Εκπαίδευσης: Ο κλάδος αυτός μελετά αφενός την εκπαίδευση ως επένδυση, με τη φοίτηση στο σχολείο, απόκτησης γνώσεων και δεξιοτήτων, μέσα που θα εξασφαλίσουν στα άτομα υψηλά εισοδήματα και αφετέρου ως κατανάλωση τους αγαθού της μόρφωσης.

2.2 Τα σημεία συνάντησης των Επιστημών της εκπαίδευσης και της Παιδαγωγικής

Είναι γεγονός ότι κάθε υπεύθυνος παιδαγωγός συμβουλευεται και ανατρέχει σε ένα παιδαγωγικό μοντέλο, το οποίο μετέρχεται ως σημείο αναφοράς στην παιδαγωγική διαδικασία. Οι επιστήμες της εκπαίδευσης συντελούν στην ανανέωση των υπαρχόντων μοντέλων. Επίσης, κατορθώνουν σε σχέση με τις επιλογές παιδαγωγικού, πολιτικού και φιλοσοφικού τύπου να δραστηριοποιούνται και να μελετούν τις επιπτώσεις και τα θετικά ή αρνητικά αποτελέσματα, αλλά και να παρέχουν πολύτιμες γνώσεις και πληροφορίες για τη λήψη αποφάσεων σε ζητήματα εκπαιδευτικής πολιτικής διευκολύνοντας την επιτέλεση, την μεταβολή και τη μεταρρύθμιση ενός εκπαιδευτικού συστήματος.

Οι επιστήμες της Αγωγής υπάρχουν ως ενοποιημένο γνωστικό πεδίο υβριδικής μορφής σε επιστημολογικό επίπεδο θεσμοθετημένες σε πανεπιστημιακά τμήματα, ακαδημαϊκούς τίτλους και ερευνητικά ιδρύματα. Οι επιστήμες αυτές μετέβαλαν την οπτική γωνία και τον τρόπο αντιμετώπισης της Παιδαγωγικής επιστήμης προκαλώντας μια παιδαγωγική επανάσταση (Mialaret, 2007: 253-257).

Η συναίσθηση της διεπιστημονικότητας και της πολυπρισματικότητας μέσα από τις επιστήμες της εκπαίδευσης οδηγούν στην ουσιαστική ανάλυση των καταστάσεων και των τρόπων δράσεων παρέχοντας τη δυνατότητα άσκησης των εκπαιδευτικών καθηκόντων αποτελεσματικότερα τόσο αναφορικά με τον εκπαιδευτικό όσο και με τον φοιτητή. Μέσα από αυτή την ευκαιρία ο υποψήφιος εκπαιδευτικός λαμβάνει από το πεδίο των επιστημών της αγωγής και της εκπαίδευσης διαφορετικές οπτικές σύγκλισης της εκπαίδευσης, προσδιορίζει

παράγοντες εξέτασης και έρχεται σε επαφή με ερευνητικά εργαλεία με την προοπτική να τα μεταχειριστεί για την αφομοίωση της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Αυτή η επιστημονική και μεθοδολογική υποστήριξη τον καθιστά ικανό μελετητή με κριτική σκέψη και δυνατότητα παρέμβασης στο σχολικό περιβάλλον (Beillerot, 1995).

Παρόλο που ως έννοια οι *Επιστήμες της Αγωγής* κλείνουν προς τη σύγχρονη ονομασία της Παιδαγωγικής ως επιστήμης, διαφυλάσσουν τη θέση τους χωρίς να ταυτίζονται. Οι επιστήμες της εκπαίδευσης ενισχύουν, λοιπόν, τον παιδαγωγό στις επιλογές του, χωρίς να του προσφέρουν παιδαγωγική λύση, καθώς ενέχουν διαγνωστικό χαρακτήρα. Μέσα από τις πληροφορίες που προσφέρουν, τον υποβοηθούν να επιλέξει την καλύτερη δυνατή λύση δεδομένου ότι συγκαταλέγονται στο περιγραφικό και επεξηγηματικό πεδίο, ενώ η παιδαγωγική είναι συνυφασμένη με τη δράση. Έτσι, οι επιστήμες της εκπαίδευσης συντελούν στην αντιμετώπιση ζητημάτων που προκύπτουν μεταξύ της επιστήμης και της πρακτικής εφαρμογής (Σταμέλος, 1999).

2.3 Ιστορική Αναδρομή των Π.Τ.Δ.Ε. στην Ελλάδα

Η εκπαίδευση των δασκάλων στην Ελλάδα από το 1828 έως σήμερα έχει διέλθει από τρία βασικά στάδια, τα οποία αφορούν στα Διδασκαλεία, στις Παιδαγωγικές Ακαδημίες και στα σημερινά Παιδαγωγικά Τμήματα Δημοτικής Εκπαίδευσης. Μέχρι και το τέλος του 19ου αιώνα στο νεοσύστατο ελληνικό κράτος παρατηρείται ανεπάρκεια ιδρυμάτων αναφορικά με την εκπαίδευση των δασκάλων.

Τα πρώτα ιδρύματα, τα *Διδασκαλεία*, ανακύπτουν στα τέλη του 19ου αιώνα, καθώς δεν υπήρχε ενιαία εκπαιδευτική πολιτική για την εκπαίδευση των εκπαιδευτικών, αλλά η προετοιμασία των δασκάλων έγκειται στην πρακτική διδασκαλία στοιχειωδών γνώσεων στους μαθητές της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης με πρωτεύουσα αποστολή τους τη διαμόρφωση της εθνικής συνείδησης των νέων. Το 1824 ιδρύεται το Διδασκαλείο του Άργους για την εξάμηνη ή ετήσια εκπαίδευση φιλομαθών νέων με επάρκεια στην ελληνική γλώσσα από την επαρχία προκειμένου να εκπαιδευτούν ως δάσκαλοι των αλληλοδιδασκτικών. Το 1829 αποτελεί την αφετηρία της εποχής της ετερονομίας, μιας εποχής που σχετίζεται με την προ επαγγελματική εποχή κατά τον Hargreaves, με την έναρξη ενός επιμορφωτικού σεμιναρίου τρίμηνης διάρκειας από τον Καποδίστρια για τους εκπαιδευτικούς της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης όσον αφορά στην κατάρτιση της αλληλοδιδασκτικής μεθόδου (Σοφός, 2018) και τη θεσμοθέτηση του Διδασκαλείου της Αίγινας το 1830, όπου οι δάσκαλοι έπειτα από τρίμηνη παιδεία αποκτούν δίπλωμα δασκάλου Α΄, Β΄ ή Γ΄ βαθμού με διαβαθμίσεις στη μισθοδοσία, ενώ το 1834 θεμελιώνεται το Διδασκαλείο Αθηνών ή Διδασκαλοδιδασκτήριο με σκοπό αφενός την εκπαίδευση των δασκάλων και αφετέρου την

εξέταση όσων είχαν φοιτήσει σε άλλα ιδρύματα και επιθυμούσαν την απόκτηση πτυχιακού τίτλου. Στο ίδρυμα αυτό, όπου η εισαγωγή γινόταν έπειτα από κατατακτήριες εξετάσεις, η εκπαίδευση ήταν διετής και αφορούσε σε μαθήματα γενικής μόρφωσης, αλλά και στη χρήση της αλληλοδιδασκτικής μεθόδου, ενώ διατηρήθηκε η διαβάθμιση των εκπαιδευτικών αναφορικά με το βαθμό πτυχίου. Μετά την αποτυχία εφαρμογής της εκπαιδευτικής μεταρρυθμιστικής πολιτικής του Όθωνα, το Διδασκαλείο θεωρήθηκε υπεύθυνο για τη μειωμένη απόδοση των δασκάλων με αποτέλεσμα η Εθνοσυνέλευση του 1864 να αποφασίσει το κλείσιμό του, ώστε να προχωρήσει σε αναδιοργάνωση και λειτουργία σε αποδοτικότερες βάσεις. Το διδασκαλείο θα επαναλειτουργήσει το 1878, έπειτα από πιέσεις ιδιωτών, εκπαιδευτικών συλλόγων, αλλά και πολιτικών στελεχών, ως τριτάξιο και εκσυγχρονισμένο ως προς τα παιδαγωγικά αντικείμενα σπουδών εφαρμόζοντας την συνδιδασκτική μέθοδο διδασκαλίας. Παράλληλα, οικοδομούνται αντίστοιχα Διδασκαλεία στην Τρίπολη και την Κέρκυρα, το 1880, ενώ το 1882 θεμελιώνεται στη Λάρισα (Ευαγγελόπουλος, 1998).

Το 1914 ο Βενιζέλος προχώρησε σ' ένα φιλελεύθερο εκπαιδευτικό τριετές πρόγραμμα όσον αφορά στα Διδασκαλεία προχωρώντας στην κατάργηση διαβάθμισης των εκπαιδευτικών σε τρεις κατηγορίες με τη λήψη του πτυχίου και προβλέποντας την ίδρυση μεικτών εκπαιδευτηρίων μονοετούς φοίτησης, τα οποία θα λειτουργήσουν από το 1923 και έπειτα (Ευαγγελόπουλος, 1998).

Η άφιξη των προσφύγων μετά τη Μικρασιατική καταστροφή μεγιστοποιεί την ανάγκη της ύπαρξης διδακτικού προσωπικού και το 1923 ιδρύονται τα Μονοτάξια Διδασκαλεία που αποσκοπούν στην εκπαίδευση των διδασκόντων σε σύντομο χρονικό διάστημα για την κάλυψη των υπαρχών κενών στα Δημοτικά Σχολεία. Το 1924 ιδρύονται Πεντατάξια και Εξατάξια Διδασκαλεία, που αποτελούν σταθμό στην ιστορία της εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών, καθώς εντάσσονται στα πλαίσια της ευρύτερης εκπαιδευτική πολιτικής της εποχής για την επιστημονική και επαγγελματική κατάρτιση των διδασκόντων (Αντωνίου, 2011). Εντούτοις, το γεγονός αυτό είχε ως απότοκο το πλεόνασμα διδασκάλων, αλλά και τη δυσλειτουργία με την ύπαρξη διαφορετικών τύπων δασκάλων με ανομοιομορφία στην παιδεία και τη διδακτική ικανότητα (Ευαγγελόπουλος, 1998).

Στα Προγράμματα Σπουδών της περιόδου αυτής υπερέχει η συμπεριφοριστική προσέγγιση με έμφαση στις πρακτικές γνώσεις και την πρακτική άσκηση στα πλαίσια της μαθητείας του εκπαιδευτικού (Ξωχέλλης, 2005). Κύριος σκοπός των Διδασκαλείων υπήρξε η επέκταση των γνώσεων και η διερεύνηση των μεθόδων διδασκαλίας, ενώ απουσίαζε ένα θεωρητικό και ψυχοπαιδαγωγικό υπόβαθρο, γεγονός που προσανατόλισε τους εκπαιδευτικούς σε μια μηχανιστική αντίληψη (Πυργιωτάκης, 2000). Τα πολυπληθή Διδασκαλεία ήταν ο χώρος θεμελίωσης της Παιδαγωγικής ως Επιστήμης στην Ελλάδα (Αντωνίου, 2011).

Χαρακτηριστικό αυτής της περιόδου είναι η επιλογή των σπουδαστών από το κράτος, όπως και η οριοθέτηση της κατάρτισης των Προγραμμάτων Σπουδών και της συγγραφής βιβλίων, αλλά και η επιλογή του διδακτικού προσωπικού και γενικότερα η όλη οργάνωση του μηχανισμού λειτουργίας των Ιδρυμάτων (Μπουζάκης, 2012). Ωστόσο, η απαίτηση και η ανάγκη ύπαρξης καλύτερα εκπαιδευμένων δασκάλων προσανατολίζει τον κρατικό μηχανισμό το 1929 στην αναδιοργάνωση του συστήματος εκπαίδευσης των υποψήφιων δασκάλων. Έτσι, καταργούνται τα Μονοτάξια Διδασκαλεία και τα Πολυτάξια μετατρέπτηκαν σε Πεντατάξια, ώστε να αποκτήσουν γενική και επαγγελματική κατάρτιση (Ευαγγελόπουλος, 1998).

Το 1933 με πρόφαση τη μείωση των κρατικών δαπανών και την αναβάθμιση της εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών προκειμένου να συνάδει με τα διεθνή πρότυπα καταργούνται τα Πεντατάξια Διδασκαλεία και αντικαθίστανται από τις *Παιδαγωγικές Ακαδημίες* (ΠΑ), ανώτερες σχολές, διετούς αρχικά και έπειτα τριετούς φοίτησης, η εισαγωγή στις οποίες γίνεται έπειτα από εισιτήριες εξετάσεις. Η ίδρυσή τους έθεσε τα θεμέλια της εποχής της ετερονομίας προς την ημι-αυτονομία δεδομένου ότι η μορφή της εκπαίδευσης σχηματίζει ένα προφίλ εκπαιδευτικού σε συνάφεια τόσο με το προ-επαγγελματικό μοντέλο όσο και με το προσωπομετρικό μοντέλο δίνοντας βαρύτητα στην ηθικοπλαστική διαμόρφωση της προσωπικότητας του εκπαιδευτικού και στις ηθικές αξίες (Σοφός, 2018).

Τα επτά τμήματα των Παιδαγωγικών Ακαδημιών λειτούργησαν στην Αθήνα, Θεσσαλονίκη, Τρίπολη, Ιωάννινα, Αλεξανδρούπολη, Λαμία και Ηράκλειο Κρήτης και ήταν μεικτά. Οι ΠΑ έδιναν βαρύτητα στην καθαρρεύουσα και τον κλασικιστικό ιδεολογικό προσανατολισμό, που στηρίζεται στην Παιδαγωγική, τη Φιλοσοφία και την Ψυχολογία (Αντωνίου, 2011). Σύμφωνα με το πρωτοπόρο αυτό υπόδειγμα, η αποδοτικότητα του εκπαιδευτικού συνδέεται με τις παιδαγωγικές του γνώσεις, τον σκοπό και το στόχο της αγωγής, αλλά και την αντίληψή του για την ιδιοσυγκρασία του μαθητή (Αντωνίου, 2011). Οι Παιδαγωγικές Ακαδημίες εξακολουθούν ως το 1990 να ελέγχονται απόλυτα από το κράτος με την καθιέρωση ενός ολοκληρωτικά γραφειοκρατικού και συγκεντρωτικού συστήματος (Αντωνίου, 2002).

Ο βασικότερος νεωτερισμός των Παιδαγωγικών Ακαδημιών υπήρξε η αποκόλληση της γενικής από την επαγγελματική κατάρτιση των εκπαιδευτικών με την απόκτηση της πρώτης στα Εξατάξια Γυμνάσια και της δεύτερης στις διετείς Παιδαγωγικές Ακαδημίες αναβαθμίζοντας με αυτό τον τρόπο το επίπεδο των σπουδαστών καθώς επιλέγονται απόφοιτοι του Εξατάξιου Γυμνασίου (Ξωχέλλης, 2005). Συμπληρωματικά, τα Προγράμματα Σπουδών εμπλουτίζονται με μαθήματα Ψυχολογίας και Παιδαγωγικής, αλλά και Πρακτικής Άσκησης, ενώ απουσιάζουν τα Μαθηματικά και οι Φυσική, καθώς οι γνώσεις τους αποκτούνται στα Γυμνάσια. Παράλληλα με τον πρακτικισμό και τη συμπεριφοριστική

μάθηση κυριαρχεί η ερβαρτιανή παιδαγωγική και εντείνεται ο έλεγχος του κράτους στα ιδεολογικά και κοινωνικοπολιτικά πλαίσια (Μπουζάκης, 2012).

Είναι γεγονός πως οι Παιδαγωγικές Ακαδημίες είχαν καταλυτικό ρόλο στην εκπαίδευση των δασκάλων ενισχύοντας το κοινωνικό κύρος του επαγγέλματος και παρέχοντας ολοσχερή επαγγελματική κατάρτιση. Ο διαχωρισμός της εκπαίδευσης αποτέλεσε την πρώτη συστηματική απόπειρα συστηματοποίησης της εκπαίδευσης των επιόντων δασκάλων σύμφωνα με τα πρότυπα των γερμανικών Παιδαγωγικών Ακαδημιών, παρόλο που ο θεσμός δέχθηκε αυστηρή κριτική καθώς η μεταφορά αυτών των προτύπων αναφορικά με το χρόνο φοίτησης και τα διδασκόμενα μαθήματα θεωρήθηκε απλή απομίμηση χωρίς τις απαραίτητες προσαρμογές στα ελληνικά ζητούμενα. Το γεγονός αυτό και η ταυτόχρονη έλλειψη επιστημονικού ελέγχου για την εξέλιξη της εκπαίδευσης των δασκάλων είχε ως απότοκο τη στασιμότητα των σχολών και την αδυναμία τους να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις της σύγχρονης ελληνικής κοινωνίας που επιζητούσε δασκάλους άρτια καταρτισμένους σε παιδαγωγικό και επιστημονικό επίπεδο (Αντωνίου, 2002).

Το 1964, το κράτος θεσπίζει νόμους για την εκπαιδευτική μεταρρύθμιση των ΠΑ με τριετή φοίτηση και εμπλουτισμό των αναλυτικών προγραμμάτων με νέους κλάδους, ιδιαίτερα των επιστημών της αγωγής, αλλά και ιστορικής, φιλολογικής και φυσικομαθηματικής κατεύθυνσης εκπληρώνοντας τις κοινωνικές απαιτήσεις της εποχής. Ωστόσο, η προσπάθεια αυτή αναστάλθηκε λόγω της δικτατορίας στη διάρκεια της οποίας τα έτη φοίτησης μειώθηκαν σε δύο, καταργήθηκαν αναγκαία μαθήματα για τη μόρφωση των δασκάλων, αλλά και αποφασίστηκε η πρόωγη αποφοίτηση των φοιτητών, Τέλος, η κυβέρνηση φοβούμενη την επίδραση των φοιτητών κατήργησε τα τμήματα των ΠΑ Αθηνών, Πειραιώς, Θεσσαλονίκης, Ρόδου και Καρδίτσας δήθεν για λόγους αποκέντρωσης και τις ενοποίησε με τα τμήματα των ΠΑ Λαμίας, Τρίπολης, Φλώρινας, Ηρακλείου Κρήτης και Λάρισας υποβιβάζοντας τις και οδηγώντας σε διάσπαση του διδακτικού προσωπικού λόγω της θεσμοθέτησης θέσεων ειδικού προσωπικού. Οι Ακαδημίες αυτές επαναλειτούργησαν μετά το 1975 και γίνεται εισήγηση για την αναβάθμιση του θεσμού των ΠΑ σε ιδρύματα ανώτατης εκπαίδευσης τετραετούς φοίτησης και σύνδεσης τους με τα Πανεπιστήμια (Ευαγγελόπουλος, 1998). Στο γεγονός αυτό συμβάλλει και η ανάπτυξη της Παιδαγωγικής Επιστήμης καθώς και η πεποίθηση των ίδιων των εκπαιδευομένων για συστηματικότερη επιστημονική και παιδαγωγική κατάρτιση και αρτιότερα ψυχοπνευματικά εφόδια οδήγησε στη διεκδίκηση των δασκάλων για πανεπιστημιακή εκπαίδευση και ανωτατοποίηση των σπουδών τους (Αντωνίου, 2011).

Το 1982 με νόμο πλαίσιο για τα Α.Ε.Ι. ιδρύονται τα πρώτα πανεπιστημιακά *Παιδαγωγικά Τμήματα* στην Αθήνα, Θεσσαλονίκη, Πάτρα, Ιωάννινα, Θράκη (με έδρα την Αλεξανδρούπολη) και Κρήτη (με έδρα το Ρέθυμνο) εγκαινιάζοντας την εποχή της ημι-

αυτονομίας προς την αυτονομία καθώς αντιπαρέρχονται την ακαδημαϊκή διαδικασία ίδρυσης τους με αποφάσεις των συλλογικών οργάνων του τμήματος, της συγκλήτου, αλλά και του υπουργού, γεγονός που προκάλεσε αμηχανία και αρνητικές αντιδράσεις των πρυτάνεων (Σοφός, 2018). Η εποχή αυτή προσομοιάζει στην εποχή του αυτόνομου επαγγελματία, κατά τον Hargreaves, όπου η εκπαίδευση απομακρύνεται από τον εθνοκεντρικό προσανατολισμό της και στρέφεται σε μια επιστημονική κανονικοποίηση (Σοφός, 2018). Ωστόσο, η διοργάνωση και η εκκίνηση της λειτουργίας τους υλοποιήθηκε σταδιακά κατά το έτος 1984-1985. Με ακόλουθα Προεδρικά διατάγματα θεμελιώθηκαν τα Παιδαγωγικά Τμήματα Δημοτικής Εκπαίδευσης και Νηπιαγωγών στο Πανεπιστήμιο Αιγαίου (με έδρα τη Ρόδο), στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας (με έδρα το Βόλο) και στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης (με έδρα τη Φλώρινα) (Χατζηδήμου, 2012).

Από τα μέσα της δεκαετίας του 1990 και έπειτα αρχίζει η περίοδος της αυτονομίας με την αναγνώριση του επιστημονικού προσανατολισμού της εκπαίδευσης εκπαιδευτικών ως αυτόνομων επαγγελματιών (Σοφός, 2018), αλλά και του αυτεξουσίου των Παιδαγωγικών Τμημάτων με τη νομική κατοχύρωση της αυτονομίας τους όσον αφορά στη διαμόρφωση του προγράμματος σπουδών τους ανεξαρτητοποιώντας τα από την κρατική παρέμβαση και παρέχοντας αυτοτέλεια στη διαμόρφωση της φυσιογνωμίας τους (Χατζηδήμου, 2012).

Πρωτεύων προορισμός των Π.Τ.Δ.Ε. είναι η προπαρασκευή επιδέξιων δασκάλων προκειμένου να συνδράμουν στη διαπαιδαγώγηση της νέας γενιάς, ώστε να προσαρμοστεί και να ενταχτεί σε μια πολυπολιτισμική κοινωνία με απαιτήσεις σε επιστημονικό και τεχνολογικό επίπεδο (Αντωνίου, 2002). Οι φοιτητές εισάγονται στα Π.Τ.Δ.Ε. με βάση το βαθμό επιτυχίας τους στις Πανελλαδικές εξετάσεις και στα σύγχρονα Προγράμματα Σπουδών υπογραμμίζεται η διαπολιτισμικότητα και η ευρωπαϊκή διάσταση της εκπαίδευσης. Τέλος, είναι εμφανής η προσπάθεια υπέρβασης του συμπεριφορισμού και του πρακτικισμού με την εισαγωγή στην εκπαίδευση των εκπαιδευτικών του στοχασμού και της κριτικής αναζητώντας απαντήσεις στο τι, πώς, για ποιον και γιατί της εκπαίδευσης (Μπουζάκης, 2012).

Συνεπώς, η θεσμοθέτηση των Π.Τ.Δ.Ε. αποτέλεσε νευραλγικό σημείο στην εκπαίδευση των δασκάλων, καθώς αντιστάθμισε τη διάρκεια σπουδών της Πρωτοβάθμιας με αυτή των καθηγητών της Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, αλλά και εξασφάλισε ανώτερο επίπεδο και πλουραλισμό στην επιστημονική κατάρτιση των εκπαιδευτικών για να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις της παγκοσμιοποίησης. Αναμφίβολα τα Π.Τ.Δ.Ε. συνέτειναν σημαντικά στην αύξηση του κύρους των εκπαιδευτικών στην κοινωνία (Αντωνίου, 2002).

2.3.1 Τα Παιδαγωγικά Τμήματα στην Ελλάδα

Ο θεμελιώδης στόχος των Π.Τ.Δ.Ε. έγκειται στη διαπαιδαγώγηση αποφοίτων, οι οποίοι κατέχουν τόσο θεωρητικές γνώσεις όσο και πρακτική κατάρτιση υψηλού επιπέδου προκειμένου ν' ανταποκριθούν στις εκπαιδευτικές και κοινωνικές προκλήσεις. Συνεπώς, το πρόγραμμα σπουδών τους διαπλάθεται ακολουθώντας τις σύγχρονες επιστημονικές εξελίξεις και εντάσσοντας στα πλαίσιά του δυνατότητες ειδίκευσης μέσω μεταπτυχιακών και ερευνητικών προγραμμάτων. Επιπλέον, ιδιάζουσα βαρύτητα ενέχει η διδασκαλία νέων διδακτικών αντικειμένων, όπως η περιβαλλοντική αγωγή και η χρήση νέων τεχνολογιών, όσον αφορά στη μέθοδο της έρευνας και σε σύγχρονες προσεγγίσεις εκπαιδευτικών και παιδαγωγικών ζητημάτων, που αποσκοπούν στη συμβολή στην κοινωνική, πολιτισμική και οικονομική ανάπτυξη της χώρας.

Παιδαγωγικό Τμήμα Πάτρας

Το Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης Πατρών λειτούργησε για πρώτη φορά τον Οκτώβριο του 1986 με την εισαγωγή 80 φοιτητών. Στο χειμερινό εξάμηνο αυτού του έτους, επειδή τα εκλεγέντα μέλη ΔΕΠ δεν είχαν ακόμη προσληφθεί, για να μην χαθεί το εξάμηνο, το Τμήμα λειτούργησε με την εθελουσία προσφορά μελών ΔΕΠ άλλων τμημάτων του Πανεπιστημίου Πατρών και διδάχθηκαν τα μαθήματα της Εξελικτικής, Εισαγωγής στην Παιδαγωγική, Κοινωνιολογίας της Εκπαίδευσης, Εισαγωγής στη Φιλοσοφία, Σωματολογίας του Παιδιού και Ξένης Γλώσσας. Στους πρώτους μήνες της θητείας του Παιδαγωγικού Τμήματος καθήκοντα Προέδρου του Τμήματος διετέλεσε ο Αντιπρύτανης ακαδημαϊκών υποθέσεων και προσωπικού Ι. Μισιρλής, ενώ τα πρώτα 7 μέλη ΔΕΠ που εξελέγησαν στο Τμήμα ήταν οι κ.κ. Κωνσταντίνος Πόρποδας, Αναπληρωτής Καθηγητής, Μαρία Μιράσγεζη, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια, Θεόδωρος Μυλωνάς, Επίκουρος Καθηγητής, Ιωσήφ Μπουζάκης, Επίκουρος Καθηγητής, Γεώργιος Ιωαννίδης, Επίκουρος Καθηγητής, Σπύρος Παντελής, Λέκτορας και Παντελής Γεωργογιάννης, Λέκτορας. Μετά την ορκωμοσία και ανάληψη υπηρεσίας τους καθορίστηκαν οι διαδικασίες για την αυτοδιοίκησή του. Σήμερα το τμήμα αριθμεί 27 μέλη ΔΕΠ. Το Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης παρέχει τετραετή προπτυχιακό κύκλο σπουδών και περιλαμβάνει μεταπτυχιακό πρόγραμμα. Η σχολή διαιρείται σε τέσσερεις τομείς: Παιδαγωγικής, Ψυχολογίας, Κοινωνιολογίας της Εκπαίδευσης και Εκπαιδευτικής Πολιτικής καθώς και Γενικών Επιστημών με τα αντίστοιχα εργαστήριά τους.

Προϋπόθεση απόκτησης πτυχίου είναι η επιτυχής εξέταση σε σαράντα πέντε (45) αυτοτελή εξαμηνιαία μαθήματα, υποχρεωτικά και επιλογής, συμπεριλαμβανομένων των σχετιζόμενων με αυτά σεμιναρίων, εργαστηρίων και ασκήσεων, ή σε σαράντα δύο (42) μαθήματα, συμπεριλαμβανομένων των σχετιζόμενων με αυτά σεμιναρίων, εργαστηρίων ή ασκήσεων,

και η συγγραφή προβιβάσιμης επίδοσης Πτυχιακής Εργασίας. Για την απόκτηση πτυχίου ο φοιτητής υποχρεούται να συμπληρώσει 240 ects / πιστωτικές μονάδες.

Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Η πρώτη απόπειρα για την ίδρυση πανεπιστημίου στη Θεσσαλονίκη είχε ξεκινήσει από τον Ελευθέριο Βενιζέλο, με την απελευθέρωση της Βόρειας Ελλάδας, όμως ανετράπη από τη Μικρασιατική καταστροφή. Η προσπάθεια ίδρυσης του ευδοκίμησε το καλοκαίρι του 1925 από τον Αλέξανδρο Παπαναστασίου. Ωστόσο, το πανεπιστήμιο ξεκίνησε να λειτουργεί από το 1926, λόγω πολιτικών αναταραχών με πρώτο πρόεδρο το Γεώργιο Χατζηδάκη και μεγαλύτερη βαρύτητα αποδόθηκε στην ανάπτυξη των θεωρητικών επιστημών. Η Παιδαγωγική Σχολή θεμελιώθηκε το 1983 και άρχισε να λειτουργεί το ακαδημαϊκό έτος 1986-87. Τα μέλη ΔΕΠ της σχολής ανέρχονται περίπου στα 60. Το Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, μαζί με το Τμήμα Επιστημών Προσχολικής Αγωγής και Εκπαίδευσης, απαρτίζουν την Παιδαγωγική Σχολή του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης και χορηγεί: α) Προπτυχιακό τετραετή κύκλο σπουδών β) Μεταπτυχιακό πρόγραμμα Σπουδών διετούς φοίτησης και γ) Δυνατότητα εκπόνησης διδακτορικής διατριβής στις Επιστήμες της Αγωγής. Το τμήμα απαρτίζεται από τους τομείς Κοινωνικών και Πολιτισμικών Σπουδών, Θετικών Επιστημών και Νέων Τεχνολογιών, Παιδαγωγικής και Κοινωνικού Αποκλεισμού.

Το Πρόγραμμα Σπουδών αποτελείται από υποχρεωτικά, υποχρεωτικά κατ' επιλογήν και επιλεγόμενα μαθήματα, από μαθήματα που συνδέονται με την πρακτική άσκηση, καθώς και από την επάρκεια στην ξένη γλώσσα και τον πληροφοριακό γραμματισμό. Για τη λήψη πτυχίου απαιτούνται 240 Πιστωτικές Μονάδες (ECTS) κατανεμημένες σε 8 εξάμηνα. Από αυτές οι 110 Πιστωτικές Μονάδες προέρχονται από τα υποχρεωτικά μαθήματα, οι 40 από μαθήματα που συνδέονται με την πρακτική άσκηση, οι 5 από τα υποχρεωτικά κατ' επιλογήν μαθήματα, οι 80 από επιλεγόμενα μαθήματα και οι 5 από την ξένη γλώσσα και τον πληροφοριακό γραμματισμό με 2,5 πιστωτικές μονάδες για το κάθε ένα αντίστοιχα.

Πανεπιστήμιο Κρήτης

Η Σχολή Επιστημών Αγωγής του Πανεπιστημίου Κρήτης ιδρύθηκε το 1995, στα πλαίσια της οποίας εντάχθηκαν το Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης (Π.Τ.Δ.Ε.) και το Παιδαγωγικό Τμήμα Προσχολικής Εκπαίδευσης (Π.Τ.Π.Ε.), τα οποία λειτουργούσαν ήδη ως ανεξάρτητα. Από αυτά, το Π.Τ.Δ.Ε. θεμελιώθηκε το έτος 1984, ενώ το Π.Τ.Π.Ε. λειτούργησε το έτος 1987. Η Κοσμητεία της Σχολής απαρτίζεται από τον Κοσμήτορα, τον Πρόεδρο του Π.Τ.Δ.Ε. και του Π.Τ.Π.Ε., καθώς και από έναν εκπρόσωπο του Συλλόγου Φοιτητών των Τμημάτων. Η επιδίωξη της Σχολής συνίσταται στην προαγωγή των Επιστημών Αγωγής, την πρόοδο της διδασκαλίας και της έρευνας και την επιστημονική και επαγγελματική κατάρτιση

των επερχόμενων δασκάλων και νηπιαγωγών. Το Π.Τ.Δ.Ε. αποτελείται από τους Τομείς της Θεωρίας και Κοινωνιολογίας της Παιδείας, της Παιδαγωγικής Ψυχολογίας και Μεθοδολογίας της Έρευνας, των Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων, της Διδακτικής Μεθοδολογίας και Εκπαιδευτικής Τεχνολογίας, των Ανθρωπιστικών και Κοινωνικών Επιστημών, καθώς και των Θετικών Επιστημών. Για το Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, ο φοιτητής οφείλει να εγγραφεί και να υποβληθεί στις αντίστοιχες εξετάσεις στα 4 πρώτα εξάμηνα σπουδών του σε οκτώ (8) μαθήματα, στο 5^ο, 6^ο και 7^ο εξάμηνο σε επτά (7) μαθήματα, και στο 8^ο εξάμηνο σε τέσσερα (4) μαθήματα και να εκπονήσει πτυχιακή εργασία, ή σε επτά (7) μαθήματα χωρίς να εκπονήσει πτυχιακή εργασία. Τα παραπάνω αντιστοιχούν σε 30 ECTS ανά εξάμηνο, σύνολο 240 που απαιτούνται για τη λήψη πτυχίου.

Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Το Πανεπιστήμιο Αθηνών κήρυξε την έναρξή του στις 3 Μαΐου του 1837 και αρχικά ονομάστηκε «Οθωνικό Πανεπιστήμιο» από το όνομα του πρώτου βασιλιά της Ελλάδας, του Όθωνα. Συνίσταντο από 4 ακαδημαϊκά Τμήματα με 52 φοιτητές και υπήρξε το πρώτο Πανεπιστήμιο του νεότευκτου ελληνικού κράτους, αλλά και ολόκληρης της βαλκανικής και μεσογειακής περιοχής κατέχοντας σημαντικό κοινωνικό και ιστορικό ρόλο για την ανάπτυξη και την προάσπιση της γνώσης και του πολιτισμού. Το 1932 το Πανεπιστήμιο μετονομάστηκε επίσημα σε Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, προς τιμήν του Ιωάννη Καποδίστρια, του πρώτου Κυβερνήτη της Ελλάδας μετά την απελευθέρωση του έθνους και παρέμεινε μέχρι τα έτη 1925/26 το μοναδικό πανεπιστήμιο στην Ελλάδα. Το Π.Τ.Δ.Ε. του Πανεπιστημίου Αθηνών ξεκίνησε τη λειτουργία του κατά το ακαδημαϊκό έτος 1984-1985 και περιλαμβάνει τους τομείς των 1. Επιστημών της Αγωγής, 2. Ειδικής Παιδαγωγικής και Ψυχολογίας, 3. Ανθρωπιστικών Σπουδών, 4. Μαθηματικών και Πληροφορικής και 5. Φυσικών Επιστημών, Τεχνολογίας και Περιβάλλοντος. Σήμερα τα μέλη ΔΕΠ του ΠΤΔΕ ανέρχονται στα 68.

Το πρόγραμμα προπτυχιακών σπουδών του Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών διαρκεί οχτώ εξάμηνα και περιλαμβάνει 49 μαθήματα, από τα οποία 30 είναι υποχρεωτικά, 7 είναι κατ' επιλογήν υποχρεωτικά και τα 12 είναι ελεύθερης επιλογής. Τα μαθήματα αυτά μαζί με την πρακτική άσκηση την οποία υποχρεούνται να κάνουν οι φοιτητές προκειμένου να λάβουν το πτυχίο τους, αντιστοιχούν συνολικά σε 240 πιστωτικές μονάδες (ECTS).

Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης Αιγαίου

Το Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης ιδρύθηκε το 1984 μαζί με το Πανεπιστήμιο Αιγαίου και αποτέλεσε συνέχεια της Παιδαγωγικής Ακαδημίας της Ρόδου που λειτουργούσε ήδη από το 1947. Ωστόσο, η έναρξη της λειτουργίας του έγινε το 1986 με 33 φοιτητές και

φοιτήτριες και μόλις 10 διδάσκοντες, ενώ υπήρξε το πρώτο Τμήμα του Πανεπιστημίου Αιγαίου που λειτούργησε στη Ρόδο. Το έτος 1997 αποτέλεσε σταθμό στην ιστορία του τμήματος καθώς ιδρύεται η Σχολή Ελληνικών και Μεσογειακών Σπουδών στην οποία εντάσσεται και το Π.Τ.Δ.Ε. Το Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης περιλαμβάνει τους τομείς των Παιδαγωγικών Επιστημών και Ψυχολογίας, Κοινωνικών και Ανθρωπιστικών Επιστημών και της Διδακτικής τους, των Θετικών Επιστημών – Νέων Τεχνολογιών και της Διδακτικής τους, της Γλώσσας, Λογοτεχνίας και Λαογραφίας καθώς και τα Εργαστήρια της Γλωσσολογίας, των Μαθηματικών- της Διδακτικής τους και των Πολυμέσων, της Καλλιτεχνικής & Πολιτισμικής Παιδείας, της Ιστορίας και Κοινωνικών Επιστημών, των Φυσικών Επιστημών, της Ψυχολογίας- Παιδαγωγικών Ερευνών και Μέσων στην Εκπαίδευση. Οι φοιτητές προκειμένου να αποφοιτήσουν επιτυχώς από το Π.Τ.Δ.Ε. οφείλουν να ολοκληρώσουν τον τετραετή κύκλο σπουδών τους, ενώ παρέχεται και η δυνατότητα απόκτησης μεταπτυχιακού τίτλου αναφορικά με τις *Επιστήμες της Αγωγής - Εκπαίδευση με Χρήση Νέων Τεχνολογιών* και την *Πολιτική Ανώτατης Εκπαίδευσης: θεωρία και πράξη*.

Για τη λήψη Πτυχίου απαιτούνται 242 ECTS, πιστωτικές μονάδες, ήτοι 47 μαθήματα, από τα οποία τα 20 αφορούν σε Υποχρεωτικά μαθήματα (120 ECTS), 10 μαθήματα Πρακτικών Ασκήσεων (54 ECTS). Επίσης, περιλαμβάνονται 3 φάσεις Πρακτικής Άσκησης, ήτοι 10 μαθήματα (54 ECTS), 4 Κατ' Επιλογήν Υποχρεωτικά μαθήματα (1 από κάθε Τομέα) (20 ECTS και 12 Επιλεγόμενα μαθήματα (τρία ανά Τομέα) (48 ECTS). Ο βαθμός ξένης γλώσσας (Αγγλικών) θεωρείται απαραίτητος για τη λήψη πτυχίου, χωρίς, όμως, να υπολογίζεται στο Μέσο Όρο του βαθμού πτυχίου και χωρίς να πιστώνονται μονάδες ECTS. Οι φοιτητές/-τριες δύνανται να εκπονήσουν πτυχιακή εργασία, η οποία είναι προαιρετική και αντιστοιχεί σε 16 ECTS. Έτσι, απαλλάσσονται από 4 μαθήματα επιλογής (ένα από κάθε Τομέα).

ΠΤΔΕ Δυτικής Μακεδονίας (Φλώρινας)

Η Παιδαγωγική Σχολή του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας με έδρα τη Φλώρινα συνίσταται από τα Παιδαγωγικά Τμήματα Δημοτικής Εκπαίδευσης και Νηπιαγωγών, τμήματα στα οποία δεν έχουν συσταθεί τομείς. Το Π.Τ.Δ.Ε. ιδρύθηκε με το Προεδρικό Διάταγμα του 1989 και ξεκίνησε τη λειτουργία του ως παράρτημα του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης κατά το ακαδημαϊκό έτος 1990-91, ενώ το Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών και ταυτόχρονα η Παιδαγωγική Σχολή Φλώρινας ιδρύθηκαν με το Προεδρικό Διάταγμα του 1993. Ωστόσο, το Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας άρχισε τη λειτουργία του το 2003. Τα πρώτα Τμήματα του ΠΔΜ συναποτελούσαν τα τέσσερα Τμήματα του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου που ήταν εγκατεστημένα στη Δυτική Μακεδονία, μεταξύ των οποίων και τα δύο υπάρχοντα Τμήματα της Παιδαγωγικής Σχολής Φλώρινας και από την 1^η Ιανουαρίου του 2004 μετατοπίστηκαν και τα μέλη ΔΕΠ, ΕΔΙΠ, ΕΤΕΠ, που σήμερα ανέρχονται στα 20, καθώς και το διοικητικό προσωπικό. Το Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής

Εκπαίδευσης χορηγεί πτυχίο, το οποίο προσφέρει στον κάτοχό του τη δυνατότητα διορισμού ως εκπαιδευτικός λειτουργός σε σχολεία Δημοτικής Εκπαίδευσης. Επιπλέον, οι απόφοιτοι του Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας έχουν τη δυνατότητα συνέχισης των σπουδών τους σε μεταπτυχιακές σπουδές.

Για την απόκτηση πτυχίου κρίνεται αναγκαία η συμπλήρωση φοίτησης σε οκτώ εξάμηνα με φόρτο εργασίας κάθε εξαμήνου για τον φοιτητή 30 ECTS και συνολικό φόρτο για τη λήψη του πτυχίου 240 ECTS. Από αυτές, οι 132 ECTS αντιστοιχούν σε 29 Υποχρεωτικά μαθήματα, 82 ECTS σε 18 κατ' επιλογήν υποχρεωτικά μαθήματα και 2 μαθήματα Πρακτικής Άσκησης και, τέλος, οι 24 ECTS σε 6 μαθήματα ελεύθερης επιλογής.

ΠΤΔΕ Δυτικής Θεσσαλίας

Το Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου (Π.Τ.Δ.Ε.) Θεσσαλίας ιδρύθηκε το 1985 και άρχισε να δέχεται τους πρώτους φοιτητές από το ακαδημαϊκό έτος 1988-89. Τα μέλη ΔΕΠ ανέρχονται σήμερα στα 15. Το πρόγραμμα προπτυχιακών σπουδών του Π.Τ.Δ.Ε. περιλαμβάνει 8 εξάμηνα, Πρακτική Άσκηση στα συνεργαζόμενα δημοτικά σχολεία και προαιρετική πτυχιακή εργασία για την απόκτηση του τίτλου σπουδών. Τα μαθήματα κατανέμονται σε Θεματικούς Κύκλους Σπουδών, που αφορούν σε Ανθρωπιστικές Επιστήμες, Μαθηματικά, Φυσικές Επιστήμες, Παιδαγωγικά- Ψυχολογία, Τεχνολογίες Πληροφορίας και Επικοινωνιών. Τέλος, παρέχεται μεταπτυχιακό πρόγραμμα σπουδών που αφορά σε Οργάνωση και Διοίκηση της Εκπαίδευσης και Περιβάλλοντα Συνεργατικής Μάθησης και Παραγωγή Διδακτικού Υλικού.

Για τη λήψη πτυχίου του Τμήματος οι εκπαιδευόμενοι οφείλουν να έχουν αποκτήσει 240 ECTS, οι οποίες διανέμονται σε 27 Υποχρεωτικά μαθήματα, τα οποία αντιστοιχούν σε 159 ECTS, σε 16 κατ' επιλογήν υποχρεωτικά μαθήματα, ήτοι 69 ECTS, σε τέσσερα επίπεδα της Σχολικής Πρακτικής, τα οποία περιλαμβάνονται στα 27 Υποχρεωτικά μαθήματα και σε τέσσερα επίπεδα της ξένης γλώσσας της επιλογής τους, τα οποία αντιστοιχούν σε 12 ECTS. Στο 7^ο εξάμηνο σπουδών, στη θέση δύο κατ' επιλογήν υποχρεωτικών μαθημάτων μπορούν να επιλέξουν την εκπόνηση Πτυχιακής Εργασίας.

Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης

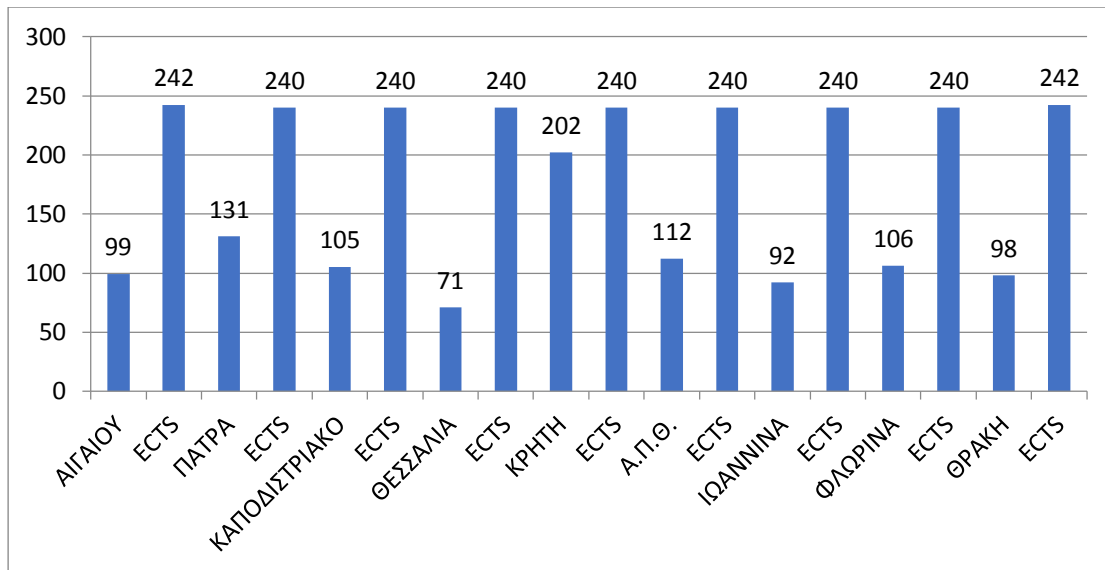
Το Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης (Δ.Π.Θ.) θεμελιώθηκε τον Ιούλιο του 1973 και λειτούργησε το ακαδημαϊκό έτος 1974-1975. Πήρε την ονομασία «Δημοκρίτειο» από τον αρχαίο Έλληνα φιλόσοφο Δημόκριτο, ο οποίος καταγόταν από τα Άβδηρα της Θράκης. Στο ΔΠΘ λειτουργούν σήμερα οκτώ Σχολές και δεκαοκτώ Τμήματα σε τέσσερις πόλεις εκ των οποίων επτά στην Κομοτηνή, πέντε στην Ξάνθη, τέσσερα στην Αλεξανδρούπολη και δύο στην Ορεστιάδα, όπου φοιτούν περισσότεροι από 15.000 φοιτητές.

Το Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης (ΠΤΔΕ – ΔΠΘ) με έδρα την Αλεξανδρούπολη άρχισε να λειτουργεί από το ακαδημαϊκό έτος 1986 – 87 με την εισαγωγή των πρώτων φοιτητών, ενώ σήμερα αφομοιώνει 135 περίπου φοιτητές κατά έτος και τα μέλη ΔΕΠ του ανέρχονται σε 22. Οι προπτυχιακές σπουδές στο Τμήμα διαρκούν τέσσερα έτη και στα πρώτα πέντε εξάμηνα τα μαθήματα είναι κοινά, ενώ στα επόμενα τρία διακρίνονται αναφορικά με την ειδικότητα που επιλέγουν οι φοιτητές. Το Τμήμα χορηγεί ενιαίο πτυχίο και πιστοποιητικό εξειδίκευσης στα Ελληνικά ή στην Ειδική Αγωγή για Μειονοτικά Σχολεία ή στα Φυσικομαθηματικά. Από το Ακαδημαϊκό έτος 2003-2004 ιδρύεται και ήδη λειτουργεί Μεταπτυχιακός κύκλος σπουδών με τρεις κατευθύνσεις.

ΠΤΔΕ Ιωαννίνων

Το Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων (Π.Τ.Δ.Ε.) ιδρύθηκε το 1982 και άρχισε να λειτουργεί το 1984. Το Προπτυχιακό Πρόγραμμα σπουδών διαρκεί 8 εξάμηνα και το πτυχίο που χορηγείται είναι ενιαίο. Ετησίως ο αριθμός των εισακτέων ανέρχεται περίπου στους 280. Στο Π.Τ.Δ.Ε. υπηρετούν 22 μέλη Διδακτικού Ερευνητικού Προσωπικού, 5 μέλη Ε.Ε.Π., 1 μέλος Ε.ΔΙ.Π., 2 μέλη Ε.Τ.Ε.Π. και 3 μέλη Διοικητικού Προσωπικού. Στο Π.Τ.Δ.Ε. Ιωαννίνων λειτουργούν Εργαστήρια Εκπαιδευτικής Ψυχολογίας- Συμβουλευτικής και Έρευνας, Γεωγραφικής και Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, Γλώσσας-Γλωσσικής Διδασκαλίας και Πολιτισμού, Κοινωνικών Επιστημών και Εκπαίδευσης, Μελετών Απόδημου Ελληνισμού και Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης, Εφαρμογών Εικονικής Πραγματικότητας στην Εκπαίδευση, Έρευνας στη Διδασκαλία των Μαθηματικών, Διδακτικής και Σχολικής Παιδαγωγικής, Εκπαίδευσης και Διδασκαλίας της Φυσικής, ενώ για την εκπαίδευση στις Τέχνες λειτουργούν Εργαστήρια Εικαστικών Τεχνών και Μουσικής. Επιπλέον, το Π.Τ.Δ.Ε. έχει οργανώσει και λειτουργεί Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών με τίτλο «Επιστήμες της Αγωγής», όπου υπάρχουν έξι κατευθύνσεις, οι οποίες αφορούν σε *Ανθρωπιστικές Επιστήμες στην Εκπαίδευση, Γλώσσα και Παιδική Λογοτεχνία, Ειδική Εκπαίδευση, Οργάνωση, Διοίκηση και Αξιολόγηση στην Εκπαίδευση, Συμβουλευτική εφαρμοσμένη σε εκπαιδευτικά και κοινωνικά πλαίσια και Φυσικές Επιστήμες στην Εκπαίδευση*, από το οποίο παρέχεται Μεταπτυχιακό Δίπλωμα Ειδίκευσης στις Επιστήμες της Αγωγής και Διδακτορικό Δίπλωμα.

Για την απόκτηση του πτυχίου του Π.Τ.Δ.Ε του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, οι εκπαιδευόμενοι είναι αναγκαίο να έχουν φοιτήσει συνολικά 4 έτη (8 εξάμηνα), να έχουν εξεταστεί επιτυχώς σε όλα τα Υποχρεωτικά μαθήματα και να έχουν συμπληρώσει τουλάχιστον 240 Ευρωπαϊκές Πιστωτικές Μονάδες (ECTS). Η συμμετοχή στα προαιρετικά μαθήματα δεν υπολογίζεται στο άθροισμα των 240 ECTS για τη λήψη πτυχίου.

Πίνακας 1: Μαθήματα Π.Τ.Δ.Ε. Σύνολο μαθημάτων και ects

Στον Πίνακα 1 παρουσιάζεται ο αριθμός μαθημάτων που απαιτούνται για τη λήψη πτυχίου σε καθένα από τα ΠΤΔΕ της Ελλάδας, καθώς και ο αριθμός πιστωτικών μονάδων που ανέρχεται στις 240-242 ECTS.

2.4 Τα Προγράμματα Σπουδών των Π.Τ.Δ.Ε.

Οι σπουδές στο Πανεπιστήμιο έχουν στόχο να προετοιμάσουν νέους επιστήμονες για την απασχόλησή τους σε κάποιον τομέα της επαγγελματικής ζωής, όπου απαιτείται αυτόνομη, αλλά και συλλογική επαγγελματική και επιστημονική δράση. Παράλληλα, οι σπουδές συμβάλλουν στη διαμόρφωση της προσωπικότητας και της κοινωνικής ένταξης των φοιτητών στην πανεπιστημιακή κοινότητα και τους προετοιμάζουν για τη μελλοντική ένταξή τους στην ελληνική εκπαιδευτική κοινότητα και γενικότερα στην κοινωνία.

Τα Παιδαγωγικά Τμήματα ιδρύθηκαν με το Ν. 1268/82 (άρθρο 46). Σύμφωνα με το Π.Δ. 320 (Φ.Ε.Κ. 116/7.9.83) Άρθρο 2: "Τα Παιδαγωγικά Τμήματα έχουν, στα πλαίσια του άρθρου 1 παρ. 2 του Ν. 1268/82 ειδικότερα, ως αποστολή:

- να καλλιεργούν και να προάγουν τις Παιδαγωγικές Επιστήμες με την ακαδημαϊκή και την εφαρμοσμένη διδασκαλία και έρευνα.
- να παρέχουν στους πτυχιούχους τους τα απαραίτητα εφόδια που θα εξασφαλίζουν την άρτια κατάρτισή τους για την επιστημονική και επαγγελματική τους σταδιοδρομία.
- να συμβάλλουν στην εξύψωση του επιπέδου και στην κάλυψη των αυξανόμενων αναγκών της Εκπαίδευσης, σε ό,τι αφορά ζητήματα Παιδαγωγικής.
- να συμβάλλουν στην αντιμετώπιση και επίλυση παιδαγωγικών προβλημάτων εν γένει"

ε) να συμβάλλουν στην αντιμετώπιση της ανάγκης για συνεχιζόμενη εκπαίδευση και διαρκή επιμόρφωση του λαού.

Τα Τμήματα χορηγούν πτυχίο, το οποίο παρέχει στον κάτοχό του τη δυνατότητα να διορίζεται ως εκπαιδευτικός λειτουργός σε σχολεία Δημοτικής Εκπαίδευσης.

Στο Πρόγραμμα Σπουδών ενός πανεπιστημιακού Τμήματος περιλαμβάνονται όλες οι εκπαιδευτικές, ερευνητικές και κοινωνικές δραστηριότητες που αποβλέπουν στην κατάλληλη προετοιμασία των φοιτητών προκειμένου να ανταποκριθούν στις επαγγελματικές και κοινωνικές απαιτήσεις της ειδικότητας επιλογής τους (Π.Τ.Δ.Ε. Πάτρας, 2008: 5). Το Πρόγραμμα Σπουδών αντικατοπτρίζει την επιστημονική και επαγγελματική πραγματικότητα σύμφωνη με τις σύγχρονες επιστημονικές αντιλήψεις και μεταβολές διαμορφωμένη από τις ιδιαιτερότητες, τους στόχους και τις απαιτήσεις κάθε κοινωνίας.

Τα Τμήματα και οι Τομείς τους οργανώνουν, ανάλογα με το διδακτικό τους δυναμικό) την προσφορά των μαθημάτων τους έτσι ώστε να καλύπτουν τις κυριότερες πλευρές των γνωστικών αντικειμένων, τα οποία ανήκουν σε αυτά, σε 8 το πολύ ακαδημαϊκά εξάμηνα. Μαθήματα εισαγωγικά ή βασικά για τη σπουδή ενός γνωστικού αντικειμένου είναι δυνατό να επαναλαμβάνονται κάθε χρόνο ή και σε συνεχόμενα εξάμηνα, εφόσον κρίνεται αναγκαία ή χρήσιμη η επανάληψή τους από το εκάστοτε Τμήμα Σπουδών (Π.Τ.Δ.Ε. Αιγαίου, 2017:16-29).

Οι φοιτητές καλούνται να επιλέξουν τα μαθήματα τα οποία θα παρακολουθήσουν από το σύνολο των προσφερομένων σε κάθε εξάμηνο μαθημάτων με βάση αρχικά τις απαιτήσεις του πτυχίου που επιδιώκουν να αποκτήσουν (όπως ορίζονται από τα άρθρα του κανονισμού των σπουδών), τον επιθυμητό ρυθμό των σπουδών τους, τα ειδικότερα επιστημονικά ενδιαφέροντα του, και τους συνδυασμούς των μαθημάτων που τους επιτρέπει το ωρολόγιο πρόγραμμα.

Ο Οδηγός Σπουδών κάθε Π.Τ.Δ.Ε. εμπερικλείει το καταστατικό των σπουδών, τις επιδιώξεις, τα προαπαιτούμενα για τη λήψη διπλώματος και την παρουσίαση των μαθημάτων.

Οι επιλογές των διδακτικών αντικειμένων διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στην βασική εκπαίδευση των φοιτητών-τριών πλάθοντας έναν επαγγελματία καταρτισμένο με όλες τις στοιχειώδεις επιστημονικές γνώσεις (Μαυρογιώργος & Σιάνου, 1999). Αν και το περιεχόμενο του προγράμματος σπουδών αποτελεί συχνά προϊόν συζήτηση και διαβουλεύσεων, καθώς δεν είναι ενιαίο σε όλα τα Π.Τ.Δ.Ε. και φαίνεται να εμφανίζει αναντιστοιχία, ωστόσο τα μαθήματα όλων των οδηγών σπουδών συντίθενται πάνω σε κοινούς τομείς (Ξωχέλλης, 2005).

Τα μαθήματα του Προγράμματος Σπουδών των Π.Τ.Δ.Ε. (Σοφός, 2016) είναι δυνατό να κατηγοριοποιηθούν αναφορικά με την επιστημονική ταξινόμηση που συνίσταται στην παιδαγωγική βιβλιογραφία (Κτρον, 2012; ΚΜΚ, 2010; Μιαλλारे, 2007; Ματσαγγούρας, 2009; Μετοχιανάκης, 2006; Ξωχέλλης, 2010; Πυργιωτάκης, 2011; Χατζηδήμου, 2009) σε:

Μαθήματα Παιδαγωγικής και επιμέρους κλάδων της (Επιστήμες της Παιδαγωγικής), όπως Γενική Παιδαγωγική, Σχολική Παιδαγωγική, Ειδική Αγωγή, Κοινωνική Παιδαγωγική, Διδακτική Μεθοδολογία, Αναλυτικά Προγράμματα, Οργάνωση και Διοίκηση εκπαιδευτικών μονάδων, Εκπαιδευτική Αξιολόγηση, Ιστορία της Παιδαγωγικής, Συγκριτική Παιδαγωγική, Επιστημολογία της Παιδαγωγικής, Θεωρίες Αγωγής και Εκπαίδευσης, Επιστημολογικές και μεθοδολογικές παραδόσεις, κ.α.

Μαθήματα γειτονικών κλάδων της Παιδαγωγικής, (Επιστήμες της Εκπαίδευσης), όπου εντάσσονται μαθήματα από τις κοινωνικές επιστήμες που σχετίζονται με την εκπαίδευση κοινωνιολογία της εκπαίδευσης, φιλοσοφία της εκπαίδευσης, τέχνες στην εκπαίδευση, ψυχολογία και σχολείο, θεωρίες μάθησης, κοινωνική ψυχολογία κτλ.

Επιστήμες και διδασκαλία τους, στις οποίες υπάγονται οι ειδικές διδακτικές καθώς και μαθήματα που σχετίζονται με τις ειδικές διδακτικές, όπως Γεωγραφία, διδακτική της γεωγραφίας, γλωσσολογία, διδακτική της γλώσσας, διδακτική της λογοτεχνίας, μαθηματικά, διδακτική των μαθηματικών, φυσική, διδακτική της φυσικής, κτλ.

Πρακτική Άσκηση (Γενική και ειδική,) όπου εντάσσονται πρακτικές ασκήσεις στον παιδαγωγικό τομέα και πρακτικές ασκήσεις σε γνωστικά αντικείμενα, πρακτική άσκηση της γεωγραφίας, πρακτική άσκηση της γλώσσας, πρακτική άσκηση της λογοτεχνίας, πρακτική άσκηση των μαθηματικών, πρακτική άσκηση της φυσικής κτλ.

Στις δύο πρώτες κατηγορίες περιλαμβάνεται ένα εύρος γνωστικών αντικειμένων ανθρωπιστικών και θετικών επιστημονικών αναφορικά με αυτά που θα διδάξουν οι εκπαιδευτικοί αποσκοπώντας να τους προετοιμάσει και να τους διαπαιδαγωγήσει κατάλληλα για τις απαιτήσεις της εργασίας τους (Χατζηδήμου & Ταρατόρη, 1990). Επιπλέον, οι υποψήφιοι εκπαιδευτικοί προετοιμάζονται προκειμένου να ενισχύσουν την ευκατρία συμπεριφορά των μαθητών, να εντοπίσουν κάποιες προβληματικές καταστάσεις που είναι πιθανό να προκύψουν μέσα στα πλαίσια της τάξης, για να έχουν τη δυνατότητα να τις διαχειριστούν αποτελεσματικά, αλλά και να αντιληφθούν τη συσχέτιση του τρόπου διδασκαλίας με την αποτελεσματικότητά της (Αντωνίου, 2009).

Στον τρίτο τομέα εμπεριέχονται μαθήματα που αφορούν σε θέματα διδακτικής διαπαιδαγώγησης στο σύνολό της και στη συμβολή του σχολείου στη διαμόρφωση και εξέλιξη της προσωπικότητας του νέου, ώστε οι μελλοντικοί δάσκαλοι να ανταπεξέλθουν στον παιδαγωγικό τους ρόλο (Ξωχέλλης, 2005). Συμπληρωματικά, η διδακτική εμπερικλείει το σχεδιασμό, δηλαδή την οργάνωση της διδακτικής και μαθησιακής διαδικασίας η οποία ακολουθεί συγκεκριμένες αρχές και κριτήρια, ενώ προσαρμόζεται ανάλογα με τις περιστάσεις, την εκτέλεση, η οποία περιλαμβάνει την εφαρμογή όσων περιλαμβάνονται στο στάδιο του σχεδιασμού και, τέλος, την εκτίμηση της διδασκαλίας επιδιώκοντας να αξιολογήσει το βαθμό επίτευξης του στόχου και να εντοπίσει τις αιτίες που δυσκόλεψαν την πραγμάτωσή τους (Κωνσταντίνου, 2000).

Τέλος, η τέταρτη ομάδα αφορά στην πρακτική άσκηση για να αποκτήσουν οι εκπαιδευόμενοι ειδικές δεξιότητες με στόχο την επαγγελματική τους προετοιμασία. Αυτή η άσκηση αποτελεί την πρώτη τους επαφή με το μελλοντικό τους έργο και τη σχολική πραγματικότητα και συμβάλλει στη διαμόρφωση της παιδαγωγικής τους (Flores & Day, 2006). Επίσης, η πρακτική άσκηση φέρνει τους υποψήφιους εκπαιδευτικούς αντιμέτωπους με τα σχολικά ζητήματα στο πλαίσιο της τάξης, αλλά και τους δημιουργεί ερωτήματα για τους τρόπους επίλυσής τους. Επιπροσθέτως, τους ωθεί να αναστοχαστούν αν όσα διδάχθηκαν εφαρμόζονται στην πράξη, αλλά και να διαπιστώσουν κατά πόσο τους ταιριάζει το επάγγελμα που διάλεξαν (Χατζηδήμου, 2003).

Τις τελευταίες δεκαετίες η επιστημονική κοινότητα προβληματίζεται για το χρόνο διεξαγωγής και υλοποίησής της, δηλαδή αν θα πρέπει να πραγματώνεται κατά τη διάρκεια των προπτυχιακών σπουδών ή μετά την ολοκλήρωσή τους, καθώς και το αρμόζων πρότυπο για την υλοποίησή της, όπως πρακτική κοντά σε έμπειρους εκπαιδευτικούς, επιστημονική ανάλυση της διδακτικής διαδικασίας και ακολούθως εκτέλεση, μικροδιδασκαλίες (Ξωχέλλης, 2005). Εντούτοις, θεωρείται δεδομένο πως η Πρακτική σε κάθε Π.Τ.Δ.Ε. οφείλει να καθορίζει εναργείς στόχους, αλλά και να προάγεται τόσο σύμφωνα με τις εκπαιδευτικές ανάγκες που απορρέουν όσο και με βάση την πρόοδο αναφορικά με την παιδαγωγική και τις επιστήμες της αγωγής (Ξωχέλλης, 2005)

Είναι αναγκαίο να επισημανθεί πως η σύνδεση αυτών των τομέων διαφοροποιείται από χώρα σε χώρα, καθώς κάποιες εφαρμόζουν το μονοφασικό πρότυπο, όπου όλοι οι τομείς κινούνται συγχρόνως σε μια φάση και η Πρακτική Άσκηση ενοποιείται στο Πρόγραμμα Σπουδών (Αντωνίου, 2009). Αντίθετα, άλλες ακολουθούν το διφασικό ή προσθετικό μοντέλο, όπου οι φοιτητές αποπερατώνουν αρχικά τις σπουδές ειδικότητας και έπονται οι παιδαγωγικές σπουδές και η πρακτική άσκηση (Ξωχέλλης, 2005). Τα Π.Τ.Δ.Ε. στην Ελλάδα είναι προσανατολισμένα στο μονοφασικό μοντέλο, καθώς χορηγούν συγχρόνως τη θεωρητική επιστημονική εκπαίδευση, την παιδαγωγική - διδακτική κατάρτιση και την Πρακτική Άσκηση (Αντωνίου, 2009).

Επιπρόσθετα, το Πρόγραμμα Σπουδών των Π.Τ.Δ.Ε. εμπεριέχει τους τίτλους των Υποχρεωτικών και των Κατ' επιλογήν μαθημάτων, το περιεχόμενό τους και τις εβδομαδιαίες ώρες διδασκαλίας τους που εναρμονίζονται σε οκτώ εξάμηνα που απαιτούνται για τη λήψη του πτυχίου. Κάθε εξαμηνιαίο μάθημα εμπερικλείει έναν αριθμό «διδασκτικών μονάδων» και στο κάθε Πρόγραμμα αναφέρεται ο ελάχιστο όριο «διδασκτικών μονάδων» που θεωρείται αναγκαίο για τη λήψη του πτυχίου. Η «διδασκτική μονάδα» αντιστοιχεί σε μια εβδομαδιαία ώρα διδασκαλίας επί ένα εξάμηνο, όταν αφορά σε ένα ανεξάρτητο μάθημα και σε μία μέχρι τρεις εβδομαδιαίες ώρες διδασκαλίας ή εξάσκησης επί ένα εξάμηνο για το υπόλοιπο εκπαιδευτικό έργο (Αντωνίου, 2002).

Ωστόσο, κάθε Π.Τ.Δ.Ε., με βάση το άρθρο 16 του Συντάγματος περί ελευθερίας της διερεύνησης και της διδασκαλίας και πλήρους αυτοδιοίκησης των ΑΕΙ και το Νόμο 1268/82 που διασφάλισε νομικά τα Παιδαγωγικά Τμήματα ως Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα, μορφοποιεί το δικό του Πρόγραμμα Σπουδών, σύμφωνα με τη δυναμική του, τις απαιτήσεις του κοινωνικού πλαισίου και των συγκαιρινών συνθηκών ζωής (Αντωνίου, 2002). Έτσι, οι στόχοι των Παιδαγωγικών Τμημάτων και τα εφόδια που θα αποκτήσουν οι εκπαιδευτικοί προσδιορίζονται από καθένα Παιδαγωγικό Τμήμα αποβλέποντας στην παιδαγωγική και επιστημονική κατάρτιση του δασκάλου διατηρώντας τη δική του φιλοσοφία για τον μελλοντικό Έλληνα δάσκαλο (Αντωνίου, 2002).

2.5 Οι νέες τεχνολογίες στα Π.Τ.Δ.Ε.

Οι σύγχρονες τεχνολογικές και επιστημονικές εξελίξεις, που διαδραματίστηκαν με ραγδαίους ρυθμούς στο χώρο της Πληροφορίας και της Επικοινωνίας, συνθέτουν νέα επιστημονικά δεδομένα στο χώρο της εκπαίδευσης και καθιστούν αναγκαία την μεταβολή του ρόλου του πατροπαράδοτου σχολείου προκειμένου να ανταπεξέλθει στις νέες απαιτήσεις και υποχρεώσεις του ανθρώπου καθώς και τις προκλήσεις της σημερινής κοινωνίας. Η εισαγωγή και η χρήση των νέων τεχνολογιών σε όλα τα σχολεία της χώρας παρέχει δυνατότητες ποιοτικής αναβάθμισης και μιας νέας προσέγγισης της διδακτικής-μαθησιακής διαδικασίας (Ράπτης & Ράπτη, 2001).

Το πατροπαράδοτο εκπαιδευτικό σύστημα, το οποίο στηριζόταν στον δάσκαλο που μετέδιδε στο μαθητή τη στείρα πληροφορία και τη γνώση, είναι δυνατό να τροποποιηθεί με τις Νέες Τεχνολογίες σ' ένα σύγχρονο τύπο, χωρίς, ωστόσο, να απουσιάζουν τα φαινόμενα των εκπαιδευτικών οι οποίοι δεν εφαρμόζουν τις διατάξεις των ΔΕΠΠΣ που αφορούν στην εισαγωγή των νέων Μέσων και Τεχνολογιών στην εκπαιδευτική διαδικασία (Σοφός, 2014). Στο σύγχρονο εκπαιδευτικό σύστημα, ο ρόλος του παιδαγωγού αφορά σε καθοδηγητικό και παραινετικό, ενώ ο μαθητής αναζητά και κατακτά την πληροφορία μέσω του υπολογιστή και των νέων τεχνολογιών, διενεργώντας ως ερευνητής, με τη συνεχή καθοδήγηση από τον εκπαιδευτικό αναπτύσσοντας και διαπλάθοντας την κριτική σκέψη και τις δεξιότητες του. Οι Νέες Τεχνολογίες με την αλληλεπιδραστικότητα που τις χαρακτηρίζει παρέχουν στο μαθητή τη δυνατότητα συμμετοχής στο σχεδιασμό των μαθησιακών δραστηριοτήτων και στην ελεύθερη έκφραση των αντιλήψεων και των συναισθημάτων του (Ζωγόπουλος, 2001).

2.5.1 Σχέση τεχνολογίας και Εκπαίδευσης

Στη σύγχρονη εποχή, εποχή αλματώδους τεχνολογικής ανάπτυξης και εξέλιξης, γίνεται αντιληπτή μία διαρκής αλλαγή τόσο στα μέσα διαβίωσης του ανθρώπου, όσο και στον τρόπο

σκέψης και δράσης του, καθώς όλοι οι τομείς της ανθρώπινης δραστηριότητας επηρεάζονται από αυτό το πνεύμα της αλλαγής.

Έτσι, η επίδραση των Νέων Τεχνολογιών εντοπίζεται και στον τομέα της εκπαίδευσης, καθώς οι υπολογιστές και το Διαδίκτυο διεισδύουν και επηρεάζουν τον τομέα της παιδείας. Εντούτοις, ο εκπαιδευτικός οφείλει να είναι γνώστης των παιδαγωγικών και εκπαιδευτικών προνομιών που παρέχουν οι Νέες Τεχνολογίες προτού προβεί στη χρήση τους δεδομένου ότι η τεχνολογία έχει πολλά να προσφέρει προς όφελος, των μαθητών, των εκπαιδευτικών και της κοινωνίας (Μετοχιανάκης, 2006).

Η ένταξη των υπολογιστών υφίσταται σε όλο το εύρος της σχολικής ζωής, από τα πρώτα χρόνια προσχολικής εκπαίδευσης μέχρι και την τριτοβάθμια εκπαίδευση, αλλά και ως χρήσιμο εργαλείο και βοηθό του εκπαιδευτικού. Με την ένταξη των υπολογιστών στην εκπαιδευτική διαδικασία, οι μαθητευόμενοι έχουν πρόσβαση σε νέες πηγές γνώσης, αλλά και αναπτύσσουν συνεργασία με άλλους μαθητές, με την αρωγή και τις υποδείξεις του δασκάλου. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα την κατάργηση και μετεξέλιξη παρωχημένων διδακτικών μεθόδων, εφόσον οι θεμελιώδεις βάσεις παρέχονται στους μαθητευόμενους μέσω των υπολογιστών. Ο εκπαιδευτικός, επομένως, δε θα είναι υποχρεωμένος να μένει προσκολλημένος στο βιβλίο ύλης, τα διαγωνίσματα και την προφορική εξέταση για να βαθμολογήσει το μαθητή, αλλά θα θέτει κρίσιμα ερωτήματα δίνοντας κίνητρο για την ανάπτυξη της κριτικής σκέψης και των ανθρωπίνων αισθήσεων. Έτσι, και ο εκπαιδευτικός θα διαθέτει περισσότερο και ποιοτικότερο χρόνο για να αφοσιωθεί σε κάθε μαθητή ξεχωριστά και τις ανάγκες του, αλλά και οι μαθητές έχουν όφελος από την ποικιλία θεμάτων και την ελευθερία να διερευνήσουν θέματα που τους προσελκύουν. Ο ρόλος του εκπαιδευτικού, λοιπόν, μεταβάλλεται και συμβάλλει ουσιαστικά στην ενεργητική μάθηση μέσα από την ανακάλυψη (Μετοχιανάκης, 2006).

Αλλά και στις πανεπιστημιακές σχολές, ο υπολογιστής αποτελεί εργαλείο μάθησης, καθώς οι φοιτητές έχουν τη δυνατότητα να ανατρέξουν σε οποιαδήποτε ακαδημαϊκή βιβλιοθήκη, σε βιβλία, σε εκθέσεις, σε βιβλιογραφίες, ακόμη και σε πραγματικά μουσεία. Ωστόσο, η σημαντική συνδρομή των υπολογιστών στην μάθηση έγκειται στο γεγονός πως από απόσταση είναι δυνατόν να ζητήσει κανείς πληροφορίες για μια σειρά μαθημάτων, αλλά και καθοδήγηση εκμηδενίζοντας τις αποστάσεις και καθιστώντας την εκπαίδευση πιο ανέμελη και συναρπαστική (Οικονόμου, Β.: 2007).

Η παιδαγωγική αξιοποίηση των ΤΠΕ απορρέει από την πραγμάτωση μαθησιακών δραστηριοτήτων με τη συμβολή του υπολογιστή σε ποικιλία θεμάτων με κυρίαρχες τις νέες δυνατότητες προσέγγισης της γνώσης, την πληροφορία και την επεξεργασία της, την επικοινωνία, αλλά και την ψυχαγωγία (Κόμης, 2004).

Οι Τ.Π.Ε. προσφέρουν νέα εργαλεία και νέες δομές στην εκπαίδευση μέσα από μια ποικιλία διαδραστικών λειτουργιών, αποθήκευση τεράστιου όγκου δεδομένων, προϊόντων ελεύθερου/ανοιχτού λογισμικού αλλά κυρίως το Διαδίκτυο που η αξιοποίησή του στον εκπαιδευτικό χώρο ανέδειξε ένα νέο μοντέλο εκπαίδευσης. Συνεπώς, ως κοινωνία, πρέπει να κατανοήσουμε και να αποδεχτούμε τα κοινωνικά, πολιτικά και οικονομικά αποτελέσματα που έχει επιφέρει η εποχή της τεχνολογίας. Επιπρόσθετα, να αναγνωρίσουμε την ανάγκη για να βελτιώσουμε τις ικανότητες και την γνώση μας στον τομέα των ΤΠΕ, να πράξουμε τροποποιήσεις και να βελτιώσουμε τις ήδη υπάρχουσες, με στόχο την ανταπόκριση στις προσδοκίες της σύγχρονης κοινωνίας.

2.5.2 Δεξιότητες των Εκπαιδευτικών για την Αξιοποίηση των Τ.Π.Ε.

Οι ΤΠΕ αφορούν αφενός στο χειρισμό και στην επεξεργασία της πληροφορίας και αφετέρου στην ανάπτυξη της επικοινωνίας με τη χρήση ποικιλόμορφων ηλεκτρονικών μέσων. Στα τέλη της δεκαετίας του '90 οι ΤΠΕ εισήχθησαν στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση με την καθιέρωση του μαθήματος της Πληροφορικής. Σύμφωνα με το Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών (ΔΕΠΠΣ, 2003):

«Στο δημοτικό η πληροφορική εισάγεται ακολουθώντας το ολιστικό πρότυπο σύμφωνα με το οποίο οι στόχοι της επιτυγχάνονται και υλοποιούνται με διάχυση στα επιμέρους γνωστικά αντικείμενα» (ΔΕΠΠΣ Πληροφορικής).

«Απαιτείται η εφαρμογή νέας παιδαγωγικής στρατηγικής και η ανάπτυξη κατάλληλων προγραμμάτων πληροφορικής για την υποστήριξη όλων των γνωστικών αντικειμένων» (ΔΕΠΠΣ, Γενικό μέρος).

«Τα σύγχρονα εκπαιδευτικά μέσα (λογισμικό, διαδίκτυο), προϊόντα των τεχνολογιών πληροφόρησης, συμβάλλουν υποβοηθητικά και συμπληρωματικά πάντα στην εκπαιδευτική πρακτική και θα πρέπει να χρησιμοποιούνται με την ανάλογη συχνότητα, χρονική διάρκεια και βαρύτητα. Η ανάδειξη αυτού του ρόλου των σύγχρονων εκπαιδευτικών μέσων επιτυγχάνεται με την προτροπή και καθοδήγηση του εκπαιδευτικού για την αξιοποίησή τους σε κάθε διδακτική ή θεματική ενότητα».

Επιπλέον, σκιαγραφούνται με διαύγεια οι κατευθυντήριες αξόνες και οι στόχοι του γνωστικού αντικείμενου της Πληροφορικής, όπου ως ο βασικός στόχος του καθορίζεται ο τεχνολογικός αλφαριθμητισμός, ήτοι η καθολική κατανόηση και επικοινωνιακή χρήση της δυναμικής των υπολογιστών. Επιπροσθέτως, καθοριστικός θεωρείται ο σκοπός της απόκτησης βασικών γνώσεων και ικανοτήτων, οι οποίες θα συγκροτήσουν τη βάση για την περαιτέρω επαγγελματική ανέλιξη των μαθητών και την αξιοποίησή της στη νέα ψηφιακή εποχή της γνώσης.

Συνεπώς, η αδιάλειπτη ανέλιξη και επέκταση της χρήσης των ΤΠΕ καθώς και της μεγέθυνσης του όγκου των γνώσεων και των πληροφοριών, αδήριτα εντάσσει στα πλαίσια της γενικής εκπαίδευσης των ανερχόμενων δασκάλων την ανάγκη απόκτησης βασικών γνώσεων και ικανοτήτων αναφορικά με τη διαχείριση των τεχνολογιών αυτών, αλλά και την καλλιέργεια των κριτικών και κοινωνικών δεξιοτήτων για την εμπέδωση όσων διαδραματίζονται γύρω του δεδομένου ότι ο υπολογιστής αναδεικνύεται διεπιστημονικό μέσο εκτίμησης της γνώσης. Καθώς η αγωγή στον τομέα της Πληροφορικής και των ΤΠΕ θέτει τα θεμέλια της σύνδεσης της εκπαίδευσης με το εργασιακό περιβάλλον, γίνεται κατανοητό ότι σκοπός των ΤΠΕ είναι η προετοιμασία και ο εφοδιασμός των εκπαιδευτικών με τα κατάλληλα εφόδια προκειμένου να ανταποκριθούν στο νέο ρόλο τους και να χρησιμοποιήσουν επαρκώς τα σύγχρονα αλληλεπιδραστικά μέσα κατέχοντας γνώσεις, εσωτερικά κίνητρα μάθησης και υιοθετώντας παιδαγωγικές θεωρίες στη διάρκεια των σπουδών τους, αλλά και επιδιώκοντας την δια βίου επιμόρφωση (Νικολοπούλου, 2009).

Έτσι, ενώ στο παρελθόν θεωρείτο αναγκαία για τους εκπαιδευτικούς η κατοχή των γνώσεων όσον αφορά στο γνωστικό αντικείμενο (περιεχόμενο) που πρόκειται να διδάξουν, αλλά και οι παιδαγωγικές γνώσεις ώστε να ανταποκριθούν στη διδασκαλία με κατάλληλο τρόπο, στη σύγχρονη εποχή απαιτείται και η γνώση της τεχνολογίας. Ο σύγχρονος εκπαιδευτικός είναι αναγκαίο να διαθέτει *παιδαγωγική γνώση περιεχομένου (PCK)*, *γνώση τεχνολογικού περιεχομένου (TCK)*, *τεχνολογική παιδαγωγική γνώση (TPK)*, τα οποία και τα τρία μαζί συνθέτουν την *τεχνολογική παιδαγωγική γνώση περιεχομένου (TPCK)*.

Η *παιδαγωγική γνώση περιεχομένου (PCK)* αφορά στη γνώση που παρέχεται σχετικά με το γνωστικό αντικείμενο και τη διδασκαλία του από έναν παιδαγωγό και περιλαμβάνει τη διαμόρφωση των εννοιών, την παιδαγωγική τεχνική και τις στρατηγικές διδασκαλίας, αλλά και τη σφαιρική γνώση γεγονότων, θεωριών και διαδικασιών εντός ενός δεδομένου πεδίου. Η γνώση αυτή διαφέρει από την επιστημοσύνη ενός εμπειρογνώμονα ή τη γενική παιδαγωγική μάθηση των εκπαιδευτικών και κρίνεται αναγκαία για την αντιμετώπιση των δυσκολιών και την ενθάρρυνση της ουσιαστικής κατανόησης. Για παράδειγμα, αυτή η γνώση αφορά στη χρήση ισχυρών αναλογιών, εικονογραφήσεων, παραδειγμάτων και εξηγήσεων προκειμένου το θέμα να γίνει πιο προσιτό και κατανοητό με σχέδια σε μαυροπίνακα, διαδραστική προσομοίωση των πολυμέσων ακόμη και σε υπερ-κείμενα του διαδικτύου.

Η *γνώση τεχνολογικού περιεχομένου (TCK)* έγκειται στην αμοιβαία σχέση της τεχνολογίας και του παιδαγωγικού περιεχομένου με την εφαρμογή των ΤΠΕ στα πλαίσια της διδασκαλίας των προϊόντων του λογισμικού. Οι ΝΤ προσφέρουν ποικίλες παραστάσεις και μεγαλύτερη ευελιξία στην πλοήγηση τους. Ωστόσο, είναι απαραίτητο οι παιδαγωγοί να έχουν ουσιαστική επίγνωση του περιεχομένου του διδακτικού αντικειμένου, αλλά και να μπορούν να επιλέξουν τον καταλληλότερο τρόπο ώστε η διδαχθείσα ύλη να εμπλουτιστεί με την εφαρμογή της

τεχνολογίας. Παραδείγματός χάρη, το Sketchpad του Geometer είναι δυνατό να χρησιμοποιηθεί ως εργαλείο για τη διδασκαλία της γεωμετρίας επιτρέποντας στους μαθητές να έρθουν σε επαφή και να πειραματιστούν με τα σχήματα και τις μορφές τους, να προβεί σε γεωμετρικές κατασκευές, καθιστώντας ευκολότερη την κατασκευή προτύπων γεωμετρικών αποδείξεων. Έτσι, το λογισμικό πρόγραμμα εξομοιώνει την προηγούμενη διδασκαλία της γεωμετρίας ενώ, ταυτόχρονα, μεταβάλλει και τη φύση της ίδιας της γεωμετρίας της μάθησης. Η *τεχνολογική παιδαγωγική γνώση* (TPK) αποτελεί τη γνώση των δυνατοτήτων των ΤΠΕ κατά την εφαρμογή τους στη διδασκαλία, αλλά και τη διαφοροποίηση που ενδέχεται να επιφέρει η χρήση τους στη διδακτική. Επίσης, εμπεριέχει την αντιληπτική ικανότητα επιλογής και εφαρμογής ενός συγκεκριμένου εργαλείου και της κατάλληλης στρατηγικής από ένα σύνολο εργαλείων αναφορικά με την ταξινόμηση, τη βαθμολόγηση και τις τεχνολογικές γνώσεις, όπως WebQuests, Chat Rooms και χώρους ανταλλαγής απόψεων-πίνακες συζητήσεων.

Οι γνώσεις αυτές συνυπάρχουν και διαπλάθουν από κοινού την παράδοση ενός γνωστικού αντικείμενου με την χρήση της τεχνολογίας, συνθέτοντας την *τεχνολογική παιδαγωγική γνώση περιεχομένου* (TPCK) που αποτελεί ουσιώδες εφόδιο για τον εκπαιδευτικό δεδομένου και απαιτεί την ανάπτυξη της κατανόησης των σχέσεων μεταξύ τους. Αυτή αφορά στην προσεκτική συνένωση των τριών βασικών πηγών γνώσης, δηλαδή την τεχνολογία, την παιδαγωγική και τη γνώση περιεχομένου προκειμένου να εφαρμοστεί η κατάλληλη διδασκαλία με τη χρήση των τεχνολογιών, των παιδαγωγικών τεχνικών και τον τρόπο με τον οποίο η τεχνολογία συμβάλλει στην αποκατάσταση καίριων δυσκολιών των μαθητών, αλλά και την ενίσχυση των υφιστάμενων γνώσεων με τις ΤΠΕ. Ο εκπαιδευτικός βασιζόμενος στο αντικείμενο της διδασκαλίας του οφείλει να επιλέξει το περιεχόμενο, να θέσει τους στόχους και να επιλέξει το αρμόζον προϊόν της τεχνολογίας. Για παράδειγμα, η διδασκαλία της χημείας (περιεχόμενο) θα κατευθύνει τον παιδαγωγό στη χρήση εξισώσεων, οπτικών αναπαραστάσεων, μοριακών διαγραμμάτων (παιδαγωγική) και την επιλογή των τεχνολογικών μέσων που αφορούν σε λογισμικά, όπως το CHIME που επιτρέπει στους μαθητές να προβάλλουν και να χειρίζονται μοριακές παραστάσεις. Αντίθετα, αν δεν ήταν διαθέσιμες οι NT, ο παιδαγωγός θα μετερχόταν απλά κείμενα για τη διδασκαλία του μαθήματος καθιστώντας την ανιαρή και αποτρεπτική για το μαθητή. Ομοίως, οι ψηφιακές ταινίες και η δημιουργία τους προϋποθέτουν την αλληλεπίδραση τόσο του περιεχομένου, της γνώσης, αλλά και της τεχνολογίας, οι οποίες ενδέχεται να επηρεάσουν την παιδαγωγική διαδικασία δεδομένου ότι η πρωτοτυπία των ΤΠΕ βασίζεται και στους τρεις παράγοντες.

Ωστόσο, η συνεχής και αλματώδης ανάπτυξη της τεχνολογίας καθιστά απαραίτητη τη συνεχή επαφή και επιμόρφωσή των εκπαιδευτικών. Έτσι, οι αίθουσες υπολογιστών και τα εργαστήρια αποκλειστικά κρίνονται ακατάλληλα για την εφαρμογή των NT στη διδακτική πράξη. Ο ταχύς ρυθμός ανάπτυξης της τεχνολογίας, ο ακατάλληλος σχεδιασμός του

λογισμικού, η φύση της μάθησης και η έμφαση στο περιεχόμενο της διδασκαλίας είναι ζητήματα που πρέπει να ξεπεραστούν προκειμένου να ενσωματωθούν ουσιαστικά οι ΤΠΕ στη διδασκαλία (Angeli & Valanides, 2005; Mishra & Koehler, 2006).

Οι φοιτητές των Π.Τ.Δ.Ε. μέσα από υποχρεωτικά αλλά και υποχρεωτικά επιλεγόμενα μαθήματα αποκτούν στοιχειώδεις- και σε κάποιους τομείς εξειδικευμένες γνώσεις- αναφορικά με το εννοιολογικό περιεχόμενο των ΤΠΕ και Ε.Τ. και τη διδακτική τους παρέμβαση για την επίλυση προβλημάτων διδακτικής πρακτικής. Επιπλέον, καλούνται να χειριστούν εργαλεία που αφορούν στο εύρος των επιστημών που καλούνται να διδάξουν, όπως μαθηματικά, φυσική, γεωγραφία, γλώσσα, ιστορία, αλλά και στην περιβαλλοντική εκπαίδευση εμπλέκοντας την υπολογιστική επιστήμη και καθιστώντας τους φοιτητές/τριες ικανούς/ές να διαμορφώσουν μια θεματική ενότητα με βάση τις αρχές του κριτικού γραμματισμού στα μέσα και την πληροφορία και να την υλοποιήσουν στις τάξεις του δημοτικού σχολείου. Το περιεχόμενο των μαθημάτων αποβλέπει στην πληρέστερη ενσυναίσθηση της επενέργειας των νέων τεχνολογιών στη διδασκαλία και στην παιδαγωγική πρακτική.

Ωστόσο, αν και οι εκπαιδευτικοί συγκαταλέγονται ανάμεσα στους πιο δεινούς χρήστες των ΤΠΕ, δεν είναι ακόμα σε θέση να εκμεταλλευτούν στο έπακρο τις δεξιότητες που αποκτούν στα πλαίσια της διδασκαλίας τους, καθώς αυτή περιορίζεται στο πλαίσιο της βασικής διδασκαλίας και των μαθησιακών δραστηριοτήτων. Συμπληρωματικά, παρόλο που οι εκπαιδευτικοί εμφανίζουν ευχέρεια και σιγουριά στη χρήση των ΤΠΕ, επιζητούν ευκαιρίες επαγγελματικής ανέλιξης και επιμόρφωσης, ώστε να συμπεριλάβουν τις Νέες Τεχνολογίες στην εκπαιδευτική διαδικασία (Σβολόπουλος, 2002).

2.5.3 Δεξιότητες των Εκπαιδευτικών και Ευρωπαϊκοί Προσανατολισμοί

Από τις αρχές της δεκαετίας του 1980, πολλά ευρωπαϊκά κράτη αντιλήφθηκαν τη δυναμική των ΤΠΕ και επιχείρησαν να τα εντάξουν στα εκπαιδευτικά τους προγράμματα προκειμένου να βελτιωθεί η ποιότητα της παρεχόμενης γνώσης, αλλά και να μεταδοθούν δεξιότητες εξασφαλίζοντας την πρόσβαση στις ΤΠΕ βασισμένες στην αρχή των ίσων ευκαιριών. Το 2000, η σύνοδος του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της Λισσαβόνας θέτει τα θεμέλια αυτής της προσπάθειας στα πλαίσια της ΕΕ οροθετώντας το 2010 ως τη χρονιά που η Ευρώπη θα αποβεί διεθνώς ανταγωνιστική με το μετασχηματισμό των εκπαιδευτικών της (EAITY – ΤΕΚ, 2008). Οι κατευθυντήριες γραμμές των χωρών της ΕΕ αφορούν σε τρεις τομείς: α. Μέτρα κατοχύρωσης εξοπλισμού και ανάπτυξης λογισμικού, τα οποία αφορούν στην απόκτηση συστημάτων με δυνατότητες πολυμέσων και στη διαμόρφωση δικτύων για την ανεύρεση πληροφοριών, αλλά και την ανταλλαγή εκπαιδευτικών εμπειριών, β. Κατάρτιση και επιμόρφωση των εκπαιδευτικών αναφορικά με την απόκτηση βασικών γνώσεων και

δεξιότητων, ένταξης του λογισμικού και εξοικείωσης με τα προγράμματά του και γ. Εισαγωγής των ΤΠΕ στα προγράμματα των εκπαιδευτικών συστημάτων είτε ως γνωστικά αντικείμενα ή ως διδακτικά μέσα και μέθοδοι (Σοφός & Κρον, 2010).

Στην πλειονότητα των χωρών της Ευρώπης οι ΤΠΕ συγκαταλέγονται στο Αναλυτικό Πρόγραμμα της Α΄ βάθμιας εκπαίδευσης αφενός ως ανεξάρτητο γνωστικό αντικείμενο και αφετέρου ως εργαλείο για τη διδασκαλία άλλων διδακτικών αντικειμένων (Eurydice, 2004).

Σύμφωνα με το Α.Π. οι στόχοι που καθορίζονται για τους διδασκόμενους του δημοτικού είναι η προσέγγιση των βασικών εννοιών της Πληροφορικής, η επαφή με την κεντρική μονάδα και τις περιφερειακές συσκευές του υπολογιστή. Επιπλέον, ανάμεσα στις επιδιώξεις του Α.Π. συγκαταλέγεται η επικοινωνία και η αναζήτηση πληροφοριών μέσω του διαδικτύου, αλλά και η εφαρμογή πολυμέσων εκπαιδευτικού περιεχομένου για την ανάδειξη των εργασιών τους. Τέλος, επιδίωξη του Α.Π. αποτελεί η ανάπτυξη κριτικής στάσης σε συνάφεια με τη χρήση των υπολογιστών (Σοφός & Κρον, 2010).

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να επισημανθεί πως η παιδεία, αλλά και η μετεκπαίδευση των εκπαιδευτικών στις ΤΠΕ συνθέτει θεμελιώδη στόχο στο σχεδιασμό της εκπαιδευτικής πολιτικής των χωρών για την εποικοδομητική κατάταξη και εξέλιξη της χρήσης των ΤΠΕ στην εκπαιδευτική διαδικασία προκειμένου να αποκτήσουν δεξιότητες για να ανταπεξέλθουν στις προκλήσεις του τεχνολογικού περιβάλλοντος. Έτσι, οι εκπαιδευτικές κοινότητες των χωρών της ΕΕ επιχείρησαν με επίσημα κείμενα να προσδιορίσουν τη θέση των ΤΠΕ στην εκπαίδευση των εκπαιδευτικών της Α΄ βάθμιας εκπαίδευσης. Αναφορικά με την έκθεση του δικτύου της Ευρυδικής για τις ΤΠΕ στην Ευρώπη (Eurydice 2004), στην οποία εμπεριέχονται στοιχεία από τις διεθνείς έρευνες PISA (2002/03) και PIRLS (2001), η εκπαίδευση των επιόντων εκπαιδευτικών Α΄ βάθμιας Εκπαίδευσης στις ΤΠΕ αποτελεί υποχρεωτικό ή υποχρεωτικά επιλεγόμενο διδακτικό αντικείμενο στα προπτυχιακά προγράμματα σπουδών των Π.Τ.Δ.Ε. αναφορικά με τον υπολογιστικό αλφαριθμητισμό. Μολαταύτα, το περιεχόμενο και η οργάνωση καθώς και η χρονική διάρκεια της εκπαίδευσης στις ΤΠΕ μεταβάλλονται τόσο στα Π.Τ.Δ.Ε. κάθε χώρας, όσο και ανάμεσα στις χώρες (Davis, 2003).

Οι αναμενόμενες βασικές δεξιότητες των εκπαιδευτικών άπτονται στην εκπαιδευτική χρήση των ΤΠΕ, ήτοι στη χρήση προγραμμάτων επεξεργασίας κειμένου και δεδομένων, Internet και εκπαιδευτικού λογισμικού τόσο για προσωπική μεταχείριση όσο και για διδακτικούς σκοπούς, καθώς και στη συγκρότηση ενός επαρκούς πλαισίου παιδείας των εκπαιδευτικών στις ΤΠΕ, το οποίο θα ανταποκρίνεται στις ανάγκες των μαθητών και της σχολικής εκπαίδευσης εφαρμόζοντας ομοιογενείς μεθοδολογικές και οργανωτικές κατευθύνσεις, όπως το Ευρωπαϊκό πρόγραμμα «uTeacher» (Midoro et al., 2005) στο οποίο συμμετέχει, ανάμεσα σε 19 Ευρωπαϊκές χώρες, και η Ελλάδα, μια δράση της πρωτοβουλίας «e-learning», που στοχεύει στη δημιουργία ενός κοινού και ενιαίου Ευρωπαϊκού πλαισίου για το φυσιολογικό του εκπαιδευτικού στις ΤΠΕ.

Ωστόσο, έχει γίνει αντιληπτό πως οι βασικές γνώσεις και δεξιότητες χρήσης των ΤΠΕ δεν επαρκούν και δεν ανταποκρίνονται στη σύγχρονη εποχή για την τελεσφόρα αξιοποίησή τους στο έργο των εκπαιδευτικών.

Συνεπώς, σύμφωνα με τις κατευθυντήριες γραμμές της ΕΕ, οι εκπαιδευτικοί οφείλουν να αναπτύξουν τόσο το γραμματισμό στις ΤΠΕ όσο και να κατανοήσουν τις παιδαγωγικές προκλήσεις και δυνατότητες τους για διδακτικούς και μαθησιακούς σκοπούς (UNESCO, 2002: 21-27). Αυτό σημαίνει πως θα είναι σε θέση να:

Κατανοήσουν τη θέση των ΤΠΕ στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα, τους περιορισμούς που τίθενται, αλλά και την πολυπλοκότητα του ρόλου τους στην εκπαιδευτική διαδικασία.

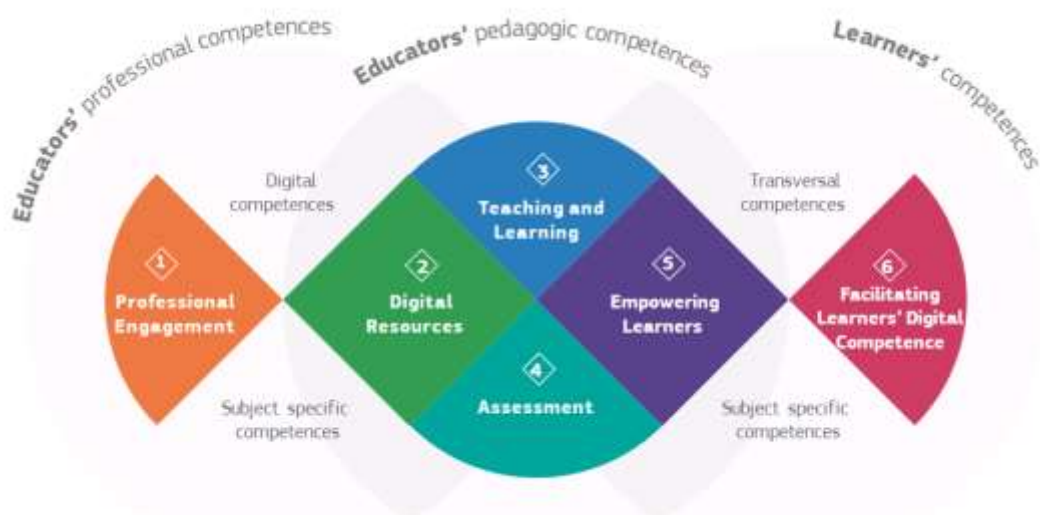
Προετοιμάσουν, υλοποιήσουν και αξιολογήσουν διδακτικές δραστηριότητες μέσω των ΤΠΕ σε όλα τα γνωστικά αντικείμενα μέσω διαφορετικών μεθόδων και πρακτικών, αλλά παίρνοντας υπόψη τους παράγοντες ανθρωπογενείς, κοινωνικούς και πολιτισμικούς.

Σχεδιάσουν και να επιλέξουν το κατάλληλο λογισμικό και υλικό για μια τάξη μαθητών διαφοροποιημένων ικανοτήτων.

Να διαχειριστούν τις ΤΠΕ σε ποικίλα εκπαιδευτικά πλαίσια.

Να δημιουργήσουν νέα δεδομένα πληροφοριών (Redecker, 2017).

Τέλος, είναι αναγκαίο να σημειωθεί πως αναφορικά με τις υποδείξεις της ΕΕ, οι δεξιότητες των εκπαιδευτικών επικεντρώνονται σε έξι τομείς που απευθύνονται στις επαγγελματικές τους δραστηριότητες (σχ. 3). Ο **1^{ος} τομέας** έγκειται στην επαγγελματική δέσμευση, στη χρήση ψηφιακών τεχνολογιών για επικοινωνία, συνεργασία επαγγελματική ανάπτυξη. Ο **2^{ος} τομέας** αφορά στην προμήθεια, δημιουργία και διανομή ψηφιακών πόρων. Ο **3^{ος} τομέας** συνίσταται στη χρήση των ψηφιακών τεχνολογιών στη διδασκαλία και τη μάθηση. Ο **4^{ος} τομέας** αναφέρεται στην αξιολόγηση χρησιμοποιώντας ψηφιακές τεχνολογίες και στρατηγικές για την ενίσχυση της εκτίμησης των εκπαιδευτικών. Ο **5^{ος} τομέας** εντοπίζεται στην ενδυνάμωση των μαθητών μέσω των ΤΠΕ για την ενίσχυση της ένταξης, την εξατομίκευση και την ενεργό συμμετοχή των μαθητών. Τέλος, ο **6^{ος} τομέας** τοποθετείται στη διευκόλυνση της ψηφιακής ικανότητας των μαθητών και την ενεργοποίηση τους να χρησιμοποιούν ψηφιακά δημιουργικά και υπεύθυνα τεχνολογίες πληροφόρησης, επικοινωνίας, περιεχομένου για τη δημιουργία, την ευημερία και την επίλυση προβλημάτων (Redecker, 2017).

Σχήμα 3: DigCompEdu Τομείς και Πεδία Εφαρμογής. Πηγή:
<https://ec.europa.eu/jrc/en/digcompedu>

Το πλαίσιο DigCompEdu αποσκοπεί να περιγράψει τις συγκεκριμένες ψηφιακές ικανότητες των εκπαιδευτικών προτείνοντας 22 οργανωμένες στοιχειώδεις δεξιότητες στους 6 προαναφερθέντες τομείς, οι οποίοι εμφανίζουν συνοχή μεταξύ τους (σχ. 4). Ο πυρήνας του πλαισίου DigCompEdu ορίζεται από τις περιοχές 2-5 και όλες μαζί οι περιοχές αυτές εγγράφουν την ψηφιακή παιδαγωγική ικανότητα των εκπαιδευτικών, ώστε να προωθήσουν μια αποτελεσματική καινοτόμο διδασκαλία καθώς και τις στρατηγικές μάθησης. Οι περιοχές 1, 2 και 3 εντάσσονται στα στάδια που χαρακτηρίζουν κάθε διαδικασία διδασκαλίας, με τη χρήση ή μη τεχνολογιών και οι αρμοδιότητες που απαριθμούνται σε αυτές περιγράφουν τον τρόπο με τον οποίο γίνεται αποτελεσματική και καινοτόμος η χρήση ψηφιακών τεχνολογιών κατά τον σχεδιασμό (περιοχή 2), την εφαρμογή (περιοχή 3) και την αξιολόγηση (περιοχή 4) της διδασκαλίας και της μάθησης. Η περιοχή 5 αναγνωρίζει το δυναμικό των ψηφιακών τεχνολογιών για τις στρατηγικές διδασκαλίας και εκμάθησης με επίκεντρο τον μαθητή και περιέχει μια σειρά από κατευθυντήριες αρχές που σχετίζονται συμπληρωματικά προς τους άλλους τομείς.

Σχήμα 4: DigCompEdu Οι Ικανότητες και οι Συνδέσεις τους. Πηγή: <https://twitter.com/search?q=%23digcompedu>

Συμπληρωματικά, το Πλαίσιο DigCompEdu προτείνει ένα μοντέλο ανάπτυξης (σχ. 5) προκειμένου οι εκπαιδευτικοί να αξιολογήσουν και να αναπτύξουν την ψηφιακή τους επάρκεια. Μέσα από τα 6 διαφορετικά στάδια η ψηφιακή αρμοδιότητα του παιδαγωγού αναπτύσσεται και οι παιδαγωγοί προοδευτικά έχουν τη δυνατότητα να εντοπίσουν και να αποφασίσουν για τα μέτρα που είναι αναγκαίο να λάβουν έτσι ώστε να ενισχύσουν τις ικανότητες τους. Στο πρώτο στάδιο, ο **Αρχάριος (A1)** εκπαιδευτικός γνωρίζει τις δυνατότητες των ψηφιακών τεχνολογιών για την ενίσχυση της παιδαγωγικής και επαγγελματικής πρακτικής. Ωστόσο, έχει ελάχιστη επαφή με την ψηφιακή τεχνολογία και τη χρησιμοποιεί κυρίως για την προετοιμασία του μαθήματος, σε θέματα διοίκησης ή επικοινωνίας. Έτσι, χρειάζεται καθοδήγηση και ενθάρρυνση ώστε να επεκτείνει τις γνώσεις του και ν' αναπτύξει βασικές ψηφιακές πρακτικές. Στη δεύτερη βαθμίδα, ο **Εξερευνητής (A2)** ενδιαφέρεται να εξερευνήσει τη ψηφιακή τεχνολογία για να βελτιώσει την παιδαγωγική και την επαγγελματική πρακτική του και μετέρχεται τα ψηφιακά μέσα χωρίς μια συνολική ή σταθερή προσέγγιση. Οι εξερευνητές έχουν ανάγκη από ενθάρρυνση, διορατικότητα και έμπνευση, μέσα από το παράδειγμα και την καθοδήγηση των συναδέλφων σε μια συνεργατική ανταλλαγή πρακτικών. Ο **Ενωτικός (B1)** εκπαιδευτικός πειραματίζεται με τις νέες τεχνολογίες ενσωματώνοντάς τες και χρησιμοποιώντας τες δημιουργικά για να ενισχύσει τις διάφορες επαγγελματικές πτυχές. Είναι πρόθυμος να επεκτείνει τις γνώσεις του για την πρακτική αξιοποίησή τους και εργάζεται προκειμένου να εντρυφήσει στην κατανόηση των εργαλείων που συνάδουν βέλτιστα στις παιδαγωγικές στρατηγικές και μεθόδους. Είναι το

άτομο που διαθέτει χρόνο για πειραματισμό και προβληματισμό, ενώ του δίνει την ενθάρρυνση η συνεργασία και η ανταλλαγή γνώσεων επιδιώκοντας να γίνει ένας Εμπειρογνώμονας. Στην τέταρτη βαθμίδα, ο *Ειδικός- Εμπειρογνώμονας (B2)*, εφαρμόζει με βεβαιότητα μια ποικιλία ψηφιακών τεχνολογιών, με δημιουργικό και κριτικό τρόπο για να προάγει τις επαγγελματικές του δραστηριότητες. Επιλέγει σκόπιμα ψηφιακές τεχνολογίες για συγκεκριμένες καταστάσεις και προσπαθεί να κατανοήσει τα οφέλη και τα μειονεκτήματα των διαφορετικών ψηφιακών στρατηγικών. Είναι φιλομαθής και ανοιχτός σε νέες ιδέες και αντιλαμβάνεται πως υπάρχει μια πληθώρα εμπειριών που ακόμα δεν έχει δοκιμάσει. Πειραματίζεται για να επεκτείνει, να δομήσει και να εδραιώσει τις στρατηγικές του και αποτελεί τη ραχοκοκαλιά του εκπαιδευτικού οργανισμού όσον αφορά στην καινοτόμο πρακτική. Σε υψηλότερη βαθμίδα, ο *Ηγέτης (C1)* διαθέτει μια συνεπή και ολοκληρωμένη προσέγγιση στη χρήση ψηφιακών τεχνολογιών για την ενίσχυση της παιδαγωγικής και επαγγελματικής πρακτικής. Βασισμένος σε ένα ευρύ πλαίσιο ψηφιακών στρατηγικών, επιλέγει την καταλληλότερη για κάθε δεδομένη κατάσταση και συνεχώς διερευνά ώστε να αναπτύξει τις περαιτέρω πρακτικές του μέσα από την ανταλλαγή απόψεων με συνεργάτες και τη συνεχή ενημέρωσή του για τις νέες εξελίξεις. Αποτελεί πηγή έμπνευσης για τους άλλους στους οποίους μεταβιβάζει την τεχνογνωσία του. Στην τελευταία ο *Πρωτοπόρος (C2)*, αμφισβητεί την επάρκεια της σύγχρονης ψηφιακής τεχνολογίας και των παιδαγωγικών πρακτικών τις οποίες κατέχει. Επιπλέον, ανησυχεί για τους περιορισμούς και τα μειονεκτήματα αυτών των πρακτικών και ωθείται σε καινοτομίες αναφορικά με την εκπαίδευση. Πειραματίζεται με εξαιρετικά καινοτόμες και σύνθετες ψηφιακές τεχνολογίες για να αναπτύξει νέες παιδαγωγικές προσεγγίσεις. Οι πρωτοπόροι αποτελούν το πρότυπο για τους νέους εκπαιδευτικούς. Γίνεται κατανοητό πως η εξέλιξη στα επίπεδα επάρκειας λειτουργεί αθροιστικά υπό την έννοια ότι κάθε κάτοχος υψηλότερου επιπέδου περιλαμβάνει όλα τα χαρακτηριστικά των κατώτερων επιπέδων, με εξαίρεση το πρώτο επίπεδο, του Αρχάριου (A1). Έτσι, για κάθε επίπεδο εφαρμόζεται συγκεκριμένη πρόοδος, ανάλογα με τα χαρακτηριστικά της εν λόγω ικανότητας και του τρόπου με τον οποίο εξελίσσεται για την απόκτηση ενός υψηλότερου επιπέδου επάρκειας (Redecker, 2017).

Σχήμα 5: DigCompEdu Μοντέλο Προόδου. Πηγή:
<https://ec.europa.eu/jrc/en/digcompedu/framework/proficiency-levels>

Γίνεται, λοιπόν, αντιληπτό πως η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στις ΤΠΕ ενέχει την πρωτοκαθεδρία σε ευρωπαϊκό επίπεδο, καθώς το επάγγελμα του εκπαιδευτικού γίνεται συνθετότερο και η ποιότητα της διδασκαλίας αποτελεί το ζητούμενο στις σύγχρονες κοινωνίες.

2.5.4 Επιμόρφωση Α΄ Επιπέδου

Στα πλαίσια της αέναης μεταβολής του κοινωνικοοικονομικού και πολιτισμικού περιβάλλοντος, η σύγχρονη κοινωνία έχει μεταβληθεί σε μια κοινωνία πληροφορίας και γνώσης καθιστώντας αδήριτη την ανάγκη τροποποίησης και του εκπαιδευτικού συστήματος, όπου ο δασκαλοκεντρικός χαρακτήρας της διδακτικής πράξης βαθμιαία αντικαθίσταται από καινοτόμες παιδαγωγικές προσεγγίσεις βασισμένες στην ενεργητική μάθηση και αποσκοπώντας στη διαθεματική κατεύθυνση της γνώσης με το δάσκαλο να γίνεται αρωγός και συντονιστής στην απόπειρα των μαθητών να κατακτήσουν τη γνώση μέσα από τις ενέργειες και τις εμπειρίες τους (Αναστασιάδης, 2000). Προκειμένου, λοιπόν, η παιδεία να εναρμονιστεί στις αξιώσεις του 21ου αιώνα, τόσο ο μαθητής καλείται να εξοικειωθεί με τους ηλεκτρονικούς υπολογιστές σ' όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης, όσο και ο εκπαιδευτικός να λάβει περαιτέρω επιμόρφωση (Kalogiannakis, 2010).

Έτσι, αρχικά επισημάνθηκαν πολυάριθμα επιμορφωτικά προγράμματα για τους εκπαιδευτικούς αναφορικά με τον πληροφορικό αλφαριθμητισμό, όχι όμως σε σχέση με την παιδαγωγική αξιοποίηση των ΤΠΕ στη διδακτική πράξη. Πιο συγκεκριμένα, κατά τη δεκαετία του '80 πραγματοποιήθηκαν επιμορφωτικές δράσεις διάρκειας 2 εβδομάδων έως και 5 μηνών που υπάγονταν στην εισαγωγή του μαθήματος της Πληροφορικής. Επίσης, στα πλαίσια του ΕΠΕΑΕΚ (1997-2000), εκπληρώθηκαν στα σχολεία σεμινάρια επιμόρφωσης εκπαιδευτικών με θέμα την εισαγωγή των ΤΠΕ στην εκπαίδευση χωρίς όμως να εντάσσονται

σ' ένα οργανωμένο πλαίσιο σχεδιασμού (Τζιμογιάννης, 2002). Στο σημείο αυτό θα πρέπει να γίνει ειδική μνεία στη δράση «Οδύσσεια», που για πρώτη φορά προσεγγίζει πλήρως την ένταξη των ΤΠΕ στην εκπαιδευτική διαδικασία (Κυνηγός & Ξένου, 2004). Από το 2002 έως το 2005 το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο προχώρησε στην «Επιμόρφωση εκπαιδευτικών στην αξιοποίηση των ΤΠΕ στην εκπαίδευση» (επιμόρφωσης Α' επιπέδου/Π1), μια εκτενή επιμορφωτική δραστηριότητα ενδοσχολικού τύπου, που υλοποιήθηκε σε πιστοποιημένα ΚΣΕ (Κέντρα Στήριξης Επιμόρφωσης).

Το σχέδιο «Προετοιμασία του Δασκάλου της Κοινωνίας της Πληροφορίας/ Αρχική Επιμόρφωση όλων των Εκπαιδευτικών στις ΤΠΕ», διάρκειας 48 ωρών αφορά σε όλους τους εκπαιδευτικούς οι οποίοι διέθεταν ελάχιστη έως ανύπαρκτη προϋπάρχουσα εμπειρία στη χρήση των ΤΠΕ. Κατά συνέπεια, το πρόγραμμα σπουδών της επιμόρφωσης Α' επιπέδου αφορά στην απόκτηση πρωταρχικών γνώσεων και δεξιοτήτων στη χρήση των ΤΠΕ στην εκπαίδευση και περιλαμβάνει εισαγωγικές έννοιες της πληροφορικής, βασικά στοιχεία χρήσης προσωπικού Η/Υ, χρήση επεξεργαστή κειμένου, υπολογιστικών φύλλων και λογισμικού παρουσίασης, καθώς και σύνδεσης και επικοινωνίας μέσω του διαδικτύου δίνοντας μια ουσιαστική τεχνολογική χρεία στο έργο αυτό. Τέλος, αναφέρεται στην κατάκτηση ορισμένων θεμελιωδών πληροφοριών για την αξιοποίηση των Τ.Π.Ε. στην εκπαιδευτική διαδικασία με τη χρήση προϊόντων εκπαιδευτικού λογισμικού και στοχεύει στην απόκτηση μιας αρχικής εξοικείωσης και αίσθησης προστασίας για την αποδοτική αξιοποίηση των ΤΠΕ (Υ.Π.Ε.Π.Θ., 2002). Αυτές οι γνώσεις αποσκοπούσαν στην κατανόηση της ορολογίας και της χρήσης του υπολογιστή και των βασικών εφαρμογών του ως απαραίτητο εργαλείο της εργασίας τους. Επιπλέον, οι επιμορφωμένοι εκπαιδευτικοί θα είχαν τη δυνατότητα να εμβαθύνουν και να εμπλουτίσουν τις γνώσεις τους παρατηρώντας και αξιολογώντας τις εξελίξεις των ΤΠΕ κρίνοντας την ουσιαστική ή μη προσφορά τους.

Στα επιμορφωτικά προγράμματα μπορούσαν να συμμετάσχουν όλοι οι μόνιμοι και αναπληρωτές εκπαιδευτικοί των δημόσιων και ιδιωτικών σχολείων της Α' βάρθμιας και Β' βάρθμιας εκπαίδευσης, καθώς επίσης και το Ειδικό Εκπαιδευτικό προσωπικό Ειδικής Αγωγής, αλλά και τα Διευθυντικά Στελέχη της Εκπαίδευσης. Η πιστοποίηση της απόκτησης γνώσεων και δεξιοτήτων στα πλαίσια του Α' επιπέδου πραγματοποιήθηκε στα κέντρα πιστοποίησης (ΚΕ.ΠΙΣ.) των πλήρως εξοπλισμένων εργαστηρίων των Πανεπιστημίων, όπου κάθε εκπαιδευτικός είχε δυνατότητα συμμετοχής έως 3 φορές στα κέντρα και στις ημερομηνίες που επιθυμούσε.

Ωστόσο, ποικίλες έρευνες (Τζιμόπουλος, 2002; Αλμπανοπούλου, κ.ά, 2005; Καρακασίδης, 2005; Minaidi & Hlapanis, 2005), κατέδειξαν πως η επιμόρφωση Α' επιπέδου μειονεκτούσε σε παιδαγωγική φαντασία και καινοτομία και δεν συντέλεσε ουσιαστικά στην ενοποίηση των Τ.Π.Ε. στη διδακτική άσκηση, καθώς οι εκπαιδευτικοί μετέρχονταν κυρίως προγράμματα όπως το διαδίκτυο, τις εφαρμογές γραφείου και το email.

2.5.5 Επιμόρφωση Β' Επιπέδου

Συνέχεια του επιμορφωτικού προγράμματος Α' επιπέδου, υπήρξε το Β' επίπεδο επιμόρφωσης με τίτλο «Επιμόρφωση Εκπαιδευτικών στη Χρήση και Αξιοποίηση των ΤΠΕ στην Εκπαιδευτική Διδακτική Διαδικασία», διάρκειας 96 ωρών κατανεμημένες σε δύο επίπεδα, όπου το Β1 αφορά στην Εισαγωγική Επιμόρφωση για την Εκπαιδευτική Αξιοποίηση των ΤΠΕ και το Β2 αναφέρεται στην Προχωρημένη Επιμόρφωση για την Εκπαιδευτική Αξιοποίηση και Εφαρμογή των ΤΠΕ στη διδακτική πράξη. Η δράση Β' επιπέδου απευθύνεται σε εκπαιδευτικούς της Α' βάθμιας και της Β' βάθμιας εκπαίδευσης, με σκοπό την κατοχή γνώσεων και ικανοτήτων για την παιδαγωγική αξιοποίηση των ΤΠΕ στη διδασκαλία του γνωστικού τους αντικείμενου με τα επακόλουθα αποτελέσματα (Kalogiannakis, 2010). Πρωτεύων όρος για την παρακολούθηση της επιμορφωτικής δράσης Β' επιπέδου αποτελεί η επιτυχής ολοκλήρωση και πιστοποίηση επιτυχούς συμμετοχής στο έργο Α'. Τα επιμορφωτικά αυτά προγράμματα διενεργούνται αποκλειστικά από τα ΚΣΕ, σχολεία -που λειτουργούν εκτός σχολικού ωραρίου- με εξειδικευμένους επιμορφωτές που έχουν καταρτιστεί καταλλήλως για το σκοπό αυτό σε Πανεπιστήμια, Πανεπιστημιακά Κέντρα Εκπαίδευσης (ΠΑΚΕ) και ολοκληρώνονται με την εκτέλεση των αποκτηθέντων γνώσεων στη σχολική τάξη με την υποστήριξη και καθοδήγηση των επιμορφωτών μέσα από αναλυτικά σενάρια που συνάδουν με τα αντικείμενα σπουδών. Η ειδίκευση των εκπαιδευτικών σε ειδικότερα γνωστικά αντικείμενα προβλέπει την ύπαρξη πολλαπλών κλάδων επιμόρφωσης συγκριτικά με το πρόγραμμα Α' επιπέδου, καθώς και την υλοποίηση δράσεων και εργασιών προετοιμασίας και εφαρμογής στα πλαίσια του σχολικού προγράμματος με την υποστήριξη των επιμορφωτών.

Η επιμόρφωση Β1 έχει ως αντικείμενο τη διεύρυνση και εμβάθυνση των δεξιοτήτων στην αξιολόγηση και χρήση του Διαδικτύου. Επιπλέον, το πρόγραμμα αποσκοπεί τόσο στη συνεχιζόμενη εκπαίδευση, στην προσωπική και επαγγελματική ανέλιξη των επιμορφωμένων εκπαιδευτικών, όσο και στην αξιοποίηση των ΤΠΕ στην τάξη από τους ίδιους και τους μαθητές τους για τη διερεύνηση, την αλληλεπίδραση, τη σύμπραξη και την κατάκτηση νέων γνώσεων. Επιπρόσθετα, στα πλαίσια της επιμόρφωσης εμπεριέχεται η χρήση και των διαδραστικών συστημάτων διδασκαλίας, όπως οι διαθέσιμες παιδαγωγικές πλατφόρμες και αρχεία συγκέντρωσης και παροχής εκπαιδευτικού υλικού, όπως *Ιφιγένεια* (βιβλιοθήκη εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων), και *Φωτόδενδρο* (σύστημα προβολής ηλεκτρονικών σχολικών βιβλίων).

Το επιμορφωτικό πρόγραμμα Β2 στοχεύει στην κατανόηση των εκπαιδευτικών δυνατοτήτων των ΤΠΕ και στην εξοικείωσή τους με τα ψηφιακά συστήματα προκειμένου να τα εισάγουν στη διδασκαλία τους αναφορικά με την ειδικότητά τους αναγνωρίζοντας και τους περιορισμούς χρήσης τους. Επίσης, οι εκπαιδευτικοί θα αποκτήσουν μια σφαιρική,

λειτουργική και γενικότερη αντίληψη για την ένταξη των ΤΠΕ στην εκπαίδευση για την προσέγγιση τους. Τέλος, οι εκπαιδευτικοί μετά την πιστοποίηση των γνώσεων τους στο επίπεδο αυτό θα είναι σε θέση να βελτιώσουν ποιοτικά τη διαδικασία της διδασκαλίας τους, να συμμετάσχουν ενεργά σε κοινότητες μάθησης, αλλά και να ανελιχθούν επαγγελματικά βελτιώνοντας την απόδοσή τους.

Σύμφωνα με έρευνες (Kalogiannakis, 2010), οι εκπαιδευτικοί που συμμετείχαν στο επιμορφωτικό πρόγραμμα Β' επιπέδου δήλωσαν πως μέσα απ' αυτό απέκτησαν γνώσεις αναφορικά με την ένταξη των ΤΠΕ στα πλαίσια της διδασκαλίας καθιστώντας τις απαραίτητο εργαλείο για την εφαρμογή του εποικοδομιστικού μοντέλου μάθησης, ενώ μετέβαλλαν τις παιδαγωγικές τους απόψεις και στάσεις για την αξιολόγηση των μαθητών μέσω δημιουργικών εναλλακτικών εργασιών.

Μολαταύτα, η επιδιωκόμενη βελτίωση στην εκπαιδευτική διαδικασία είναι δυνατό να επέλθει αν οι εκπαιδευτικοί έχουν την ευχέρεια να ενημερώνονται για τις εξελίξεις όσον αφορά σε ζητήματα διδακτικής, παιδαγωγικής και επιστημολογικής φύσης, αλλά και στις εξελίξεις της τεχνολογίας, καθώς αυτό που ενέχει μεγαλύτερη βαρύτητα είναι το περιβάλλον που συγκροτείται αξιοποιώντας τα κατάλληλα εκπαιδευτικά λογισμικά στη διδακτική και μαθησιακή μεθοδολογία και πράξη (Kalogiannakis, 2010).

Μέρος Β΄

Μεθοδολογία και σχεδιασμός της έρευνας

Περίληψη

Η σύνθεση και μορφοποίηση των Προγραμμάτων Σπουδών των Π.Τ.Δ.Ε. απαρτίζει μια πολύπλευρη και πολυποίκιλη διαδικασία, όπως διαφαίνεται από το θεωρητικό πλαίσιο της ερευνητικής εργασίας, καθώς διαμορφώνεται με βάση τη σκοποθεσία κάθε σχολής. Στη διερευνητική αυτή μελέτη ερευνώνται οι κατηγορίες στις οποίες εμπίπτουν τα μαθήματα που διδάσκονται στα Π.Τ.Δ.Ε. και ο βαθμός εξοικείωσης των φοιτητών στις ΤΠΕ μετά την ολοκλήρωση των σπουδών τους. Στο κεφάλαιο αυτό εγγράφεται η διαδικασία που ακολουθήθηκε και παρουσιάζονται τα αποτελέσματά της.

3.1 Διαδικασία Εκτέλεσης (Διεξαγωγής) της Έρευνας: Μέσα συλλογής δεδομένων, Καθορισμός πληθυσμού – δείγματος, στατιστικές τεχνικές, στατιστική ανάλυση.

3.1.1 Μέσα συλλογής δεδομένων

Η παρούσα εργασία αποτελεί μια καταγραφή της υφιστάμενης κατάστασης αναφορικά με τα Προγράμματα Σπουδών των Π.Τ.Δ.Ε. στη Ελλάδα και μια διερευνητική προσέγγιση της ομοιομορφίας ή μη στα διδακτικά αντικείμενα που παρέχονται. Επιπλέον, η έρευνα αφορά στη θέση των ΤΠΕ σ' αυτά και στην παροχή γνώσεων και εξοικείωσης στους μελλοντικούς δασκάλους.

3.1.2 Το δείγμα

Η ερευνητική εργασία διερεύνησε τα προγράμματα σπουδών των Π.Τ.Δ.Ε. Αιγαίου, Ιωαννίνων, Αθηνών, Θεσσαλονίκης, Κρήτης, Θεσσαλίας, Πάτρας, Θράκης και Φλώρινας. Τα προγράμματα σπουδών παρέχουν πληροφορίες για την ανέλιξη των επιστημών της αγωγής, καθώς η μορφή των πανεπιστημιακών ιδρυμάτων είναι συνυφασμένη με το παραγόμενο ερευνητικό και διδακτικό έργο και κατά συνέπεια με τις κατευθυντήριες γραμμές και το περιεχόμενο τους. Επιπλέον, διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στην πραγμάτωση των στόχων του πανεπιστημίου μέσω της μετάδοσης της γνώσης για την υλοποίηση της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Συνεπώς, η διάταξή τους καθορίζεται από κριτήρια όπως η κάλυψη χρεωδών γνωστικών αντικειμένων, η ορθή δομή τους στη διάρκεια του

προκαθορισμένου χρόνου σπουδών, η προσφορά ευρείας και εξειδικευμένης γνώσης, αλλά και η διεπιστημονική προσέγγιση των διδακτικών αντικειμένων. Πιο συγκεκριμένα, το υλικό της έρευνας αποτελούν οι Οδηγοί Σπουδών που αποτυπώνουν το πρόγραμμα σπουδών των Τμημάτων, οι οποίοι ανακτήθηκαν από τους δικτυακούς τόπους του εκάστοτε τμήματος.

3.1.3 Βήματα σχεδιασμού έρευνας

Αρχικά, έγινε μια κατηγοριοποίηση των μαθημάτων του Προγράμματος Σπουδών των Π.Τ.Δ.Ε. (Σοφός, 2016) αναφορικά με την επιστημονική ταξινόμηση που έγκειται στην παιδαγωγική βιβλιογραφία σε μαθήματα θεωρητικών και εφαρμοσμένων κλάδων είτε συγγενών κλάδων της Αγωγής και της Εκπαίδευσης, καθώς και Πρακτικών Ασκήσεων (Κρον 2012, Miallare 2007, Ματσαγούρας 2009, Μετοχιανάκης 2006, Ξωχέλλης 2010, Πυργιωτάκης 2011, Χατζηδήμου 2009). Για το σκοπό αυτό αξιοποιήθηκε το θεωρητικό πλαίσιο που παρουσιάστηκε στην ενότητα *Ορισμός και ταξινόμηση των Επιστημών της Αγωγής και της Εκπαίδευσης*. Στη συνέχεια, προσδιορίστηκαν ο αριθμός των μαθημάτων που προσφέρονται σε κάθε τμήμα και συγκριτικά μεταξύ τους, καθώς και το είδος τους, αλλά και οι προϋποθέσεις για τη λήψη του πτυχιακού τίτλου σπουδών. Τέλος, καθορίστηκαν οι διαστάσεις γραμματισμού στις ΤΠΕ με την ολοκλήρωση των σπουδών και η κατηγοριοποίηση των μαθημάτων όσον αφορά τις παρεχόμενες γνώσεις, όπως τεχνολογικές, διδακτική εφαρμογή και προηγμένες γνώσεις. Για το σκοπό αυτό αξιοποιήθηκε το μοντέλο DigCompEdu που εγγράφεται στην ενότητα *Δεξιότητες των Εκπαιδευτικών και Ευρωπαϊκοί Προσανατολισμοί*.

Η κατηγοριοποίηση των μαθημάτων όσον αφορά στις ΤΠΕ καθορίστηκε τόσο από τον τίτλο του διδασκόμενου μαθήματος και το περιεχόμενό του, όπως *Εισαγωγή στην Πληροφορική, Διδασκαλία με Νέες Τεχνολογίες, Διδασκαλία των Μαθηματικών με Ψηφιακά Μέσα κ.ά.* όσο και το ευρωπαϊκό πλαίσιο DigCompEdu αναφορικά με την παροχή γνώσεων σχετικά με τις ψηφιακές ικανότητες των εκπαιδευτικών στους έξι τομείς δεξιοτήτων και τα έξι στάδια ανάπτυξης των εκπαιδευτικού προκειμένου βαθμηδόν να ενδυναμώσουν τις ικανότητες τους, με διδακτικά αντικείμενα όπως *Διδασκαλία και μάθηση με τη χρήση των ΤΠΕ*, που αφορά στο επίπεδο του *Αρχάριου (A1)*, *Ψηφιακά Μέσα, Συμμετοχικό Βίντεο και Μετασχηματιστική Μάθηση* στο επίπεδο του *Ηγέτη (C1)*.

3.1.4 Μέγεθος και διάρκεια έρευνας

Η μέθοδος που ακολουθήθηκε αφορά σε μια ποιοτική έρευνα διερευνητικής προσέγγισης μέσω της οποίας καταγράφεται η παρούσα κατάσταση των Π.Τ.Δ.Ε. Η διερευνητική-περιγραφική προσέγγιση προσφέρει τη δυνατότητα καταγραφής των εκφάνσεων του φαινομένου καθώς και της αναζήτησης των διαφαινόμενων γενικών τάσεων και σχέσεων

μεταξύ των μεταβλητών του ερευνητικού προβλήματος. Επιπλέον, η διερευνητική μέθοδος αποτυπώνει και εστιάζει πληρέστερα στην παρούσα κατάσταση χωρίς να αποσκοπεί στην απόδοση της και στον προσδιορισμό αιτιωδών σχέσεων (Cohen & Manion, 2000). Η συγγραφή της παρούσας ερευνητικής εργασίας διήρκησε περίπου 6 μήνες και βασίστηκε στους Οδηγούς Σπουδών των Π.Τ.Δ.Ε. της Ελλάδας, οι οποίοι ανευρέθηκαν στο διαδίκτυο. Στις περιπτώσεις που δεν ήταν δυνατή η ανάκτηση τους από τον ιστότοπο, επιχειρήθηκε τηλεφωνική επικοινωνία με τις Γραμματείες των Σχολών, χωρίς ωστόσο την παροχή της ζητούμενης συνδρομής σε όλες της περιπτώσεις.

3.1.5 Εργαλεία

Για την παρουσίαση και ανάλυση των δεδομένων της έρευνας χρησιμοποιήθηκε η επιστημονική κατάταξη που συνίσταται στην παιδαγωγική βιβλιογραφία (Σοφός, 2016) σε μαθήματα θεωρητικών και εφαρμοσμένων κλάδων είτε συγγενών κλάδων της Αγωγής και της Εκπαίδευσης, καθώς και Πρακτικών Ασκήσεων (Kron 2012, Miallare 2007, Ματσαγγούρας 2009, Μετοχιανάκης 2006, Ξωχέλλης 2010, Πυργιωτάκης 2011, Χατζηδήμου 2009), όπως προαναφέρθηκε.

3.1.6 Ερευνητική διαδικασία

Η μέθοδος η οποία ακολουθήθηκε, βασίστηκε στο περιγραφικό μοντέλο έρευνας, με βάση το οποίο σκιαγραφούνται μεταβλητές και συγκρίνονται ομάδες. Η καταχώρηση των εξαγομένων πραγματοποιήθηκε με το πρόγραμμα Microsoft Excel, ενώ η ανάλυση τους διεξήχθη με τη χρήση του στατιστικού προγράμματος SPSS 19.0. Τα αποτελέσματα παρουσιάζονται μέσα από πίνακες και γραφήματα.

4. Ανάλυση των Αποτελεσμάτων της Έρευνας

Τα αποτελέσματα της ερευνητικής αυτής εργασίας εγγράφονται σε τρεις ομάδες ερωτήσεων οι οποίες είναι:

A. Πως διαμορφώνονται τα προγράμματα σπουδών των Π.Τ.Δ.Ε. στην Ελλάδα, αναφορικά:
A1 με τον αριθμό των μαθημάτων και τις πιστωτικές μονάδες

A2 το είδος των μαθημάτων (υποχρεωτικά, επιλογής κ.α.)

A3 την κατηγορία περιεχόμενου των μαθημάτων

B. Πώς διαμορφώνονται τα μαθήματα που σχετίζονται με το γραμματισμό των εκπαιδευτικών στις ΤΠΕ στο πλαίσιο των προγραμμάτων σπουδών αναφορικά:

B1 με τον αριθμό των μαθημάτων και τις πιστωτικές μονάδες

B2 το είδος των μαθημάτων (υποχρεωτικά, επιλογής κ.α.)

B3 την κατηγορία περιεχόμενου των μαθημάτων

Γ. Πώς διαμορφώνεται η σχέση των μαθημάτων για τον ψηφιακό γραμματισμό των μελλοντικών εκπαιδευτικών σε σχέση με τα άλλα μαθήματα εντός των προγραμμάτων σπουδών, αναφορικά:

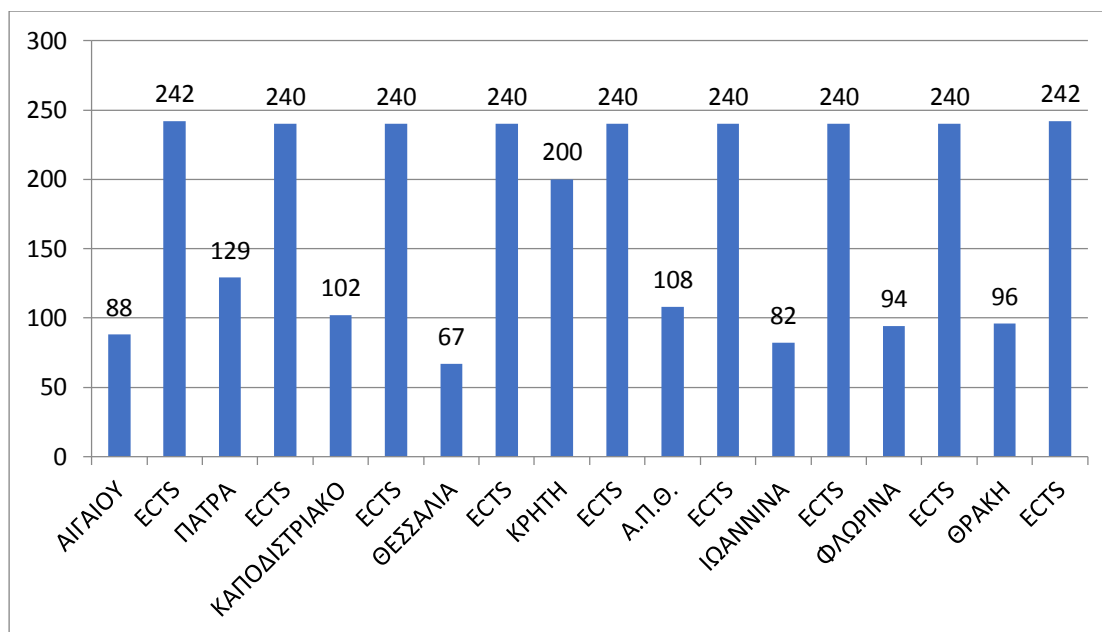
Γ1 με την ποσοτική βαρύτητα τους

Γ2 με άλλους επιμέρους τομείς (ενδεικτικά της ειδικής αγωγής, της διαπολιτισμικής αγωγής)

Γ3 με τους έξι τομείς δεξιοτήτων του ευρωπαϊκού πλαισίου DigCompEdu.

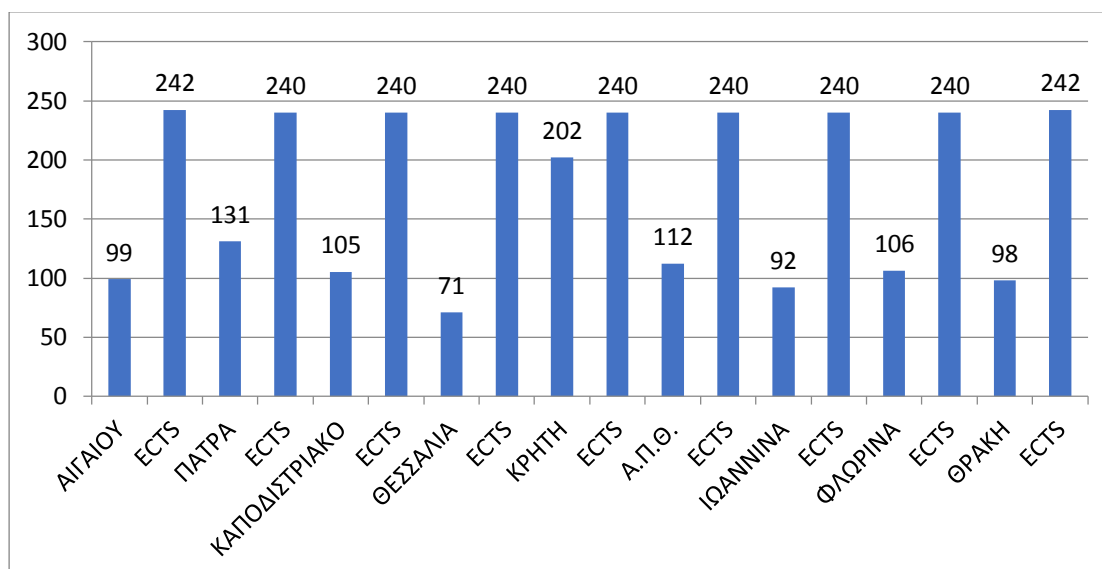
Γ4 με τα έξι στάδια ανάπτυξης του εκπαιδευτικού του ευρωπαϊκού πλαισίου DigCompEdu.

A. Αναφορικά με την πρώτη ομάδα ερωτήσεων «Πώς διαμορφώνονται τα προγράμματα σπουδών των Π.Τ.Δ.Ε. στην Ελλάδα;» για το A1 υποερώτημα σε σχέση με τον αριθμό μαθημάτων και τις πιστωτικές μονάδες στον πίνακα 2 παρουσιάζεται ο συνολικός αριθμός μαθημάτων που παρέχονται από τα Π.Τ.Δ.Ε χωρίς αυτά που αφορούν στην πρακτική άσκηση, καθώς και το σύνολο των πιστωτικών μονάδων που απαιτούνται για την απόκτηση του τίτλου σπουδών. Όπως διαφαίνεται ο μεγαλύτερος αριθμός μαθημάτων προσφέρεται από το Π.Τ.Δ.Ε. Κρήτης (200), ενώ ο μικρότερος από το Π.Τ.Δ.Ε. Θεσσαλίας (67). Στα υπόλοιπα τμήματα ο αριθμός των προσφερόμενων μαθημάτων κυμαίνεται από τα 82 έως τα 129. Αναφορικά με τις πιστωτικές μονάδες, στην πλειονότητα των τμημάτων απαιτούνται 240 ECTS για τη λήψη πτυχίου, με εξαίρεση τα τμήματα του Αιγαίου και της Θράκης (242 ECTS).

Πίνακας 2: Μαθήματα που προσφέρονται συνολικά (χωρίς πρακτική άσκηση)

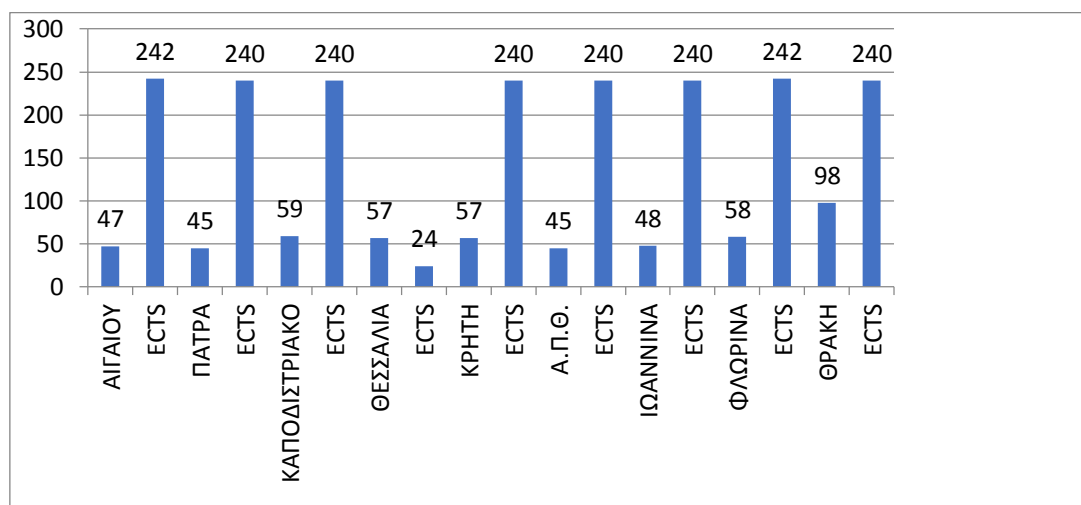
Στον πίνακα 3 καταγράφεται ο συνολικός αριθμός των μαθημάτων που παρέχονται συνολικά από τα Π.Τ.Δ.Ε συμπεριλαμβανομένων και αυτών που αφορούν στην πρακτική άσκηση, καθώς και το σύνολο των πιστωτικών μονάδων που απαιτούνται. Όπως παρουσιάζεται, τα μαθήματα του Π.Τ.Δ.Ε. Κρήτης ανέρχονται στα 200 (μέγιστος αριθμός), ενώ τα λιγότερα προσφέρονται στο Π.Τ.Δ.Ε. Θεσσαλίας (71).

Πίνακας 3: Μαθήματα που προσφέρονται συνολικά (με πρακτική άσκηση)

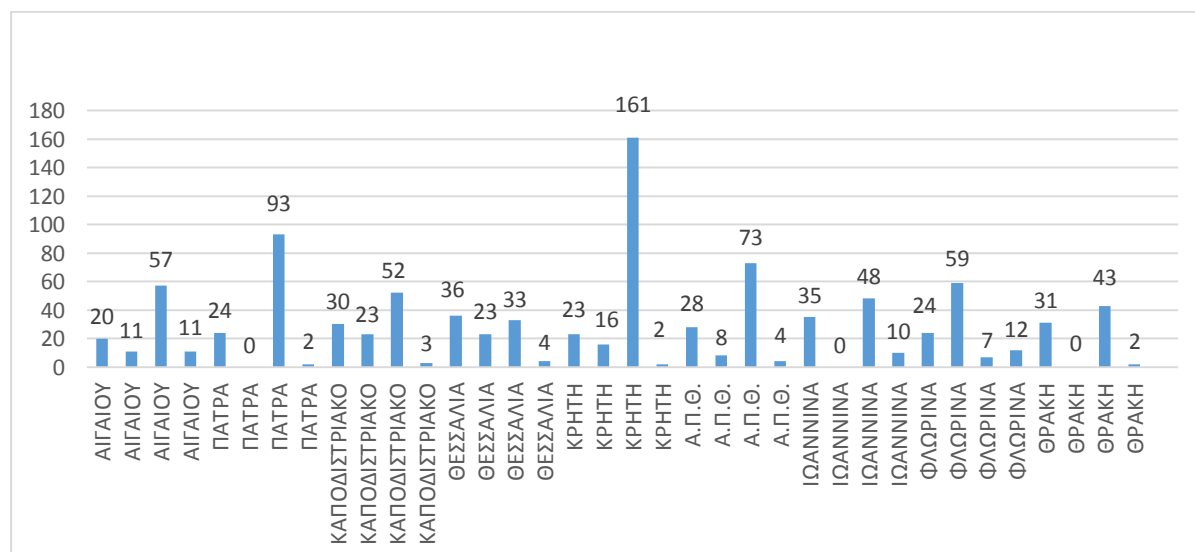
Στον πίνακα 4 καταγράφεται ο συνολικός αριθμός των μαθημάτων που ζητούνται από τα Π.Τ.Δ.Ε για τη λήψη πτυχίου, καθώς και το σύνολο των πιστωτικών μονάδων που

απαιτούνται. Όπως παρουσιάζεται, το Π.Τ.Δ.Ε. Θράκης έχει την αξίωση για τα περισσότερα μαθήματα (98), ενώ τα λιγότερα απαιτούνται από τα Π.Τ.Δ.Ε. Πάτρας και Θεσσαλονίκης (45).

Πίνακας 4: Μαθήματα που απαιτούνται για τη λήψη πτυχίου

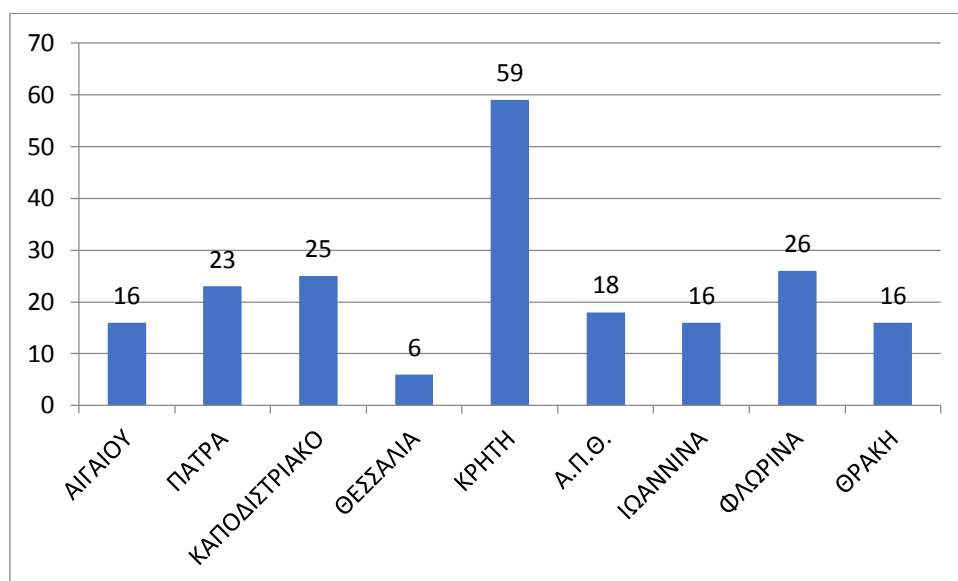
Για το υποερώτημα Α2 «Πως διαμορφώνονται τα προγράμματα σπουδών των Π.Τ.Δ.Ε. στην Ελλάδα, αναφορικά με το είδος των μαθημάτων (υποχρεωτικά, επιλογής κ.α.);», στον πίνακα 5 καταγράφεται το είδος των μαθημάτων που παρέχονται συνολικά από τα Π.Τ.Δ.Ε (Υποχρεωτικά- υποχρεωτικά κατ' επιλογήν- επιλογής μαθήματα- πρακτική άσκηση) καθώς και οι πιστωτικές μονάδες ECTS που απαιτούνται. Όπως ανακύπτει, τα περισσότερα μαθήματα επιλογής παρέχονται από το Π.Τ.Δ.Ε. Κρήτης (161), ενώ τα λιγότερα από το Π.Τ.Δ.Ε Φλώρινας.

Πίνακας 5: Υποχρεωτικά- υποχρεωτικά κατ' επιλογήν- επιλογής μαθήματα- πρακτική άσκηση- ects

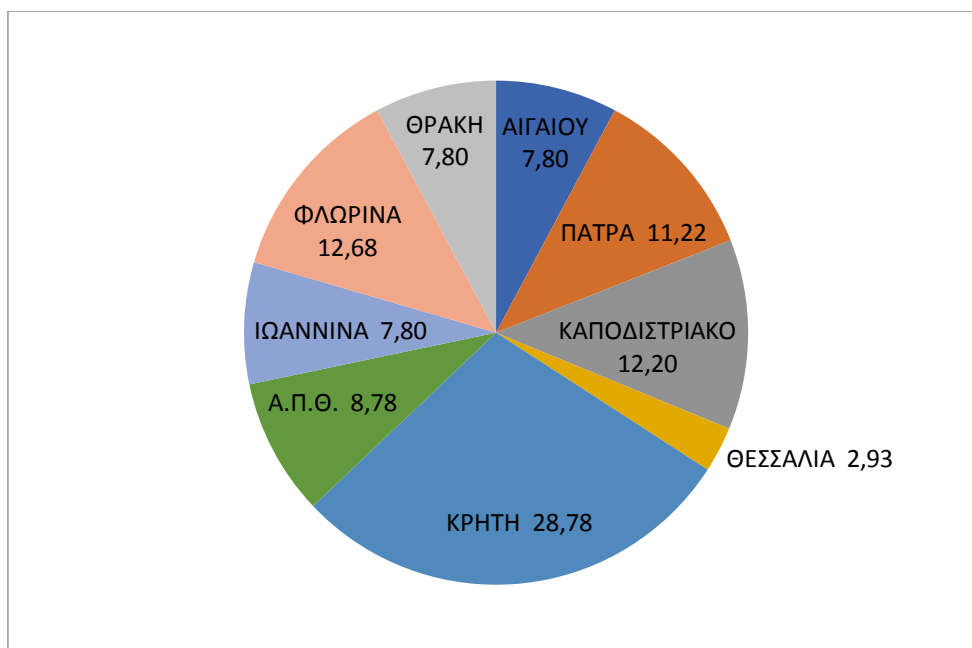
Σχετικά με το υποερώτημα Α3 «Πως διαμορφώνονται τα προγράμματα σπουδών των Π.Τ.Δ.Ε. στην Ελλάδα, αναφορικά με την κατηγορία περιεχόμενου των μαθημάτων;», στους πίνακες που ακολουθούν παρουσιάζονται οι κατηγορίες περιεχομένου των μαθημάτων που παρέχονται από τα Π.Τ.Δ.Ε (Επιστήμες της Παιδαγωγικής- Επιστήμες της Εκπαίδευσης- Επιστήμες και η Διδασκαλία τους- Πρακτική Άσκηση).

Στον πίνακα 6 εμφανίζονται τα μαθήματα που αφορούν στις Επιστήμες της Παιδαγωγικής. Όπως φαίνεται, τα περισσότερα μαθήματα παρέχονται από το Π.Τ.Δ.Ε. Κρήτης (59), ενώ τα λιγότερα στο τμήμα Π.Τ.Δ.Ε Θεσσαλίας (6).

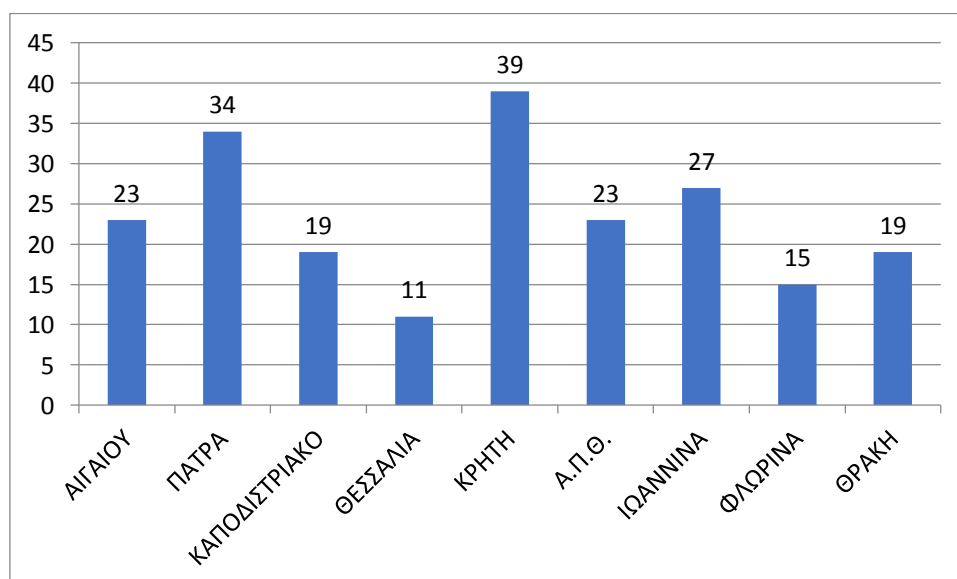
Πίνακας 6: Επιστήμες της Παιδαγωγικής

Στο γράφημα 1 παρατίθενται τα ποσοστά που αφορούν στις Επιστήμες της Παιδαγωγικής στα Π.Τ.Δ.Ε. της Ελλάδας. Ενδεικτικά αναφέρονται τα μαθήματα *Εισαγωγή στην Παιδαγωγική Επιστήμη*, *Σχολική Παιδαγωγική*, *Εκπαιδευτική Αξιολόγηση*, *Εισαγωγή στις Επιστήμες της Αγωγής*, *Σχολική Παιδαγωγική Ι*. Το μεγαλύτερο ποσοστό κατέχει το Π.Τ.Δ.Ε. Κρήτης (28,78%), ακολουθεί το ΠΤΔΕ Φλώρινας (12,68%), ενώ τελευταία είναι τα Π.Τ.Δ.Ε. Αιγαίου και Θράκης (7,80%).

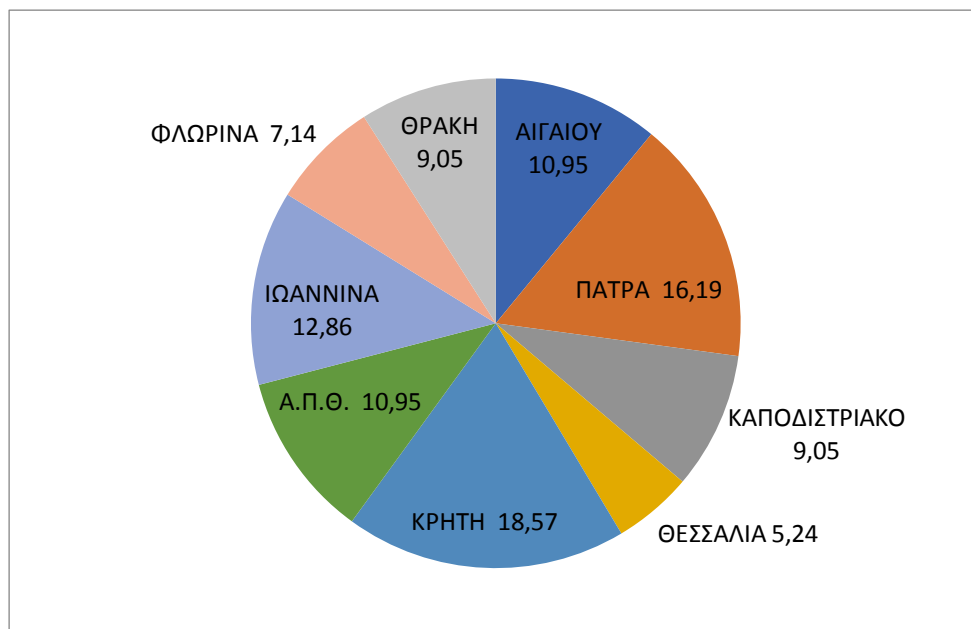
Γράφημα 1: Ποσοστά μαθημάτων Επιστημών της Παιδαγωγικής

Στον πίνακα 7 προσδιορίζονται τα μαθήματα που παρέχονται στις Επιστήμες της Εκπαίδευσης. Ανάμεσα σε αυτά συγκαταλέγονται οι τίτλοι *Εκπαιδευτική Ψυχολογία Ι, Κοινωνιολογία της Εκπαίδευσης ΙΙ, Γνωστική Ψυχολογία και Ανάπτυξη της Γλώσσας στα Παιδιά, Οργανωσιακή Συμπεριφορά*. Όπως ανακύπτει, τα περισσότερα μαθήματα παρέχονται από το Π.Τ.Δ.Ε. Κρήτης (39) και ακολουθεί το Π.Τ.Δ.Ε. Πάτρας (34), ενώ τα λιγότερα στο τμήμα Π.Τ.Δ.Ε Θεσσαλίας (11).

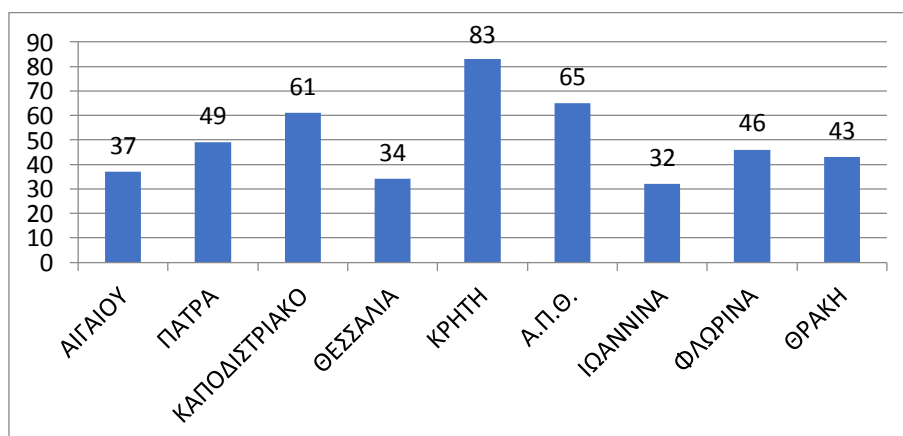
Πίνακας 7: Επιστήμες της Εκπαίδευσης

Στο γράφημα 2 παρατίθενται τα ποσοστά που αφορούν στις Επιστήμες της Εκπαίδευσης στα Π.Τ.Δ.Ε. της Ελλάδας. Το μεγαλύτερο ποσοστό κατέχει το Π.Τ.Δ.Ε. Κρήτης (18,57%), ακολουθεί το Π.Τ.Δ.Ε. Πάτρας (16,19%), ενώ το μικρότερο ποσοστό κατέχει το Π.Τ.Δ.Ε. Θεσσαλίας (5,24%).

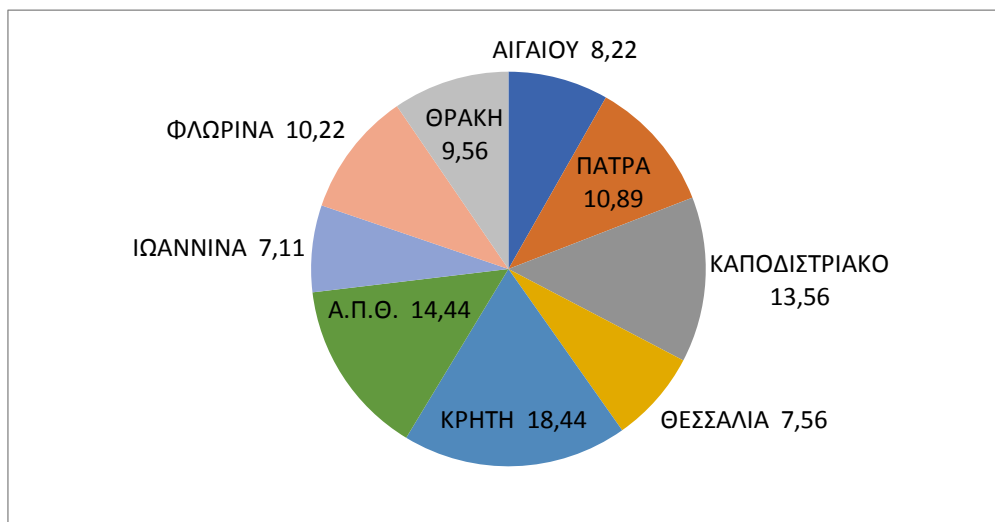
Γράφημα 2: Ποσοστά μαθημάτων Επιστημών της Εκπαίδευσης

Στον πίνακα 8 προσδιορίζονται τα μαθήματα που προσφέρονται στον κλάδο των Επιστημών και της διδασκαλίας τους. Για παράδειγμα, αυτά αφορούν στα *Ειδικά θέματα Διδακτικής της Ελληνικής Γλώσσας, Διδακτική της Λογοτεχνίας, Διδακτική των Μαθηματικών, Ιστορία Πολιτισμού*. Όπως προβάλλεται, τα περισσότερα μαθήματα παρέχονται από το Π.Τ.Δ.Ε. Κρήτης (83) και ακολουθεί το ΕΚΠΑ (61), ενώ τα λιγότερα στο τμήμα Π.Τ.Δ.Ε. Ιωαννίνων (32).

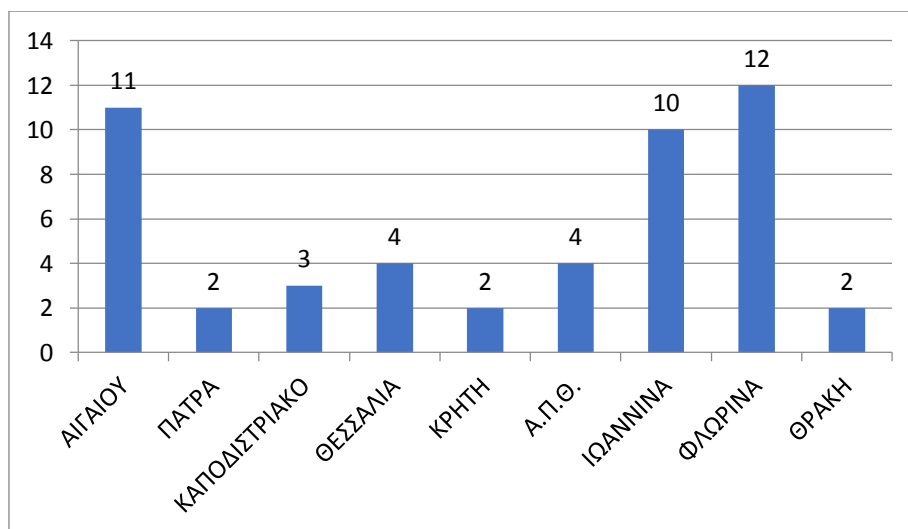
Πίνακας 8: Επιστήμες και η διδασκαλία τους

Στο γράφημα 3 παρατίθενται τα ποσοστά που αφορούν στις Επιστήμες και τη διδασκαλία τους στα Π.Τ.Δ.Ε. της Ελλάδας. Το μεγαλύτερο ποσοστό κατέχει το Π.Τ.Δ.Ε. Κρήτης (18,44%), ακολουθεί το ΑΠΘ (14,44%), ενώ το μικρότερο ποσοστό κατέχει το Π.Τ.Δ.Ε. Ιωαννίνων (7,11%).

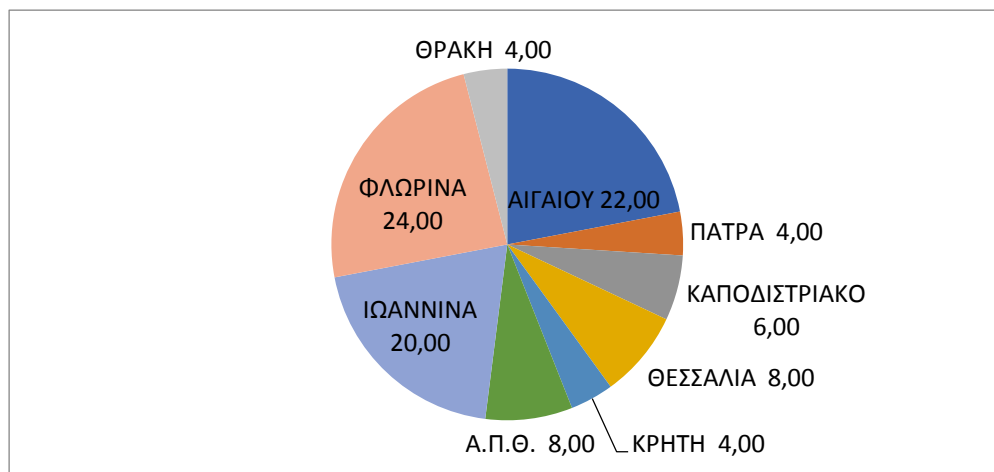
Γράφημα 3: Επιστήμες και η διδασκαλία τους

Στον πίνακα 9 προσδιορίζονται τα μαθήματα που αφορούν στην Πρακτική Άσκηση. Στον κλάδο αυτό εντάσσονται τα μαθήματα που αφορούν στην *Εφαρμοσμένη Διδακτική της Γλώσσας, Πρακτική Επαγγελματική Άσκηση Εμβάθυνσης σε Παιδαγωγικά Πεδία Εργασίας στο πλαίσιο της Μεντορίας*. Όπως διαγράφεται, το τμήμα Φλώρινας παρέχει τα περισσότερα (12), ακολουθεί το ΠΤΔΕ Αιγαίου (11), ισάριθμα χορηγούνται στα Π.Τ.Δ.Ε. Θεσσαλίας και Θράκης (4) και τα Π.Τ.Δ.Ε. Κρήτης, Πάτρας και Φλώρινας (2).

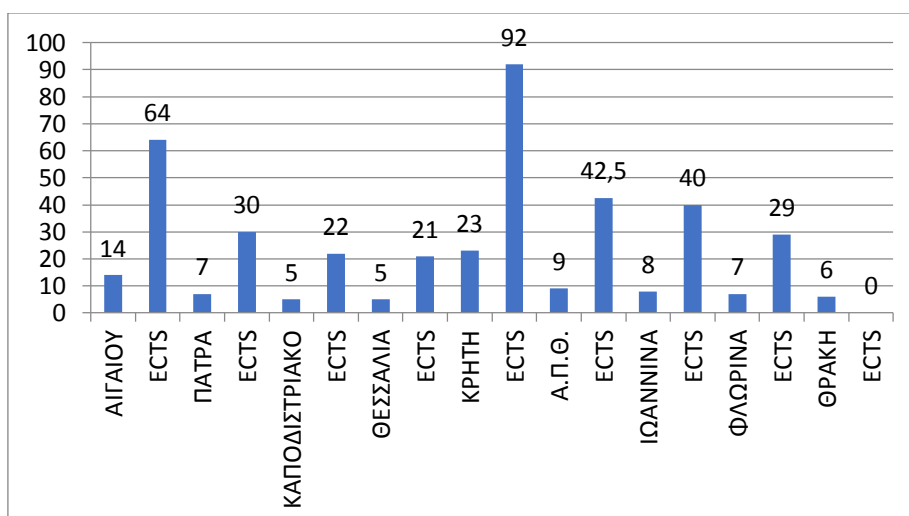
Πίνακας 9: Πρακτική Άσκηση

Στο γράφημα 4 παρουσιάζονται τα ποσοστά που αφορούν στα μαθήματα Πρακτικής Άσκησης στα Π.Τ.Δ.Ε. της Ελλάδας. Το μεγαλύτερο ποσοστό κατέχουν τα Π.Τ.Δ.Ε. Φλώρινας (24%), Αιγαίου (22%), ακολουθεί το Π.Τ.Δ.Ε. Ιωαννίνων (20%), ενώ το μικρότερο ποσοστό κατέχει το Π.Τ.Δ.Ε. Πάτρας, Θράκης και Κρήτης (4%).

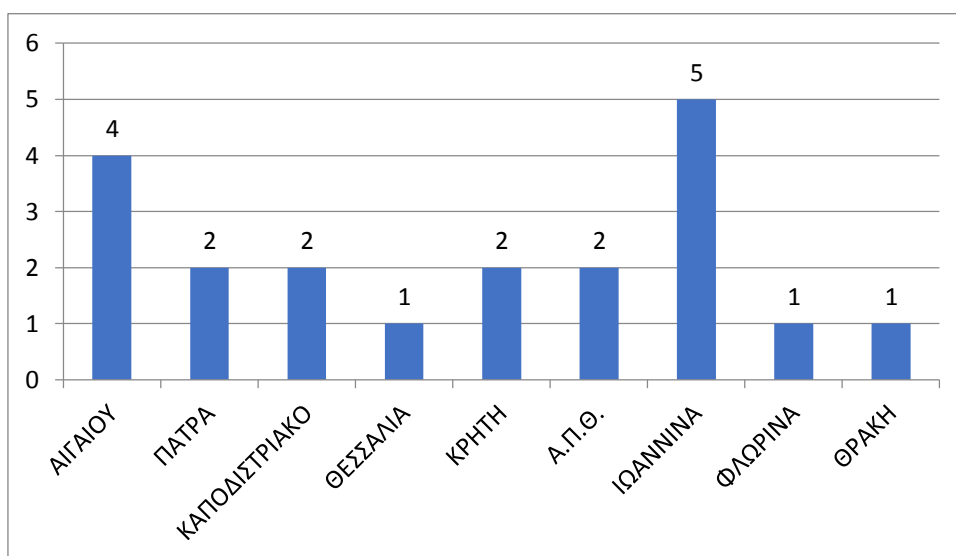
Γράφημα 4: Πρακτική Άσκηση

Όσον αφορά στη Β ομάδα ερωτημάτων «Πως διαμορφώνονται τα μαθήματα που σχετίζονται με το γραμματισμό των εκπαιδευτικών στις ΤΠΕ στο πλαίσιο των προγραμμάτων σπουδών;», σχετικά με το Β1 υποερώτημα για τον αριθμό των μαθημάτων και τις πιστωτικές μονάδες που παρέχονται, στον πίνακα 10 παρουσιάζεται ο συνολικός αριθμός μαθημάτων ΤΠΕ που παρέχονται στα Π.Τ.Δ.Ε. της Ελλάδας. Όπως διαφαίνεται τα περισσότερα μαθήματα προσφέρονται από το Π.Τ.Δ.Ε. Κρήτης (23), ενώ τα λιγότερα από το Π.Τ.Δ.Ε. Θεσσαλίας και το ΕΚΠΑ (5). Ωστόσο, δεν αναγράφονται τα ECTS στο Π.Τ.Δ.Ε. Θράκης στο ΑΠ Σπουδών.

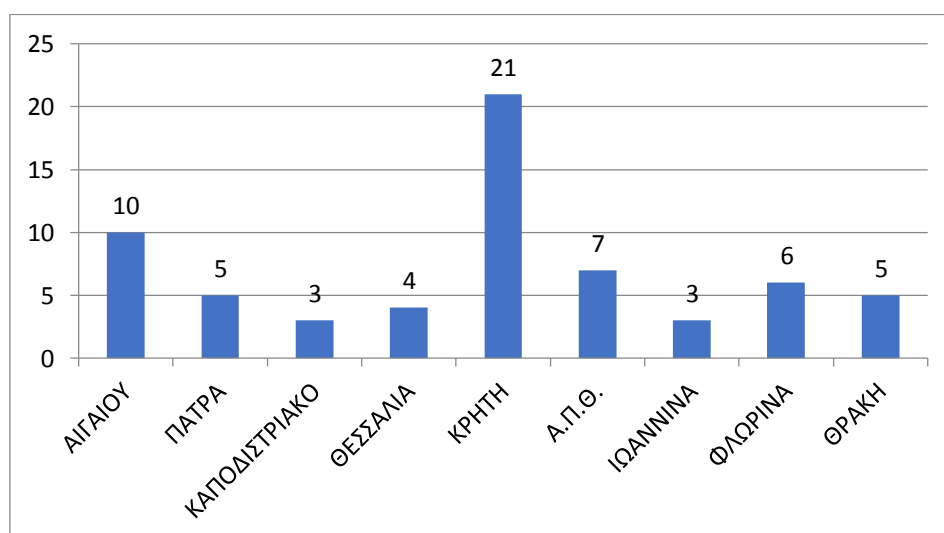

Πίνακας 10: Μαθήματα ΤΠΕ

Για το υποερώτημα Β2 «Πως διαμορφώνονται τα μαθήματα που σχετίζονται με το γραμματισμό των εκπαιδευτικών στις ΤΠΕ στο πλαίσιο των προγραμμάτων σπουδών αναφορικά με το είδος των μαθημάτων (υποχρεωτικά, επιλογής κ.α.);» στους πίνακες 11 και 12 αποτυπώνεται το είδος των μαθημάτων που αφορούν στις ΤΠΕ (υποχρεωτικά και επιλογής). Όπως διαπιστώνεται, τα περισσότερα υποχρεωτικά μαθήματα προσφέρονται από το Π.Τ.Δ.Ε. Ιωαννίνων (5), ακολουθεί το Π.Τ.Δ.Ε. Αιγαίου (4). Όσον αφορά στα μαθήματα επιλογής στις ΤΠΕ, το Π.Τ.Δ.Ε. Κρήτης παρέχει τα περισσότερα (21), το Π.Τ.Δ.Ε. Αιγαίου (10), ενώ στο Π.Τ.Δ.Ε. Ιωαννίνων και το ΕΚΠΑ χορηγούνται μόνο 3 μαθήματα.

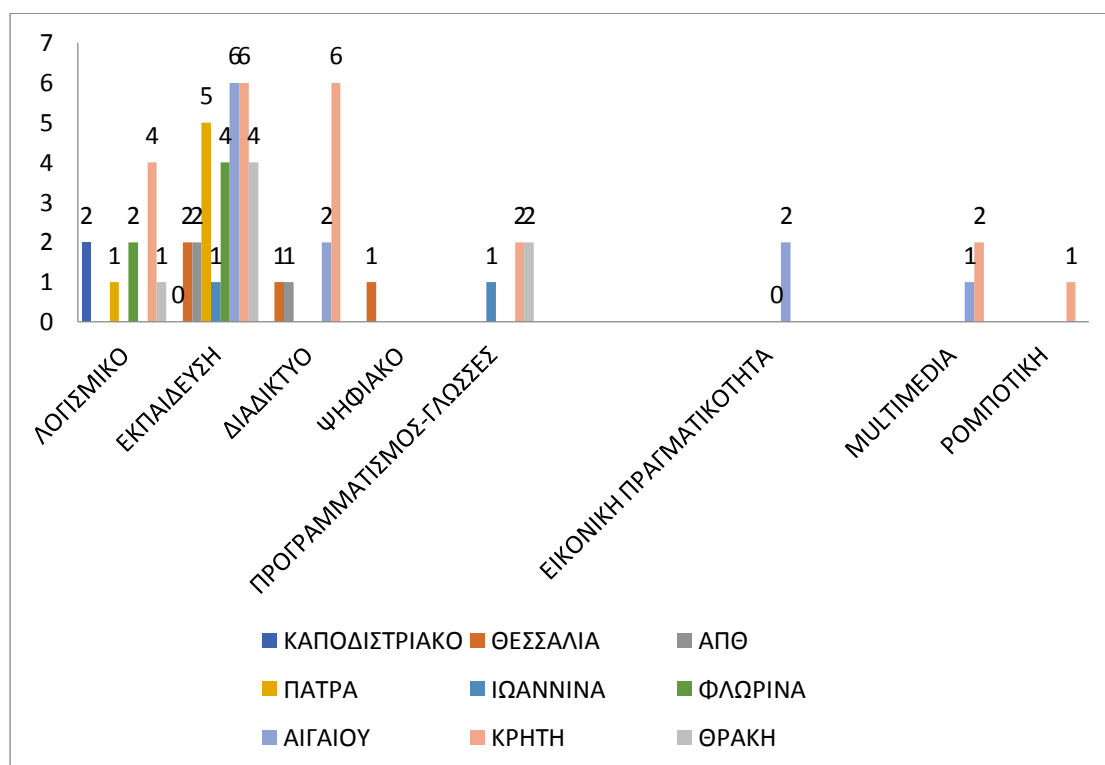

Πίνακας 11: Μαθήματα ΤΠΕ Υποχρεωτικά

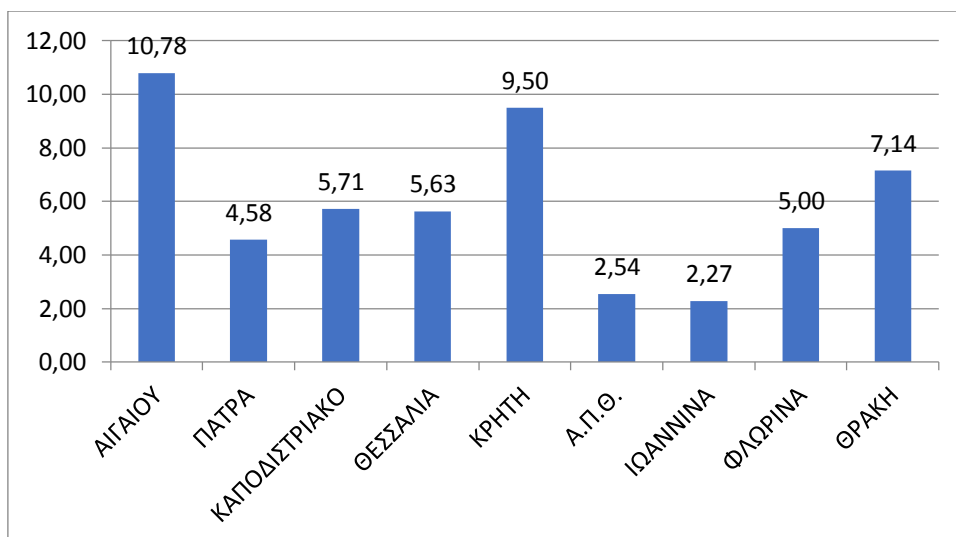
Πίνακας 12: Μαθήματα ΤΠΕ Επιλογής

Για το υποερώτημα Β3 «Πώς διαμορφώνονται τα μαθήματα που σχετίζονται με το γραμματισμό των εκπαιδευτικών στις ΤΠΕ στο πλαίσιο των προγραμμάτων σπουδών αναφορικά με την κατηγορία περιεχόμενου των μαθημάτων;» στον Πίνακα 13 εγγράφεται η κατηγορία περιεχόμενου των μαθημάτων των ΤΠΕ που παρέχονται από τα Π.Τ.Δ.Ε. της Ελλάδας. Στον τομέα αυτό εντάσσονται μαθήματα όπως *Τεχνολογίες της Πληροφορίας και των Επικοινωνιών στην Εκπαίδευση: Θέματα Διδακτικού Σχεδιασμού, Εργαστήριο Η/Υ Πληροφορική και Εκπαίδευση*. Όπως εντυπώνεται, υπάρχει μια ποικιλομορφία στο περιεχόμενό τους αναφορικά με τις γνώσεις που χορηγούν εστιάζοντας κυρίως στην εκπαίδευση και το σχεδιασμό λογισμικού, αλλά και στη χρήση σχετικά με το Διαδίκτυο.

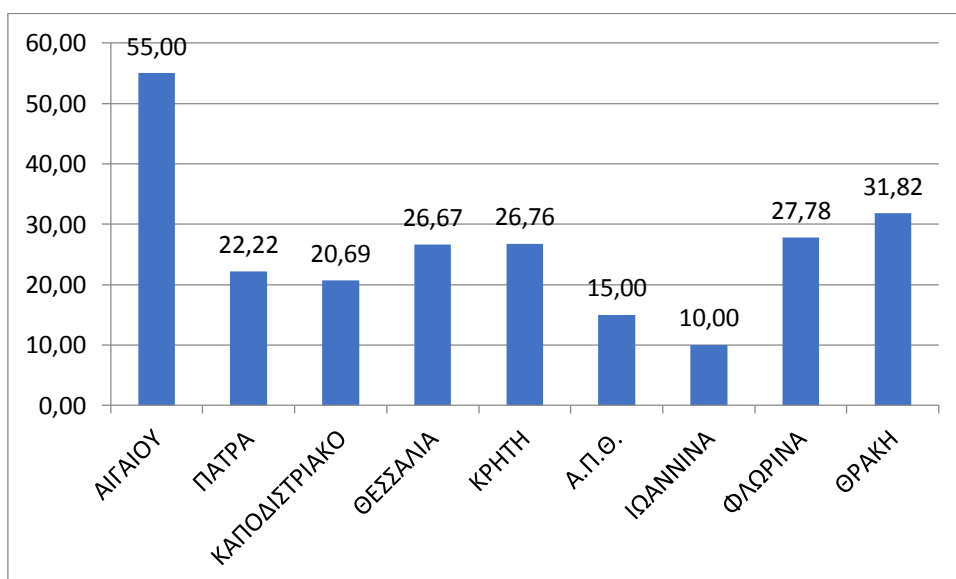
Πίνακας 13: Περιεχόμενο Μαθημάτων ΤΠΕ

Σχετικά με την τρίτη κατηγορία ερωτημάτων «Πώς διαμορφώνεται η σχέση των μαθημάτων για τον ψηφιακό γραμματισμό των μελλοντικών εκπαιδευτικών σε σχέση με τα άλλα μαθήματα εντός των προγραμμάτων σπουδών;», αναφορικά με το Γ1 υποερώτημα για την ποσοτική βαρύτητα τους, στον Πίνακα 14 εντυπώνεται η σχέση των μαθημάτων των ΤΠΕ αναφορικά με την ποσοτική βαρύτητα τους σε σχέση με τα μαθήματα των ΑΠ των Π.Τ.Δ.Ε. της Ελλάδας. Όπως προκύπτει, στο Π.Τ.Δ.Ε. Αιγαίου τα μαθήματα στις ΝΤ καλύπτουν το μεγαλύτερο ποσοστό (10,78%), συγκριτικά με τα υπόλοιπα Π.Τ.Δ.Ε. της Ελλάδας, στο σύνολο των μαθημάτων του ΑΠ, και ακολουθεί το Π.Τ.Δ.Ε. της Κρήτης (9,50%), ενώ το μικρότερο ποσοστό κατέχει το Π.Τ.Δ.Ε. των Ιωαννίνων (2,27%).

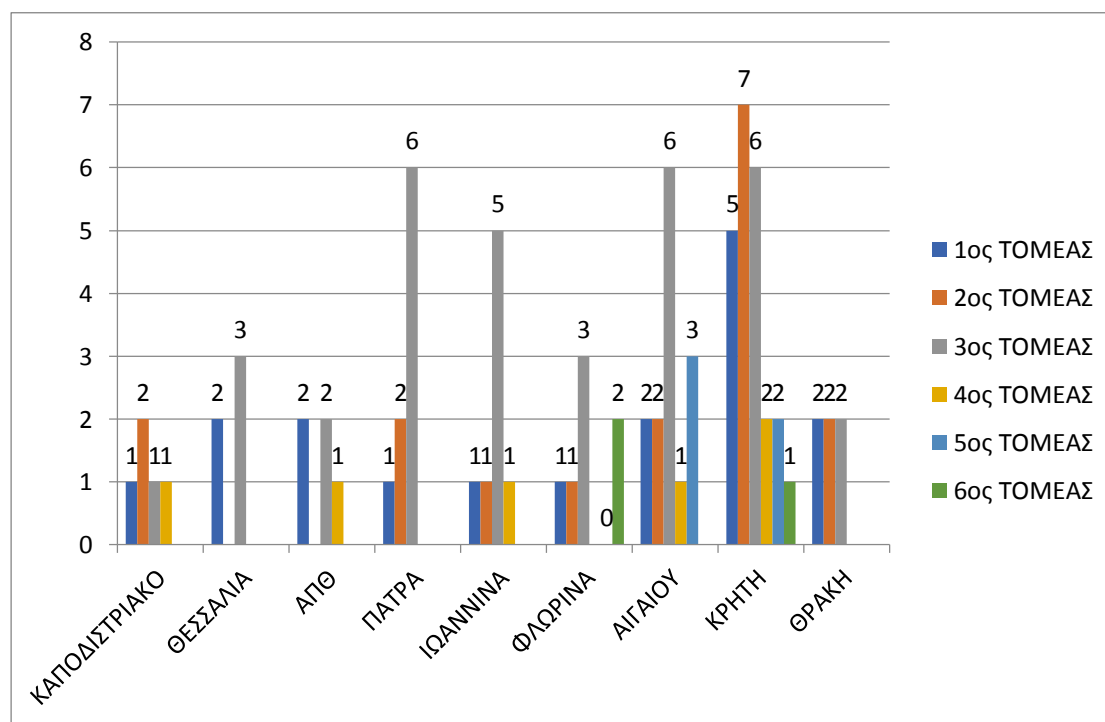
Πίνακας 14: Ποσοτική Βαρύτητα Μαθημάτων ΤΠΕ στα ΑΠ των Π.Τ.Δ.Ε.

Αναφορικά με το Γ2 υποερώτημα «Πώς διαμορφώνεται η σχέση των μαθημάτων για τον ψηφιακό γραμματισμό των μελλοντικών εκπαιδευτικών σε σχέση με τα άλλα μαθήματα εντός των προγραμμάτων σπουδών, αναφορικά με τους άλλους επιμέρους τομείς (όπως της ειδικής αγωγής, της διαπολιτισμικής αγωγής);», στον Πίνακα 15 εντυπώνεται η σχέση των μαθημάτων των ΤΠΕ με άλλους επιμέρους τομείς των μαθημάτων των ΑΠ των Π.Τ.Δ.Ε. της Ελλάδας, όπως της ειδικής αγωγής. Όπως απορρέει, στο Π.Τ.Δ.Ε. Αιγαίου τα μαθήματα στις ΝΤ καλύπτουν το μεγαλύτερο ποσοστό (55%), συγκριτικά με τα υπόλοιπα Π.Τ.Δ.Ε. της Ελλάδας, στο σύνολο των μαθημάτων του ΑΠ και ακολουθεί το Π.Τ.Δ.Ε. της Θράκης (31,82%), ενώ το μικρότερο ποσοστό κατέχει το Π.Τ.Δ.Ε. των Ιωαννίνων (10%).

Πίνακας 15: Σχέση μαθημάτων ΤΠΕ με Επιμέρους Τομείς

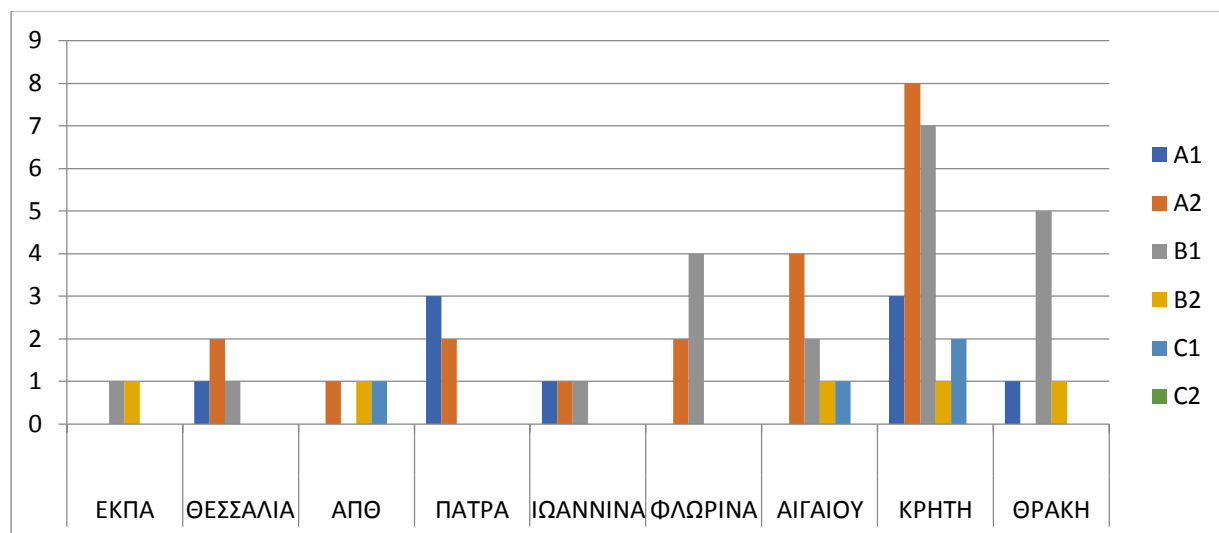
Σχετικά με το Γ3 υποερώτημα «Πως διαμορφώνεται η σχέση των μαθημάτων για τον ψηφιακό γραμματισμό των μελλοντικών εκπαιδευτικών σε σχέση με τα άλλα μαθήματα εντός των προγραμμάτων σπουδών, αναφορικά με τους έξι τομείς δεξιοτήτων του ευρωπαϊκού πλαισίου DigCompEdu;», στον Πίνακα 16 εντυπώνεται η σχέση των μαθημάτων των ΤΠΕ με τους έξι αυτούς τομείς. Στην κατηγορία αυτή εντάσσονται διδακτικά αντικείμενα όπως *Ψηφιακός Γραμματισμός σε Διαπολιτισμικά Περιβάλλοντα: παιδαγωγικές, κοινωνιολογικές και νομικές διαστάσεις, Εργαστήριο παραγωγής ταινίας, animation, ντοκιμαντέρ για την Εκπαιδευτική Διαδικασία για τον οπτικοακουστικό γραμματισμό, Διαδίκτυο και Εκπαίδευση στην Κοινωνία της Γνώσης*. Όπως διαφαίνεται, η πλειονότητα των μαθημάτων που παρέχονται από τα Π.Τ.Δ.Ε. της Ελλάδας στις ΤΠΕ ανταποκρίνονται στον 1^ο τομέα της επικοινωνίας και συνεργασίας μέσω των ΝΤ και τον 3^ο τομέα της χρήσης τους στην εκπαίδευση. Ωστόσο, είναι γεγονός ότι τα παρεχόμενα μαθήματα από τα Π.Τ.Δ.Ε. διατρέχουν και τους 6 τομείς του ευρωπαϊκού πλαισίου DigCompEdu σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό.

Πίνακας 16: Σχέση μαθημάτων ΤΠΕ με τους έξι τομείς δεξιοτήτων του ευρωπαϊκού πλαισίου DigCompEdu

Όσον αφορά στο Γ4 υποερώτημα «Πως διαμορφώνεται η σχέση των μαθημάτων για τον ψηφιακό γραμματισμό των μελλοντικών εκπαιδευτικών σε σχέση με τα άλλα μαθήματα εντός των προγραμμάτων σπουδών, αναφορικά με τα έξι στάδια ανάπτυξης του εκπαιδευτικού του ευρωπαϊκού πλαισίου DigCompEdu;», στον Πίνακα 17 εγγράφεται η σχέση των μαθημάτων των ΤΠΕ με αυτά τα έξι στάδια. Όπως προκύπτει, η πλειοψηφία των μαθημάτων που και παρέχονται από τα Π.Τ.Δ.Ε. της Ελλάδας στις ΤΠΕ ανταποκρίνονται στη βαθμίδα A2 αυτή

του Εξερευνητή και η μειονότητα στο επίπεδο C1 του Ηγέτη. Ωστόσο, αξίζει να σημειωθεί πως τα παρεχόμενα μαθήματα από τα Π.Τ.Δ.Ε. παρέχουν τα εχέγγυα για την πρόσβαση στο επίπεδο C2 του Πρωτοπόρου αναφορικά με το ευρωπαϊκό πλαίσιο DigCompEdu.

Πίνακας 17: Επίπεδο ανέλιξης αναφορικά με τα έξι στάδια ανάπτυξης του εκπαιδευτικού του ευρωπαϊκού πλαισίου DigCompEdu

Συμπεράσματα

Η καταγραφή και κατηγοριοποίηση των μαθημάτων των ΑΠ των Π.Τ.Δ.Ε στην Ελλάδα, καθώς και η θέση των ΤΠΕ σε αυτά οδηγεί σε ορισμένα συμπεράσματα.

Είναι γεγονός πως στα ΑΠ των Οδηγών Σπουδών παρατηρείται μια ανομοιομορφία αναφορικά με τα προσφερόμενα μαθήματα, καθώς και με τον αριθμό μαθημάτων που απαιτούνται για τη λήψη πτυχίου. Ο μέγιστος αριθμός μαθημάτων απαιτείται από το Π.Τ.Δ.Ε. Θράκης. Ωστόσο, ο αριθμός των ECTS που απαιτούνται για τη λήψη πτυχίου είναι ισόποσος σε όλα τα Π.Τ.Δ.Ε. (240 ECTS) και συνάδει με τις απαιτήσεις της ΕΕ.

Συμπληρωματικά, θα πρέπει να επισημανθεί πως τα περισσότερα μαθήματα χορηγούνται από το Π.Τ.Δ.Ε. Κρήτης (202) με έμφαση σε αυτά της Παιδαγωγικής και των Επιμέρους κλάδων της (52), ενώ το Π.Τ.Δ.Ε. Αιγαίου προσφέρει μέγιστο αριθμό μαθημάτων στις Επιστήμες της Εκπαίδευσης (56). Επίσης, τα περισσότερα μαθήματα που αφορούν στην Πρακτική Άσκηση χορηγούνται από το Π.Τ.Δ.Ε. Φλώρινας και ακολουθεί το Πανεπιστήμιο Αιγαίου.

Όσον αφορά στα μαθήματα των ΤΠΕ, το Π.Τ.Δ.Ε. Αιγαίου απαιτεί τα περισσότερα Υποχρεωτικά μαθήματα για την απόκτηση πτυχίου παρέχοντας και την πλειονότητα των ECTS. Το μέγιστο αριθμό μαθημάτων στις ΝΤ προσφέρει το Π.Τ.Δ.Ε. Κρήτης, τα οποία όμως δε χορηγούν ECTS, και έπεται το Π.Τ.Δ.Ε. Αιγαίου.

Επιπρόσθετα, στο Π.Τ.Δ.Ε. Αιγαίου τα μαθήματα στις ΤΠΕ αφορούν κυρίως στην Εικονική Πραγματικότητα, ενώ στα περισσότερα Π.Τ.Δ.Ε. το περιεχόμενό τους έγκειται στην Εκπαίδευση και το διαδίκτυο, τα οποία συμβάλλουν στην καλύτερη διδακτική προσέγγιση των μαθητών. Σημαντικό είναι το γεγονός πως το Π.Τ.Δ.Ε. Κρήτης είναι το μοναδικό που παρέχει μάθημα με αντικείμενο τη Ρομποτική. Έτσι, οι φοιτητές έχουν τη δυνατότητα να έρθουν σε επαφή με εξελιγμένα ψηφιακά μέσα.

Τέλος, είναι αναγκαίο να τονιστεί πως η πλειονότητα των μαθημάτων που παρέχονται από τα Π.Τ.Δ.Ε. της Ελλάδας στις ΤΠΕ ανταποκρίνονται και στους 6 τομείς του ευρωπαϊκού πλαισίου DigCompEdu σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό προετοιμάζοντας τους μελλοντικούς παιδαγωγούς αναφορικά με τα έξι στάδια ανάπτυξης του εκπαιδευτικού να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις της ΕΕ συνδέοντας τα ψηφιακά μέσα τόσο με την επαγγελματική τους δραστηριότητα όσο και με την καθημερινή τους διαβίωση, την οικονομία και το ευρύτερο κοινωνικό τους περιβάλλον.

Περιορισμοί της έρευνας

Κατά τη διάρκεια της διενέργειας της έρευνας αναφορικά με την παρούσα ερευνητική εργασία προέκυψαν κάποιοι περιορισμοί. Αρχικά, ευδιάκριτη ήταν η αναντιστοιχία των ΑΠ στα τμήματα Π.Τ.Δ.Ε. της Ελλάδας όσον αφορά στους τίτλους και το περιεχόμενο των παρεχόμενων διδακτικών αντικειμένων. Επιπρόσθετα, δεν ήταν εφικτή η επικοινωνία με το τμήμα της Γραμματείας των Π.Τ.Δ.Ε. Θράκης, προκειμένου να ληφθούν πληροφορίες για τις προϋποθέσεις απόκτησης τίτλου σπουδών, καθώς δεν ήταν δυνατή και η ανάκτηση επαρκούς Οδηγού Σπουδών μέσω του Διαδικτύου. Τέλος, δεν υπήρξε δυνατή η επικοινωνία με τη Γραμματεία του Π.Τ.Δ.Ε. Κρήτης για τη διασταύρωση της πληροφορίας αναφορικά με τα ECTS που παρέχουν τα προσφερόμενα μαθήματα των ΤΠΕ.

Προτάσεις για περαιτέρω έρευνα και μελέτη

Η καταγραφή και η κατηγοριοποίηση των αναλυτικών προγραμμάτων των ΠΤΔΕ της Ελλάδας διαγράφουν μια πρώτη εικόνα της φιλοσοφίας που ρυθμίζει τη μορφή και τη λειτουργία τους. Ωστόσο, με όλα τα προαναφερθέντα, διαπλάθεται ένα πλαίσιο διερεύνησης της ποιότητας της παρεχόμενης γνώσης αναφορικά με την επιμόρφωση των μελλοντικών δασκάλων στα πλαίσια των ΤΠΕ και πιθανόν μια επέκταση του ερευνητικού πεδίου όσον αφορά στη σύνδεσή τους με τα διδακτικά αντικείμενα:

- Τα παρεχόμενα μαθήματα αφορούν σε μια πρώτη προσέγγιση των εκπαιδευτικών με τις ΤΠΕ, εμπλουτίζουν τις γνώσεις τους και τους εισάγουν στις βασικές έννοιες.
- Οι διδακτικές πρακτικές μέσω των ΤΠΕ επιφέρουν ουσιαστικές αλλαγές στη μαθησιακή διαδικασία στα πλαίσια του σχολικού περιβάλλοντος.
- Η ανάγκη μετασχηματισμού και βελτιστοποίησης των παρεχόμενων διδακτικών αντικειμένων στα ΠΤΔΕ και η ανταπόκρισή τους στις συνθήκες της σύγχρονης κοινωνίας της τεχνολογίας.
- Η παροχή παιδαγωγικής καθοδήγησης και η επαρκής υποστήριξη των εκπαιδευτικών για την αξιοποίηση των ΤΠΕ στα πλαίσια της διδακτικής πράξης.
- Η ομογενοποίηση των Προγραμμάτων Σπουδών των ΠΤΔΕ και η σύνδεσή τους με τα ευρωπαϊκά προγράμματα ένταξης των ΤΠΕ.
- Η μελλοντική επιμόρφωση των εκπαιδευτικών για την παιδαγωγική αξιοποίηση των ΤΠΕ.
- Ο τρόπος οργάνωσης και λειτουργίας των τμημάτων σχετικά με τις ΤΠΕ και η εμπάθυνση των γνώσεών τους.
- Διερεύνηση των μεταπτυχιακών προγραμμάτων σπουδών για την προαγωγή των ΤΠΕ στη διδακτική πρακτική και την κατάρτιση των εκπαιδευτικών.

Βιβλιογραφία

Ξενόγλωσση και Μεταφρασμένη

- Apple, M. (2003). *The State and the Politics of Knowledge*. N.Y.: RoutledgeFalmer.
- Ardito, C., Lanzilotti, R., Costable, M.F., & Desolda, G. (2013). *Integrating Traditional Learning and Games on Large Displays: An Experimental Study*. *Educational Technology and Society*, 16(1), 44-56.
- Beauchamp, G. (2004). *Teacher Use of the Interactive Whiteboard in Primary Schools: towards an effective transition framework*, *Technology, Pedagogy and Education*, Vol. 13, No. 3, pp. 327- 348.
- Bernstein, B. (1990). *Class, codes and control: the structuring of pedagogic discourse* (vol. 4). London: Routledge.
- Bernstein, B. (2000). *Pedagogy, symbolic control and identity. Theory, research, critique* (rev. edn). Lanham, MD: Rowman & Littlefield Publishers.
- Blenkin, S.B. and Kelly, A. V. (1988). *Early Childhood Education – A Developmental Curriculum*. London: P. S. P. Education Series.
- Bruce, T. (2006). *Early childhood. A guide for students*. London: Sage.
- Brun, M., & Hinostroza, J. E. (2014). *Learning to become a teacher in the 21st century: ICT integration in Initial Teacher Education in Chile*. *Educational Technology and Society*, 17(3), 222-238.
- Casey, P. (1996). *Computing as Educational Innovation: A model of distributed expertise*. *Journal of Information Technology for Teacher Education*, Vol. 5, No 1/2, pp. 94 – 102.
- Castells, M. (2000). *The rise of the network society* (vol. 1, 2nd edn). Oxford: Blackwell Publishers.
- Chronaki, A. (2000). *Computers in Classrooms: Learners and Teachers in New Roles*. In B. Moon, M. Ben-Peretz & S. Brown (Eds.), *Routledge International Companion of Education*, 558-572. London: Routledge.
- CITL (1999). *Being fluent with Information Technology*. Washington, DC: National Academy Press
- Cockburn, A & Handscomb, G. (2006). *Teaching children 3 to 11*. London: Paul Chapman.
- Cohen, L. & Manion, L. (2000). *Research Methods in Education*. (4th Ed.). London & New York: Routledge.
- Cole, M., & Engeström, Y. (1993). *A cultural–historical approach to distributed cognition*
- στο Lim, C. & Hang, D. (2003). *An activity theory approach to research of ICT integration in Singapore schools*, *Computer In Education*, Vol. 41, pp. 49-63.

- Commonwealth Department of Education, Science and Training (2002). *Raising the standards: A proposal for the development of an ICT competency framework for teachers*. Australia-Canberra: DEST
- Daniels, H. (2005). *An Introduction to Vygotsky*. USA: Routledge.
- Davis N. E. (2003). *Technology in teacher education in the USA: what makes for sustainable good practice?* *Technology, Pedagogy and Education*, 12 (1), 61-86
- Demetriadis, S., Barbas, A., Molohides, A., Palaigeorgiou, G., Psillos, D., Vlahavas, I., Tsoukalas, I., & Pombortsis, A. (2003). *Culture in negotiation'': teachers' acceptance / resistance attitudes considering the infusion of technology into schools*. *Computers & Education*, Vol. 41, pp. 19– 37.
- DfEE (1998). *Circular 4/98 Annex B*. Available online at the Teacher Training Agency web site: <http://www.teach-tta.gov.uk>
- Doyle, C. (1996). *Information literacy: Status report from the United States*, In D. Booker (ed.), *Learning for life: information literacy and the autonomous learner*, 39-48. Adelaide: University of South Australia.
- Drenoyianni, H. (2004). *Designing and implementing a project-based ICT course in a teacher education setting: rewards and pitfalls*. *Education and Information Technologies*, 9(4), 387-404
- Drenoyianni, H. (2006). *ICT in Education: A Chance for Human and Democratic Schools?* *European Journal of Vocational training*, 3(39), 5-20.
- ETS (2002). *Succeeding in the 21st Century*. Princeton: ETS, Center for Global Assessment
- Eurydice (2001). *Basic indicators on the incorporation of ICT into European Education Systems: Facts and Figures 2000/01 Annual Report*. Brussels: Eurydice European Unit
- Eurydice (2004). *Key Data on Information and Communication Technology in Schools in Europe*. Brussels: Eurydice European Unit
- Fabry, D. L., & Higgs, J. R. (1997). *Barriers to the effective use of technology in education: current status*. *Journal of Educational Computing Research*, 17(4),385-395.
- Fullan, M. (1991). *The New Meaning of Educational Change*. London: Casell.
- Gestwicki, C. (1995). *Developmentally Appropriate Practice Curriculum and Development in Early Education*. New York: Delmar.
- Giddens, A. (2006). *Sociology* (5th edn). Cambridge: Polity Press.
- Giddens, A., Duneier, M., & Appelbaum, R. (2007). *Introduction to Sociology*. New York: W.W. Norton and Company.
- Gordon, A. M. and Williams – Browne, K. (1996). *Beginnings and Beyonds*. 4th ed. New York: Delmar.

- Gu, X., Zhu, Y. & Guo, X (2013). *Meeting the 'Digital Natives': Understanding the Acceptance of Technology in Classrooms*. *Educational Technology and Society*, 16(1), 392-402.
- Hokanson, B. & Hooper, S. (2000). *Computers as cognitive media: examining the Potential of computers in education*. *Computers in Human Behavior*, Vol. 16, pp. 537-552.
- Hsin, C. -T., Li, M. -C., & Tsai, C.-C. (2014). *The Influence of Young Children's Use of Technology on Their Learning: A Review*. *Educational Technology and Society*, 17(4), 85-99.
- Huang, Y. -C., & Lin, S. -H. (2014). *Assessment of Charisma as a Factor in Effective Teaching*. *Educational Technology and Society*, 17(2), 284-295.
- Isenberg, G. & Jalongo, P. (2003). *Major trends and issues in early childhood education: challenges, controversies, and insight*. New York: Teachers College Press.
- ISTE (2000). *Preparing teachers to use technology*. USA: International Society for Technology in Education
- ITAA (2000). *Bridging the gap: Information Technology skills for a new millennium*. Arlington, VA: Information Technology Association of America
- Jacobsen, D., Eggen, P. & Kauchak, D. (2009). *Μέθοδοι Διδασκαλίας. Ενίσχυση της Μάθησης των παιδιών από το Νηπιαγωγείο έως το Λύκειο*. (Επιμ.: Μ. Σακελλαρίου & Μ. Κόνσολας, Μτφρ.: Ρ. Λαμπρέλλη). Αθήνα: Διάδραση.
- Jarvis, P. (2004). *Συνεχιζόμενη εκπαίδευση και κατάρτιση*, Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Jewitt, C., Moss, G. & Cardini, A. (2007). *Pace, interactivity and multimodality in teachers – design of texts for interactive whiteboards in the secondary school classroom*. *Learning, Media and Technology*, Vol. 32, No. 3, pp. 303-317.
- Jimoyiannis, A. & Komis, V. (2007). *Examining Teacher's beliefs about ICT in Education*. *Teachers Development*, 11(2), 149-173.
- Jimoyiannis, A., & Komis, V. (2007). *Exploring Greek Secondary Education Teachers' Attitudes and Beliefs towards ICT in Education*. *Teachers Development*, 11(2), 149-173.
- Kalogiannakis, M. (2010). *Training with ICT for ICT from the trainer's perspective. A Greek case study*. *Education and Information Technologies*, 15(1), 3-17.
- Kalogiannakis, M., & Papadakis, St. (2007). *The dual form of further education of educators in ICT: technological and pedagogical training*. In C. Constantinou, Z. Zacharias & M. Papaevripidou (eds.) *Proceedings of the 8th International Conference On Computer Based Learning in Science*, 265-276. Heraklion: CBLIS.
- Kim, B. (2001). *Social Constructivism, emerging perspectives on learning, teaching, and technology*. University of Georgia.
- Kiridis, A., Drossos, V., & Tsakiridou, H. (2006). *Teachers facing information and communication technology (ICT): The case of Greece*. *Journal of Technology and Teacher Education*, 14(1), 75-96.

- Kirschner P. & Selinger M. (2003). *The state of affairs of teacher education with respect to ICT, Technology, Pedagogy and Education*, 12(1), 88-101
- Kirsh, D. (2004). Metacognition, *Distributed Cognition and Visual Design* στο P.Gardinfors & P. Johansson (2005), *Cognition, Education and Communication Technology*. USA: Routledge.
- Koustourakis, G. (2007). *The new educational policy for the reform of the curriculum and the change of school knowledge in the case of Greek compulsory education*. *International Studies in Sociology of Education*, 17(1/2), 131-146.
- Kron, F. & Σοφός Α. (2007). *Διδακτική των Μέσων. Νέα Μέσα στο πλαίσιο διδακτικών και μαθησιακών διαδικασιών*. Αθήνα: Gutenberg.
- Kron, F. (2012). *Βασικές γνώσεις Παιδαγωγικής Επιστήμης*. Επιμ.: Α. Σοφός, Μτφρ.: Π. Ψαλλίδα. Αθήνα: Ίων.
- Lankes, D. (2008). *Credibility on the internet: shifting from authority to reliability*. *Journal of Documentation*, Vol. 64, pp. 667 – 686.
- Lave, J. & Wenger, E. (1991). *Situated Learning: legitimate peripheral participation*. Cambridge, Cambridge University Press.
- Leeper, S. H. et al. (1984). *Good Schools for Young Children*. 5th ed. New York: Macmillan.
- Lennon M., Kirsch I., VonDavier M., Wagner M. & Yamamoto K. (2003). *Feasibility study for the PISA ICT literacy assessment*. USA: ACER, ETS and NIER
- Lim, C. & Tay, Y. (2003). *Information and communication technologies (ICT) in an Elementary school: Students' engagement in higher-order thinking*. *Journal of Educational Multimedia and Hypermedia*, Vol. 12, No 4, pp. 425–451.
- Lu, C., Tsai, C. –C., & Wu, D. (2015). *The Role of ICT Infrastructure in Its Application to Classrooms: A Large Scale Survey for Middle and Primary Schools in China*. *Educational Technology and Society*, 18 (2), 249-261.
- Mayesky, M. (2009). *Creative activities for young children*. 9th ed. New York: Delmar.
- Meyer, E. (1987). *Ομαδική διδασκαλία. Θεμελίωση και παραδείγματα*. Μτφρ. Α. Κουτσούκης. Θεσσαλονίκη: Αφοί Κυριακίδη.
- Mialaret, G. (2007). *Επιστήμες της Εκπαίδευσης. Η διαμόρφωση και η εξέλιξη ενός επιστημονικού πεδίου*. Μτφρ. Δ. Καρακατσάνη. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Midoro, V. (2005) (ed.). *European teachers towards the knowledge society*, Ortona: Edizioni Menabo
- Midoro, V., Bocconi, S., Pozzi, F. & Repetto, S. (2005). *Towards a common European framework on teachers' profile in ICT for Education*, in IFIP (ed.), *Proceedings of the 8th IFIP World Conference on Computers in Education*, University of Stellenbosch, Cape Town–South Africa: IFIP

- Miettinen, R. (1998). *Object construction and networks in research work: the case of research on cellulose-degrading enzymes*, *Social Studies of Science*, Vol. 29, pp. 423–463
- στο Lim, C. & Hang, D. (2003). An activity theory approach to research of ICT integration in Singapore schools, *Computer In Education*, Vol. 41, pp. 49-63.
- Minaidi, A., & Hlapanis, G. (2005). *Pedagogical obstacles in teacher training in information and communication technology*, *Technology, Pedagogy and Education*, 14(2), 241-254.
- Mishra, P.& Koehler, M. (2006). *Technological Pedagogical Content Knowledge: A Framework for Teacher Knowledge*. *Teachers College Record* Volume 108, Number 6, June 2006, pp. 1017–1054.
- Morais, A., Neves, I.P., & Fontinas, F. (1999). *Is There Any Change in Science Educational Reforms? A sociological study of theories of instruction*. *British Journal of Sociology of Education*, 20(1), 37-53.
- Nardi, B. (1996). *Context and Consciousness, Activity Theory and Human computer Interaction*. Cambridge University Press.
- Niederhauser, D. S., & Stoddart, T. (2001). *Teachers' instructional perspectives and use of educational software*. *Teaching and Teacher Education*, Vol.17, pp. 15–31.
- O' Harra, M. (2004). *Teaching 3-8*. London: Continuum, 2nd ed.
- OECD (2001). *Review of assessment activities*. OECD November Newsletter, Issue 14
- OECD/CERI (2001). *Learning to change: ICT in Schools*. Paris: OECD/CERI
- OLPC News (2007). *More OLPC Sales of More XO Laptops*. Retrieved December 6 2017 from http://www.olpcnews.com/laptops/xo1/olpc_sales_xo_laptops.html
- Olson, J. (2000). *Trojan Horse or Teacher's pet? Computers and the culture of the school*. *Journal of Curriculum Studies*.
- Owen, M. (1992). *A teacher – centered model of development in the educational use of computers*. *Journal of Information Technology for Teacher Education*, Vol. 1, No 1.
- Paraskeva, F., Bouta, H., & Papagianni, A. (2008). *Individual characteristics and computer self-efficacy in secondary education teachers to integrate technology in educational practice*. *Computers and Education*, 50(3), 1084-1091.
- Partidge, H. (2007). *Redefining the digital divide: Attitudes do matter!*. In Grove, Andrew Eds. *Proceedings 70th American Society for Information Science and Technology (ASIS & T) Annual Meeting, Joining Research and Practice: Social Computing and Information Science 44*, Milwaukee, Wisconsin, USA.
- Pollard, A. (2006). *Reflective teaching*. 2nd ed. London: Continuum.
- Porter, J. (1975). *The in-service Education of teachers and colleges of Education*. In E. Adams (ed.), *In-service Education and Teachers Centers*, 883-894. Oxford: Pergamon Press.
- Reble, A. (2005). *Ιστορία της παιδαγωγικής*. Αθήνα: Δημ. Ν. Παπαδήμα.

- Redecker, C. (2017). *European Framework for the Digital Competence of Educators DigCompEdu*. Joint Research Centre. Ανακτήθηκε στις 5/7/2018 από το δικτυακό τόπο <https://drive.google.com/file/d/1ayPd-CZeuWdZXDhugO5DcpD-ALzp8xvd/view>
- Russel, G. & Bradley, G. (1997). *Teachers' computer anxiety, implication for professional development*. Education and Information Technology, Vol. 2, No 1, 26 – 42.
- Sandholtz, J. H., Ringstaff, C., & Dwyer, C. (1997). *Teaching with technology Creating student-centered classrooms*. New York: Teachers College Press.
- Scott, R., Robinson, B. (1996). *Managing technological change in education – what lessons can we all learn?* Computers and Education, vol. 26, No. 1-3, pp.131-134.
- Seefeldt, C. and Barbour, N. (1998). *Early Childhood Education. An Introduction*. 4th ed. Ohio: Merrill.
- Singh, P. (2002). *Pedagogising Knowledge: Bernstein's theory of the pedagogic device*. British Journal of Sociology of Education, 23(4), 571-582.
- SITE (2002). Basic principles. <http://www.ace.org/site>
- Smeets, E. (2005). *Does ICT contribute to powerful learning environments in primary education?*, Computers & Education Vol. 44, pp. 343–355.
- Somekh, B. (1997). *Classroom investigations: exploring and evaluating how IT can support learning*. In Bridget Somekh and Niki Davis (eds), *Using Information Technology Effectively in Teaching and Learning (Studies in pre-service and in-service teaching education)*, pp. 114-126. London & New York: Routledge Press.
- Taylor, T. (2014). *Changing Pedagogy for Modern Learners – Lessons from an Educator's Journey of Self-Reflection*. *Educational Technology and Society*, 17(1), 79-88.
- Thomas, E., Webster, J., Son, J-B. (2015). *Doing what works: A grounded theory case study of technology use by teachers of English at a Korean University*. *Computers and Education*, 80(2015), 84-94.
- Türel, Y. K., & Johnson, T. E. (2012). *Teachers' Belief and Use of Interactive Whiteboards for Teaching and Learning*. *Educational Technology & Society*, Vol. 15, pp. 381–394.
- UNESCO (2002). *Information and Communication Technology in teacher education: A planning guide*. Paris: UNESCO
- Veen, W. (1993) *How teacher use computer in instructional practice – four case studies in a Dutch Secondary School*. *Computer and Education*, vol.21, 1\2, pp. 1-8
- Vosniadou, S.& Kollias, V.(2001), *Information and Communication Technology and the Problem of Teacher Training: Myths, Dreams, and the Harsh Reality*. *Themes in Education*, vol. 2(4), pp. 341-365.
- Wentzel, K.R., Brophy, J.E. (2015). *Motivating students to learn*. *British Journal of Educational Technology*, 46(1), E5-E6.

Ελληνόγλωσση

- Αλμπανοπούλου, Α., Βεντούρης, Α., Μάνθος, Γ., & Φραγκοπούλου, Α. (2005). *Η αξιοποίηση των τεχνολογιών της πληροφορίας και των επικοινωνιών στην εκπαίδευση*. Μέντορας, 8, 41-64.
- Αναστασιάδης, Π. (2000). *Στον αιώνα της Πληροφορίας – Προσεγγίζοντας τη νέα ψηφιακή εποχή*. Αθήνα: Λιβάνης.
- Αραβανής, Γ. (1996). *Ψυχοκοινωνιολογία και Εκπαίδευση*. Αθήνα: Γρηγόρης.
- Αργύρης, Μ. (2002). *Το Σχολικό Περιβάλλον ως Παράγοντας Διαμόρφωσης των Πεποιθήσεων και της Πρακτικής Εκπαιδευτικών για την Αξιοποίηση των ΤΠΕ στην Εκπαίδευση*. Αθήνα: Καστανιώτης.
- Αυγητίδου, Σ. (Επιμ.) (2008). *Συνεργατική Μάθηση στην Προσχολική Εκπαίδευση: Έρευνα και Εφαρμογές*. Αθήνα: Gutenberg.
- Βοσνιάδου, Σ. (2006). *Παιδιά, Σχολεία και Υπολογιστές. Προοπτικές, προβλήματα και προτάσεις για την αποτελεσματικότερη χρήση των Νέων Τεχνολογιών στην Εκπαίδευση*. Αθήνα: Gutenberg.
- Γερμανός, Δ. (1998). *Χώρος και διαδικασίες αγωγής : η παιδαγωγική ποιότητα του χώρου*. Αθήνα: Gutenberg.
- Γερμανός, Δ. (2002). *Οι τοίχοι της γνώσης : σχολικός χώρος και εκπαίδευση*. Αθήνα: Gutenberg.
- Γιαννούλης, Ν. (1993). *Διδακτική Μεθοδολογία*. Αθήνα: Γρηγόρης.
- Γκότοβος, Αθ. (1985). *Παιδαγωγική Αλληλεπίδραση*. Αθήνα: Σύγχρονη Εκπαίδευση.
- Δανασσή – Αφεντάκη, Α. (1992). *Θεματική της παιδαγωγικής επιστήμης*. Αθήνα: Γρηγόρη.
- Δανάσσης – Αφεντάκης, Α. (1997). *Εισαγωγή στην Παιδαγωγική. Σύγχρονες Τάσεις της Αγωγής*. Αθήνα: Αυτοέκδοση.
- ΔΕΠΠΣ (2003). *Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγράμματος Σπουδών Πληροφορικής*. Αθήνα: ΥΠΔΒΜΘ.
- Δερβίσης, Στ. (1993). *Σύγχρονη γενική διδακτική μεθοδολογία*. Θεσσαλονίκη: Αυτοέκδοση.
- Δερβίσης, Στ. (1998). *Οι μαθητές μιας τάξης ως κοινωνική ομάδα και η ομαδοσυνεργατική διδασκαλία*. Αθήνα: Gutenberg.
- Διαμαντάκη, Κ., Νταβού, Μ., & Πανούσης, Γ. (2001). *Νέες Τεχνολογίες και Παλαιοί Φόβοι στο Σχολικό Σύστημα*. Αθήνα: Παπαζήση.

- Διαμαντόπουλος, Π. (1995). *Βασικά θέματα σχολικής παιδαγωγικής και μεθοδολογίας*. Αθήνα: Παπαζήσης.
- ΕΑΕΠ (2010). *Ενιαίο Αναμορφωμένο Εκπαιδευτικό Πρόγραμμα*. Αθήνα, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο. Αθήνα: ΥΠΔΒΜΘ.
- Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (2000). *Έκθεση της επιτροπής προς το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Να σκεφτούμε την εκπαίδευση του αύριο να προωθήσουμε την καινοτομία με τις νέες τεχνολογίες*. Βρυξέλλες, 27.1.2000. COM (2000) 23 τελικό.
- ΕΠΠΣ (1997). *Ενιαίο Πλαίσιο Προγράμματος Σπουδών Πληροφορικής*. Αθήνα: ΥΠΔΒΜΘ.
- Ευαγγελόπουλος, Σ. (1998). *Οι Παιδαγωγικές Ακαδημίες*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Ευδόκα, Τ. (1968). *Τα δύσκολα προβλήματα και τα πρώτα ερωτήματα του παιδιού σας*. Αθήνα: Α. Καραβία.
- Ζουρδάκη, Δ. (1984). *Διαδικασίες κοινωνικοποίησης*. Αθήνα: Σκαρβαβίος.
- Θεοφιλίδης, Χρ. (2009). *Ρωγμές στο παρόβουνο της παραδοσιακής διδασκαλίας*. Λευκωσία: Αυτοέκδοση.
- Κακανά, Δ. (2008). *Η Ομαδοσυνεργατική Διδασκαλία και Μάθηση: Θεωρητικές Προσεγγίσεις και Εκπαιδευτικές Πρακτικές*. Θεσσαλονίκη: Αφοί Κυριακίδη.
- Κακανά, Δ.-Μ. (1993). *Θεωρία και Μεθοδολογία Δραστηριοτήτων στην Προσχολική Ηλικία*. Θεσσαλονίκη: Αφοί Κυριακίδη.
- Κανάκης, Ι. (1987) *Η οργάνωση της διδασκαλίας μάθησης με ομάδες εργασίας*. Αθήνα: Αυτοέκδοση.
- Καρακασίδης, Π. (2005). *Η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στη χρήση των τεχνολογιών της πληροφορίας και της επικοινωνίας στα Κέντρα Στήριξης της Επιμόρφωσης*. Διπλωματική Εργασία. Πάτρα: Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο.
- Καρτσιώτης, Θ. (2004). *Η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης με τη χρήση των ΤΠΕ: οι εφαρμογές της τηλεματικής στην εκπαίδευση*. Διδακτορική διατριβή, Θράκη: Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο-ΠΤΔΕ.
- Κιτσαράς, Γ. (2001). *Προσχολική Παιδαγωγική*. Αθήνα : Αυτοέκδοση.
- Κογκούλης, Ι. (1996). *Εισαγωγή στην Παιδαγωγική*. Θεσσαλονίκη: Κυριακίδης
- Κολιάδης, Ε. (1997). *Θεωρίες μάθησης και εκπαιδευτική πράξη: Συμπεριφοριστικές θεωρίες*. Αθήνα: Αυτοέκδοση.
- Κόλλιας, Β., & Βοσνιάδου, Σ. (2002). *Οι εκπαιδευτικοί στόχοι της Κοινωνίας της Πληροφορίας στην Διδασκαλία των Φυσικών Επιστημών: Επιτυχίες και Εμπόδια μιας Πειραματικής Παρέμβασης*. Αθήνα: Καστανιώτη.
- Κόμης, Β. (2005). *Εισαγωγή στη Διδακτική της Πληροφορικής*. Αθήνα: Κλειδάριθμος.
- Κόμης, Β., & Μικρόπουλος, Α. (2001). *Πληροφορική και Εκπαίδευση*. Πάτρα: Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου.

- Κοσσυβάκη, Φ. (1998). *Κριτική επικοινωνιακή διδασκαλία : κριτική προσέγγιση της διδακτικής πράξης*. Αθήνα: Gutenberg.
- Κουτσογιάννης, Δ. (2011). *Εφηβικές πρακτικές ψηφιακού γραμματισμού και ταυτότητες*. Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας.
- Κουτσογιάννης, Δ. (2017). *Γλωσσική διδασκαλία χθες, σήμερα, αύριο: μια πολιτική προσέγγιση*. Θεσσαλονίκη: ΙΝΣ – Ίδρυμα Μ. Τριανταφυλλίδη.
- Κόφφας, Αλ. & Μετοχιανάκης, Ηλ. (1994) *Βασικά προβλήματα προσχολικής αγωγής. Εμπειρική παιδαγωγική προσέγγιση προβλημάτων του νηπιαγωγείου*. Ρέθυμνο: Αυτοέκδοση.
- Κόφφας, Αλ. (2002). *Γενική και Ειδική Μεθοδολογία Δραστηριοτήτων Προσχολικής Αγωγής*. Αθήνα: Αυτοέκδοση.
- Κρίβας, Σ. (2007). *Παιδαγωγική επιστήμη: Βασική θεματική*. Αθήνα: Gutenberg.
- Κρουσταλάκης, Γ. (1991). *Διαπαιδαγώγηση*. Αθήνα: Αυτοέκδοση.
- Κυνηγός, Χ., Καραγεώργος, Δ., Βαβουράκη, Α., & Γαβρίλης, Κ. (2000). *Οι απόψεις των καθηγητών του «ΟΔΥΣΣΕΑ» για τη χρήση των Νέων Τεχνολογιών στην Εκπαίδευση*, Στο Β. Κόμης (επιμ.), Πρακτικά του 2ου Πανελληνίου Συνεδρίου: Οι ΤΠΕ στην Εκπαίδευση, 593-600. Πάτρα.
- Κυνηγός, Χ. (1995). *Η Ευκαιρία που δεν Πρέπει να Χαθεί: Η Υπολογιστική Τεχνολογία ως Εργαλείο Έκφρασης και Διερεύνησης στη Γενική Παιδεία*. Αθήνα: Γρηγόρης.
- Κωνσταντίνου, Χ. (2006). *Σχολική πραγματικότητα και κοινωνικοποίηση του μαθητή, Σκιαγράφηση των κοινωνικοποιητικών μηνυμάτων του σχολείου και των εκπαιδευτικών*. Αθήνα: Gutenberg.
- Λαφατζή, Ι. (2005). *Ν. Τεχνολογίες στην εκπαίδευση*. Θεσσαλονίκη: Αφοί Κυριακίδη.
- Λιοναράκης, Α. (2006). *Η θεωρία της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης και η πολυπλοκότητα της πολυμορφικής της διάστασης* στο Λιοναράκης, Α. (Επιμ.), *Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης – Στοιχεία θεωρίας και πράξης*, σελ. 7-41. Αθήνα: Προπομπός.
- Ματσαγγούρας, Η. (1998). *Θεωρία και Πράξη της Διδασκαλίας. Θεωρία της Διδασκαλίας: Στοχαστικοκριτική προσέγγιση*. Τόμ. Α΄. Αθήνα: Gutenberg.
- Ματσαγγούρας, Η. (2000). *Ομαδοσυνεργατική διδασκαλία και μάθηση*. Αθήνα: Γρηγόρης.
- Ματσαγγούρας, Η. (2000). *Στρατηγικές Διδασκαλίας. Η κριτική Σκέψη στη Διδακτική Πράξη*. Αθήνα: Gutenberg.
- Ματσαγγούρας, Η. (2001). *Η Σχολική Τάξη*. Αθήνα: Γρηγόρης.
- Ματσαγγούρας, Η. (2002). *Η Διαθεματικότητα στη σχολική τάξη*. Αθήνα: Γρηγόρης.
- Ματσαγγούρας, Η. (2006). *Η Εξέλιξη της Διδακτικής. Επιστημολογική Θεώρηση*. Δ΄ ανατ. Αθήνα: Gutenberg.
- Ματσαγγούρας, Η. (2009). *Εισαγωγή στις Επιστήμες της Παιδαγωγικής. Εναλλακτικές Προσεγγίσεις, Διδακτικές Προεκτάσεις*. Αθήνα: Gutenberg.
- Μετοχιανάκης, Η. (2006). *Εισαγωγή στην Παιδαγωγική Β΄*. Ηράκλειο: Αυτοέκδοση.

- Μπίκος, Γ. (1993). *Εκπαιδευτικοί και υπολογιστές: Στάσεις Ελλήνων εκπαιδευτικών απέναντι στην εισαγωγή ηλεκτρονικών υπολογιστών στη Γενική Εκπαίδευση*. Θεσσαλονίκη: Αφοί Κυριακίδη.
- Μπιρμπίλη, Μ. (2008). *Προς μία Παιδαγωγική του Διαλόγου. Η σημασία και ο ρόλος των ερωτήσεων στην Προσχολική Εκπαίδευση*. Αθήνα: Gutenberg.
- Μπουζάκης, Σ., Τζήκας, Χρ., & Ανθόπουλος, Κ. (2000). *Η επιμόρφωση και η μετεκπαίδευση των Δασκάλων-Διδασκαλισσών και Νηπιαγωγών στο νεοελληνικό Κράτος*. Αθήνα: Gutenberg.
- Μπράτιτσης, Θ. (2013). *Η Πληροφορική στο Ελληνικό Σχολείο: Τάσεις, προσεγγίσεις, προοπτικές*. Θέματα Επιστημών και Τεχνολογίας στην Εκπαίδευση, τεύχος 6, σελ. 111-115.
- Νάσαινας, Γ. (2006). *Η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών της πρωτοβάθμιας στο πλαίσιο των Περιφερειακών Επιμορφωτικών Κέντρων*. Διδακτορική διατριβή. Ιωάννινα: Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων.
- Νημά, Ε & Καψάλης, Α. (2002). *Σύγχρονη Διδακτική*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Πανεπιστημίου Μακεδονίας.
- Ντολιοπούλου, Ε. (2000). *Σύγχρονα Προγράμματα για Παιδιά Προσχολικής Ηλικίας*. Αθήνα: Τυπωθήτω – Γ. Δάρδανος.
- Ντολιοπούλου, Ε. (2002). *Σύγχρονες τάσεις της Προσχολικής Αγωγής*. Β΄ έκδ. Αθήνα: Τυπωθήτω – Γ. Δάρδανος.
- Ξωχέλλης, Π. (1985). *Θεμελιώδη προβλήματα της Παιδαγωγικής Επιστήμης: Εισαγωγή στην Παιδαγωγική*. Θεσσαλονίκη: Αφοί Κυριακίδη.
- Ξωχέλλης, Π. (2003). *Εισαγωγή στην παιδαγωγική*. Θεσσαλονίκη: Αφοί Κυριακίδη.
- Ξωχέλλης, Π. (2011). *Σχολική Παιδαγωγική*. Θεσσαλονίκη: Αφοί Κυριακίδη.
- Ξωχέλλης, Π. (2015). *Εισαγωγή στην παιδαγωγική. Θεμελιώδη προβλήματα της παιδαγωγικής επιστήμης*. Θεσσαλονίκη: Αφοί Κυριακίδη.
- Παναγιωτακόπουλος, Χ. (2008). *Από τις Αριθμομηχανές στην Κοινωνία της Πληροφορίας: Συνολική Προσέγγιση* (2η Έκδοση). Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη.
- Παναγιωτακόπουλος, Χ., & Κουστουράκης, Γ. (2005). *Η εφαρμογή των τεχνολογιών της πληροφορίας και της επικοινωνίας στην εκπαίδευση: Διεθνείς, ευρωπαϊκές και εθνικές εξελίξεις*. Στο Αρέθας, ΙΙΙ, 293-310.
- Παναγιωτακόπουλος, Χ., & Ρηγάλου Χ. (2007). *Γνώσεις, Στάσεις και Αντιλήψεις Δείγματος Εκπαιδευτικών Ειδικής Αγωγής για τις Τεχνολογίες της Πληροφορίας και των Επικοινωνιών*. Στο Αρέθας, ΙV, 224-238.
- Παναγιωτακόπουλος, Χ., Αλεξόπουλος, Χ., Γούτσος, Χ., Σκαλτσάς, Α. & Τάσιος, Δ. (2005). *Τεχνολογίες της Πληροφορίας και των Επικοινωνιών: Πόσο έτοιμοι είναι οι εκπαιδευτικοί μας να τις χρησιμοποιήσουν στη σχολική πρακτική*; Στο Αρέθας, ΙΙΙ, 271-291.
- Πανταζής Σ. (2002). *Η Παιδαγωγική Εργασία στο Νηπιαγωγείο*. Αθήνα: Gutenberg.

- Πανταζής, Σ. (1997). *Παιδαγωγική και το Παιχνίδι-Αντικείμενο στο Χώρο του Νηπιαγωγείου*. Αθήνα: Gutenberg.
- Παπαδόπουλος, Γ. (1998). *Η Πληροφορική στο σχολείο: Ο σχεδιασμός και το έργο του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου*. Ανακτήθηκε στις 10/11/17 από το δικτυακό χώρο <http://www.etpe.gr/custom/pdf/etpe256.pdf>.
- Παπαναούμ, Ζ. (2001). *Η παιδαγωγική επάρκεια των εκπαιδευτικών της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης: τι, πότε, πώς και γιατί*. Πρακτικά Α΄ Πανελληνίου Συνεδρίου «Σύνδεση Τριτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης». Θεσσαλονίκη: Ζήτη, σσ. 152-157.
- Παπανικολάου, Ρ. (1994). *Οργάνωση και Διαμόρφωση του Χώρου στο Νηπιαγωγείο*. Αθήνα: Καστανιώτης.
- Παπάς, Α. (1994). *Σύγχρονη θεωρία και πράξη της αγωγής*, τ. Α΄ & Β΄. Αθήνα: Δελφοί.
- Παπάς, Αθ. (1987). *Μαθητοκεντρική Διδασκαλία*. Τόμ. 2. Αθήνα: Βιβλία για όλους.
- Παπάς, Αθ. (1988). *Σύγχρονη θεωρία και πράξη της παιδείας*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Παπάς, Αθ. (1990). *Διδακτική μεθοδολογία και προσχολική πρακτική*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Παρασκευόπουλος, Ι. (1993). *Μεθοδολογία Επιστημονικής Έρευνας*. Τομ. 1 & 2. Αθήνα: Αυτοέκδοση.
- Παρούτσας, Δ., Κ. (1998). *Ο ρόλος της Οικογένειας στην ανάπτυξη του παιδιού*. Ανακτήθηκε στις 18/2/2018 από το δικτυακό τόπο <http://paroutsas.jmc.gr/family/agogi.htm>.
- Πετρουλάκης, Ν. (1992) *Προγράμματα, εκπαιδευτικοί στόχοι, μεθοδολογία*. Αθήνα: Γρηγόρης.
- Πολίτης, Π., Ρούσος, Π., Καραμάνης, Μ., & Τσαούσης, Γ. (2000). *Αξιολόγηση της επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών στα πλαίσια του έργου «ΟΔΥΣΣΕΑΣ»*, Στο Κόμης Β. (επιμ.), Πρακτικά 2ου Πανελληνίου Συνεδρίου «Οι ΤΠΕ στην Εκπαίδευση», 583-592, Πάτρα.
- Πυργιωτάκης, Ι. (1992). *Η Οδύσσεια του διδασκαλικού επαγγέλματος*. Θεσσαλονίκη: Αφοί Κυριακίδη.
- Πυργιωτάκης, Ι. (2011). *Εισαγωγή στην παιδαγωγική επιστήμη*. Αθήνα: Πεδίο.
- Ράπτης, Α. & Ράπτη, Α. (2002). *Μάθηση και Διδασκαλία στην Εποχή της Πληροφορίας: Ολική Προσέγγιση*. Αθήνα: Αθηνά.
- Ρήγας, Α. (1998). *Σύγχρονα ρεύματα στην επιστήμη της αγωγής*. Αθήνα: Gutenberg.
- Σακελλαρίου, Κ. & Μπεκιάρη, Α. (2001). *Εισαγωγή στην επιστήμη της αγωγής*. Αθήνα: Leader Books.
- Σακελλαρίου, Μ. (2002). *Εισαγωγή στη διδακτική της κοινωνικής και παιδαγωγικής εργασίας του νηπιαγωγείου*. Αθήνα: Ατραπός.
- Σβολόπουλος, Β. (2002). *Οι Τεχνολογίες της πληροφορίας και της επικοινωνίας στην ελληνική εκπαίδευση. Αναδρομή και προοπτικές*. Διαβάζω, 428, 106-109.

- Σιβροπούλου, Ρ. (1998). *Η Οργάνωση του Χώρου (Νηπιαγωγείου) στο Πλαίσιο του Παιχνιδιού*. Αθήνα: Πατάκης.
- Σμαραγδά – Τσιαντζή, Μ. (1995). *Εφαρμοσμένη Παιδαγωγική με Παιδιά Προσχολικής Ηλικίας*. Αθήνα: Gutenberg.
- Σμαραγδά – Τσιαντζή, Μ. (1996). *Αγωγή της Προσχολικής Ηλικίας*. Αθήνα: Gutenberg.
- Σολομωνίδου, Χ. (2002). *Συνεργατική Μάθηση με τη Χρήση των ΤΠΕ: Εμπειρίες από Δημοτικά Σχολεία της Θεσσαλίας*. Αθήνα: Καστανιώτη.
- Σολομωνίδου, Χ. (1999). *Εκπαιδευτική Τεχνολογία. Μέσα, υλικά, διδακτική χρήση και αξιοποίηση*. Αθήνα: Καστανιώτης.
- Σοφός, Α. (2018). *Παιδαγωγική και Διδακτική Επάρκεια στην εκπαίδευση εκπαιδευτικών: επισκόπηση πρακτικών και προτάσεις*. Άρθρο προς δημοσίευση στο Συνέδριο με θέμα: «Εκπαίδευση εκπαιδευτικών: Προκλήσεις και προοπτικές σε έναν κόσμο που αλλάζει». Ρόδος, 24 Ιουνίου 2018.
- Σοφός, Α. (2016). *Κατανομή μαθημάτων των παιδαγωγικών τμημάτων της Ελλάδος*. Στη Σύνοδο Προέδρων και Κοσμητόρων Παιδαγωγικών Τμημάτων 9-10 Σεπτεμβρίου 2016. Αθήνα.
- Σοφός, Α. (2014). *13 θέσεις γύρω από την Παιδαγωγική των Μέσων ως Εισαγωγή στη θεματική και τα άρθρα του τόμου*. Σοφός, Α, Βρατσάλης Κ. (Επιμ.). «Παιδαγωγική Αξιοποίηση Νέων Μέσων στην εκπαιδευτική διαδικασία», σελ. 11-35. Αθήνα: ΙΩΝ
- Σοφός, Α. & Κρον, F. (2010). *Αποδοτική Διδασκαλία με τη Χρήση Μέσων. Από τα προσωπικά και πρωτογενή στα τεταρτογενή και ψηφιακά Μέσα*. Αθήνα: Γρηγόρης.
- Σοφός, Α. (Επιμ.) (2009). *Παιδαγωγικές Διαστάσεις των Νέων Μέσων. Ενίσχυση Μιντιακού Γραμματισμού και Ικανότητας για ένα Ασφαλές Διαδίκτυο*. Αθήνα: Γρηγόρης.
- Τερζής, Ν. (1986). *Η παιδαγωγική του Αλέξανδρου Π. Δελμούζου*. Θεσσαλονίκη: Αφοί Κυριακίδη.
- Τζιμογιάννης Α. (2002). *Προετοιμασία του σχολείου της Κοινωνίας της Πληροφορίας: Προς ένα ολοκληρωμένο μοντέλο ένταξης των ΤΠΕ στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα*. Σύγχρονη Εκπαίδευση, 122, 55-65.
- Τζιμόπουλος, Ν. (2003). *Η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στις νέες τεχνολογίες Πληροφορίας και επικοινωνιών. Η περίπτωση των προγραμμάτων εισαγωγικής επιμόρφωσης του νομού Κυκλάδων*. Διπλωματική εργασία. Πάτρα: Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο.
- Τριλιανός, Αθ. (1992). *Μεθοδολογία της Σύγχρονης Διδασκαλίας*. Τόμ. Α΄ – Β΄. Αθήνα: Αφοί Τολίδη.
- Τριλιανός, Θ. (2003). *Μεθοδολογία της σύγχρονης Διδασκαλίας: Καινοτόμες επιστημονικές προσεγγίσεις στη διδακτική πράξη*. Τόμος Α΄. Αθήνα: Αυτοέκδοση.
- Τσιπλητάρης, Αθ. (1996). *Ψυχοκοινωνιολογία της Σχολικής Τάξης*. Αθήνα: Αυτοέκδοση.

- Τσουροπλής, Α. (2004). *Τα έργα του ΥΠ.Ε.Π.Θ. για την Κοινωνία της Πληροφορίας 2000-2004*. Αθήνα: Γενική Γραμματεία ΥΠ.Ε.Π.Θ.
- ΥΠ.Ε.Π.Θ. (2002). *Ορισμός Προγραμμάτων Σπουδών, ωραρίου λειτουργίας και ωρολογίου προγράμματος Ολοήμερου Δημοτικού Σχολείου*. Εγκύκλιος Φ.50/76/121153/Γ1/13-11-2002.
- ΥΠΕΠΘ – Π.Ι. (2003). Δ.Ε.Π.Π.Σ.. *Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών Υποχρεωτικής Εκπαίδευσης* (τόμοι Α' και Β'). Αθήνα: ΥΠΕΠΘ-Π.Ι.
- Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων-Παιδαγωγικό Ινστιτούτο (ΥΠ.Ε.Π.Θ.-Π.Ι.), (2002). *Διαθεματικό Ενιαίο Πρόγραμμα Προγραμμάτων Σπουδών*. Αθήνα: Ο.Ε.Δ.Β.
- Φαναριώτης, Π. (2004). *Η εκπαίδευση στο Σύγχρονο Κοινωνικοοικονομικό & Τεχνολογικό Περιβάλλον.Συστήματα, στρατηγικές και Νέες Τεχνολογίες στην Πορεία προς την Εκπαιδευτική Αλλαγή*. Αθήνα: Σταμούλης.
- Φύκαρης, Ι. (2014). *Όρια και δυνατότητες της σύγχρονης διδασκαλίας*. Θεσσαλονίκη: Δέσποινα Κυριακίδη.
- Χατζηδήμου, Δ. (1988). *Προετοιμασία και σχέδιο μαθήματος. Συμβολή στον προγραμματισμό της διδασκαλίας*. Θεσ/νίκη: Αφοί Κυριακίδη.
- Χατζηδήμου, Δ. (2007). *Εισαγωγή στη Θεματική της Διδακτικής. Συμβολή στη Θεωρία και Πράξη της Διδασκαλίας*. Θεσσαλονίκη: Αφοί Κυριακίδη.
- Χατζηδήμου, Δ. (2015). *Εισαγωγή στην Παιδαγωγική. Συμβολή στη διάχυση της Παιδαγωγικής σκέψης*. Θεσσαλονίκη: Αφοί Κυριακίδη.
- Χριστιάς, Ι. (2002). *Θεωρία και Μεθοδολογία της διδασκαλίας*. Αθήνα: Γρηγόρης.
- Χρυσυφίδης, Κ. (1991). *Σύγχρονοι διδακτικοί προβληματισμοί*. Αθήνα: Σμυρνωτάκης.
- Χρυσυφίδης, Κ. (2000). *Βιοματική-Επικοινωνιακή Διδασκαλία. Η Εισαγωγή της Μεθόδου Project στο Σχολείο*. Αθήνα: Gutenberg.
- Χρυσυφίδης, Κ. (2009). *Η διαθεματική προσέγγιση της γνώσης*. Αθήνα: Δίπτυχο.

Πίνακες Κατηγοριοποίησης Μαθημάτων

Μαθήματα Παιδαγωγικής και επιμέρους κλάδων της (Επιστήμες της Παιδαγωγικής)

A/A	Τίτλος Μαθήματος	ΠΤΔΕ
1	Θεωρίες της Αγωγής	ΕΚΠΑ
2	Εισαγωγή στην Παιδαγωγική	ΕΚΠΑ
3	Κοινωνική Παιδαγωγική: Θεωρία και Πράξη	ΕΚΠΑ
4	Αναλυτικά Προγράμματα και Σχολικά Εγχειρίδια	ΕΚΠΑ
5	Ιστορία της Νεοελληνικής Εκπαίδευσης	ΕΚΠΑ
6	Συγκριτική Παιδαγωγική	ΕΚΠΑ
7	Διοίκηση της Εκπαίδευσης και Λειτουργία Σχολικών Μονάδων	ΕΚΠΑ
8	Μεθοδολογία Επιστημονικής Έρευνας	ΕΚΠΑ
9	Πολιτική Ιστορία της Ευρωπαϊκής Εκπαίδευσης	ΕΚΠΑ
10	Ειδική Αγωγή	ΕΚΠΑ
11	Σχολική Παιδαγωγική & καινοτόμες δράσεις	ΕΚΠΑ
12	Οργάνωση και λειτουργία των σχολικών μονάδων	ΕΚΠΑ
13	Παιδαγωγική της Λογοτεχνίας	ΕΚΠΑ
14	Παιδαγωγική του Νεοελληνικού Διαφωτισμού	ΕΚΠΑ
15	Το παραμύθι και ο μύθος στην εκπαίδευση	ΕΚΠΑ
16	Ανάπτυξη και διαχείριση του ανθρώπινου δυναμικού της εκπαίδευσης	ΕΚΠΑ
17	Το παιδικό σχέδιο και η παιδαγωγική του αξιοποίηση	ΕΚΠΑ
18	Επικοινωνία Σχολείου, Οικογένειας και Κοινότητας	ΕΚΠΑ
19	Ειδική Παιδαγωγική για Χαρισματικά Παιδιά	ΕΚΠΑ
20	Αγωγή του Λόγου και της Ομιλίας	ΕΚΠΑ
21	Διοίκηση κινδύνου στην εκπαίδευση I	ΕΚΠΑ
22	Διοίκηση κινδύνου στην εκπαίδευση II	ΕΚΠΑ
23	Σχεδιασμός-Ανάπτυξη και Αξιολόγηση Εκπαιδευτικού Λογισμικού	ΕΚΠΑ
24	Αγωγή Υγείας	ΕΚΠΑ
25	Εισαγωγή στις Επιστήμες της Αγωγής	ΕΚΠΑ
26	Εκπαιδευτική Αξιολόγηση	ΘΕΣ/ΛΙΑ
27	Οργάνωση και Διοίκηση της Εκπαίδευσης	ΘΕΣ/ΛΙΑ
28	Θεωρία του Σχολείου και Καινοτόμοι Θεσμοί	ΘΕΣ/ΛΙΑ
29	Οργανωσιακή συμπεριφορά στην Εκπαίδευση	ΘΕΣ/ΛΙΑ
30	Διδασκαλία και Παιδαγωγική αλληλεπίδραση στη Σχολική Τάξη	ΘΕΣ/ΛΙΑ
31	Εισαγωγή στην Ειδική Αγωγή	ΘΕΣ/ΛΙΑ
32	Θεμελίωση της Παιδείας στη Φιλοσοφική Σκέψη	ΑΠΘ
33	Οργάνωση Διαδικασιών Μάθησης στο Σχολείο	ΑΠΘ
34	Εκπαιδευτική Πολιτική και Εκπαιδευτική Μεταρρύθμιση στη Σύγχρονη Ελλάδα	ΑΠΘ
35	Γνωσιολογικά Ζητήματα της Παιδείας	ΑΠΘ
36	Ελευθεριακή Μάθηση	ΑΠΘ
37	Εισαγωγή στην Εκπαιδευτική Πολιτική	ΑΠΘ
38	Οι Κοινωνικές Επιστήμες στην Εκπαίδευση	ΑΠΘ
39	Παιδαγωγική της Ένταξης	ΑΠΘ
40	Εισαγωγή στην Παιδαγωγική	ΑΠΘ
41	Μεθοδολογία Εκπαιδευτικής Έρευνας	ΑΠΘ
42	Παιδαγωγικές Πρακτικές στο Σχολείο	ΑΠΘ

43	Εκπαιδευτικοί: Αποστολή, Ρόλος και Επάγγελμα	ΑΠΘ
44	Σχολική Παιδαγωγική	ΑΠΘ
45	Σχολική Αξιοποίηση των Τεχνολογιών Πληροφορίας και Επικοινωνίας	ΑΠΘ
46	Αναλυτικά Προγράμματα: Θεωρία και Πράξη	ΑΠΘ
47	Αυταρχισμός και Δημοκρατία στο Σχολείο και στη Σχολική Τάξη	ΑΠΘ
48	Μειονοτική Εκπαιδευτική Πολιτική και Διαχείριση της Πολυπολιτισμικότητας στη Θράκη	ΑΠΘ
49	Παιδαγωγικές και Εθνοπολιτισμικές Διαστάσεις της Μειονοτικής Εκπαίδευσης	ΑΠΘ
50	Εισαγωγή στην Παιδαγωγική	ΔΠΘ
51	Αναλυτικά Προγράμματα	ΔΠΘ
52	Η επικοινωνία στην εκπαιδευτική διαδικασία	ΔΠΘ
53	Έλληνες παιδαγωγοί: η ζωή και το έργο τους	ΔΠΘ
54	Μέσα διδασκαλίας	ΔΠΘ
55	Εισαγωγή στη Μουσειοπαιδαγωγική	ΔΠΘ
56	Μέθοδοι εκπαιδευτικής έρευνας	ΔΠΘ
57	Εκπαιδευτικό Λογισμικό	ΔΠΘ
58	Ειδικά Θέματα νεοελληνικής εκπαίδευσης	ΔΠΘ
59	Ιστορία της Παιδαγωγικής	ΔΠΘ
60	Θεωρία και Πράξη της διδασκαλίας	ΔΠΘ
61	Εκπαιδευτική Αξιολόγηση	ΔΠΘ
62	Αποτελεσματική σχολική μονάδα	ΔΠΘ
63	Ιστορία της Νεοελληνικής Εκπαίδευσης	ΔΠΘ
64	Εκπαίδευση και επιμόρφωση εκπαιδευτικών	ΔΠΘ
65	Εκπαίδευση ενηλίκων	ΔΠΘ
66	Εισαγωγή στην Ιστορική Εκπαίδευση	ΙΩΑΝΝ.
67	Εισαγωγή στις Επιστήμες της Αγωγής	ΙΩΑΝΝ.
68	Η Προσωπικότητα και το Έργο του Εκπαιδευτικού	ΙΩΑΝΝ.
69	Ιστορία Νεοελληνικής Εκπαίδευσης	ΙΩΑΝΝ.
70	Εισαγωγή στην Επιστημολογία	ΙΩΑΝΝ.
71	Εκπαίδευση Ενηλίκων: Αρχές και διδακτικές εφαρμογές	ΙΩΑΝΝ.
72	Οργάνωση του Ελληνικού Εκπαιδευτικού Συστήματος	ΙΩΑΝΝ.
73	Εισαγωγή στην Ειδική Παιδαγωγική	ΙΩΑΝΝ.
74	Σχολική Παιδαγωγική I & II	ΙΩΑΝΝ.
75	Διαπολιτισμική Αγωγή και Εκπαίδευση	ΙΩΑΝΝ.
76	Επιστημολογία της Εκπαίδευσης	ΙΩΑΝΝ.
77	Μεθοδολογία Εκπαιδευτικής Έρευνας I & II	ΙΩΑΝΝ.
78	Παιδαγωγική της Ένταξης	ΙΩΑΝΝ.
79	Αξιολόγηση στην Εκπαίδευση	ΙΩΑΝΝ.
80	Παιδαγωγική Συμβουλευτική	ΙΩΑΝΝ.
81	Ατομική και Ομαδική Συμβουλευτική στο Σχολικό Πλαίσιο	ΙΩΑΝΝ.
82	Εισαγωγή στη Παιδαγωγική	ΚΡΗΤΗ
83	Η Συγκριτική Παιδαγωγική στον 21 ^ο αιώνα: τάσεις και προκλήσεις	ΚΡΗΤΗ
84	Θεμελιωτές της Συγκριτικής Παιδαγωγικής και σύγχρονο σχολείο	ΚΡΗΤΗ
85	Παιδαγωγική προσέγγιση της Ιστορίας	ΚΡΗΤΗ
86	Εισαγωγή στην Ιστορία της Αγωγής και της Εκπαίδευσης	ΚΡΗΤΗ
87	Ανακαινιστές της παιδαγωγικής σκέψης και πράξης	ΚΡΗΤΗ
88	Ιστορικά παιδαγωγικά κείμενα	ΚΡΗΤΗ
89	Ιστορία της παιδείας «από τα κάτω»	ΚΡΗΤΗ
90	Ιστορία της Νεοελληνικής Εκπαίδευσης	ΚΡΗΤΗ
91	Νεοελληνική Εκπ/ση: Η παιδεία στην Κρήτη (1898-1913)	ΚΡΗΤΗ
92	Νεοελληνικός διαφωτισμός και παιδεία	ΚΡΗΤΗ
93	Τοπική ιστορία: Ιστορίες σχολείων	ΚΡΗΤΗ
94	Θέματα διαπολιτισμικής παιδαγωγικής και ιστορική παιδεία	ΚΡΗΤΗ

95	Διαπολιτισμική Παιδαγωγική: Θεωρία και πράξη	ΚΡΗΤΗ
96	Διαπολιτισμικότητα και Εκπαίδευση	ΚΡΗΤΗ
97	Η Εκπαίδευση στις χώρες της Ευρώπης	ΚΡΗΤΗ
98	Ευρωπαϊκή και Οικουμενική Διάσταση στην Εκπαίδευση	ΚΡΗΤΗ
99	Η εκπαίδευση στις χώρες της Αφρικής, της Ασίας και της Λατινικής Αμερικής	ΚΡΗΤΗ
100	Θέματα Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης στον σύγχρονο κόσμο	ΚΡΗΤΗ
101	Συγκριτική παιδαγωγική	ΚΡΗΤΗ
102	Οργάνωση και διοίκηση της εκπαίδευσης	ΚΡΗΤΗ
103	Κράτος και Εκπαίδευση	ΚΡΗΤΗ
104	Η εκπαιδευτική πολιτική του Ελευθ. Βενιζέλου: από την αυτόνομη Κρήτη στην ελεύθερη Ελλάδα	ΚΡΗΤΗ
105	Ευρωπαϊκή Εκπαιδευτική Πολιτική και Εκπαιδευτικός	ΚΡΗΤΗ
106	Διεθνείς Οργανισμοί , Εκπαίδευση και Εκπαίδευση Εκπαιδευτικών	ΚΡΗΤΗ
107	Δια βίου Μάθηση στην Κοινωνία της Γνώσης	ΚΡΗΤΗ
108	Μεθοδολογίες Εκπαίδευσης Ενηλίκων	ΚΡΗΤΗ
109	Οι Θεμελιωτές της Εκπαίδευσης Ενηλίκων	ΚΡΗΤΗ
110	Το επάγγελμα εκπαιδευτικού στον 21 ^ο αιώνα: θεωρία και έρευνα	ΚΡΗΤΗ
111	Εκπαίδευση, Επιμόρφωση, Μετεκπαίδευση των Εκπαιδευτικών στον κόσμο	ΚΡΗΤΗ
112	Εκπαίδευση Εκπαιδευτικών στην Ευρώπη	ΚΡΗΤΗ
113	Εκπαιδευτικός Συνδικαλισμός στην Ελλάδα και αλλού	ΚΡΗΤΗ
114	Η ιστορία του επαγγέλματος του Εκπαιδευτικού και ανάπτυξη «καλών πρακτικών»	ΚΡΗΤΗ
115	Σχολεία του Κόσμου-Εκπαιδευτικοί του Κόσμου: καινοτόμες εναλλακτικές πρακτικές	ΚΡΗΤΗ
116	Ένταξη & ενσωμάτωση παιδιών με ιδιαίτερες δυσκολίες/διαταραχές	ΚΡΗΤΗ
117	Αναπτυξιακές Διαταραχές	ΚΡΗΤΗ
118	Διαταραχές λόγου στη σχολική ηλικία	ΚΡΗΤΗ
119	Συναισθηματικές και συμπεριφορικές διαταραχές στη σχολική ηλικία	ΚΡΗΤΗ
120	Σχολική συμβουλευτική για παιδιά με ιδιαίτερες δυσκολίες/διαταραχές	ΚΡΗΤΗ
121	Σχολική συμβουλευτική για εφήβους με ιδιαίτερες δυσκολίες/διαταραχές	ΚΡΗΤΗ
122	Μαθησιακές Δυσκολίες	ΚΡΗΤΗ
123	Ειδικές μαθησιακές δυσκολίες στην ανάγνωση και στην ορθογραφία	ΚΡΗΤΗ
124	Ανίχνευση & διάγνωση αναγνωστικών διαταραχών	ΚΡΗΤΗ
125	Χαρισματικότητα & ταλέντο	ΚΡΗΤΗ
126	Εισαγωγή στη Μεθοδολογία της Έρευνας στις Επιστήμες της Αγωγής	ΚΡΗΤΗ
127	Θέματα Ερευνητικής Μεθοδολογίας στις Επιστήμες της Αγωγής	ΚΡΗΤΗ
128	Μεθοδολογία ποιοτικής έρευνας	ΚΡΗΤΗ
129	Αναλυτικό Πρόγραμμα: Θεωρία και Πράξη	ΚΡΗΤΗ
130	Αναλυτικό πρόγραμμα και νέα Ευρώπη	ΚΡΗΤΗ
131	Ο εκπαιδευτικός ως Διαμορφωτής του Αναλυτικού Προγράμματος	ΚΡΗΤΗ
132	Αναλυτικό πρόγραμμα και Υπερμέσα	ΚΡΗΤΗ
133	Θεωρίες μάθησης και εκπαιδευτικό λογισμικό	ΚΡΗΤΗ
134	Αξιολόγηση εκπαιδευτικού λογισμικού	ΚΡΗΤΗ
135	Εκπαιδευτική Αξιολόγηση	ΚΡΗΤΗ
136	Η αξιολόγηση του αναλυτικού προγράμματος και των σχολικών βιβλίων	ΚΡΗΤΗ
137	Αξιολόγηση εκπαιδευτικού έργου και αποτελεσματικότητα σχολείου	ΚΡΗΤΗ
138	Εναλλακτικές μορφές αξιολόγησης των μαθητών	ΚΡΗΤΗ
139	Αξιολόγηση δεξιοτήτων παραγωγής γραπτού λόγου	ΚΡΗΤΗ
140	Αξιολόγηση του προφορικού λόγου στα παιδιά	ΚΡΗΤΗ
141	Εκπαίδευση μειονοτήτων και ανθρώπινα δικαιώματα	ΠΑΤΡΑ
142	Θεωρία, ανάπτυξη και εφαρμογές Αναλυτικών Προγραμμάτων	ΠΑΤΡΑ

143	Σχολική Συμβουλευτική	ΠΑΤΡΑ
144	Σχολική αποτελεσματικότητα και ποιότητα στην εκπαίδευση	ΠΑΤΡΑ
145	Εσωτερική εκπαιδευτική πολιτική και διά βίου εκπαίδευση	ΠΑΤΡΑ
146	Μαθητική αξιολόγηση	ΠΑΤΡΑ
147	Δίκτυα Εκπαιδευτικής Πολιτικής	ΠΑΤΡΑ
148	Συγκριτική Παιδαγωγική	ΠΑΤΡΑ
149	Μαθησιακές δυσκολίες και δυσλεξία: αξιολόγηση και εκπαιδευτική παρέμβαση	ΠΑΤΡΑ
150	Θεωρία και Μεθοδολογία της έρευνας στις Κοινωνικές Επιστήμες- Έμφαση στις Επιστήμες της Αγωγής	ΠΑΤΡΑ
151	Εκπαίδευση Τσιγγανοπαίδων και Πολιτικές Εκπαιδευτικής Προτεραιότητας	ΠΑΤΡΑ
152	Εκπαίδευση και κοινωνική διαστρωμάτωση	ΠΑΤΡΑ
153	Ειδική Αγωγή	ΠΑΤΡΑ
154	Εκπαιδευτικός σχεδιασμός και ανάπτυξη ανθρωπίνων πόρων	ΠΑΤΡΑ
155	Ευρωπαϊκή Εκπαιδευτική Πολιτική	ΠΑΤΡΑ
156	Εκπαιδευτική αξιολόγηση	ΠΑΤΡΑ
157	Οικονομία της Εκπαίδευσης	ΠΑΤΡΑ
158	Εκπαίδευση και εργασία	ΠΑΤΡΑ
159	Ταυτότητα, εκπαίδευση και δημοκρατία	ΠΑΤΡΑ
160	Ελληνική Εκπαιδευτική Πολιτική	ΠΑΤΡΑ
161	Ειδικά θέματα στη μελέτη των μαθησιακών δυσκολιών	ΠΑΤΡΑ
162	Εκπαίδευση ενηλίκων – Πολιτικές διά βίου εκπαίδευσης	ΠΑΤΡΑ
163	Θέματα πολιτικής και εκπαίδευσης διαφοροποιημένων πληθυσμών	ΠΑΤΡΑ
164	Εισαγωγή στην Παιδαγωγική Επιστήμη	ΡΟΔΟΣ
165	Σχολική Παιδαγωγική	ΡΟΔΟΣ
166	Εισαγωγή στην Ειδική Αγωγή	ΡΟΔΟΣ
167	Εκπαιδευτική Πολιτική	ΡΟΔΟΣ
168	Εισαγωγή στην Παιδαγωγική του Θεάτρου	ΡΟΔΟΣ
169	Εκπαίδευση μαθητών με ήπιες ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες	ΡΟΔΟΣ
170	Αξιολόγηση του Εκπαιδευτικού έργου της Σχολικής Μονάδας	ΡΟΔΟΣ
171	Διοίκηση Σχολικών Μονάδων	ΡΟΔΟΣ
172	Εργαλεία Σχεδιασμού Εκπαιδευτικών Σεναρίων για την Πρακτική Άσκηση	ΡΟΔΟΣ
173	Επιστημολογία και η Διδακτική	ΡΟΔΟΣ
174	Εκπαίδευση μαθητών με σοβαρές ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες και αναπηρίες	ΡΟΔΟΣ
175	Άτυπες, Μη Τυπικές Μορφές Εκπαίδευσης - Δια Βίου Μάθηση	ΡΟΔΟΣ
176	Έρευνα σε θέματα εξειδίκευσης μελλοντικών και εν ενεργεία εκπαιδευτικών	ΡΟΔΟΣ
177	Παιδαγωγικές Μέθοδοι & Τεχνικές Έρευνας Εκπαιδευτικών Πεδίων	ΡΟΔΟΣ
178	Ιστορία της Εκπαίδευσης	ΡΟΔΟΣ
179	Εκπαίδευση: Η δημόσια πρόσληψή της. Τύπος, Λογοτεχνία, Κινηματογράφος, Θέατρο, Τέχνη	ΡΟΔΟΣ
180	Διδακτική Μεθοδολογία	ΦΛΩΡΙΝ
181	Ειδική Αγωγή & Μαθησιακές Δυσκολίες	ΦΛΩΡΙΝ
182	Ιστορία της Νεοελληνικής Εκπαίδευσης και Εκπαιδευτική Πολιτική	ΦΛΩΡΙΝ
183	Οργάνωση, Διοίκηση και Αξιολόγηση στην Εκπαίδευση	ΦΛΩΡΙΝ
184	Παιδαγωγική	ΦΛΩΡΙΝ
185	Παιδαγωγική Αλληλεπίδραση και Κοινωνικές σχέσεις στη σχολική τάξη	ΦΛΩΡΙΝ
186	Παραγωγή Εκπαιδευτικού Υλικού (Παιδαγωγικά Υλικά & Μέσα)	ΦΛΩΡΙΝ
187	Αναλυτικά Προγράμματα	ΦΛΩΡΙΝ
188	Παιδαγωγική του ελεύθερου χρόνου	ΦΛΩΡΙΝ
189	Οργάνωση και Λειτουργία σχολικής μονάδας	ΦΛΩΡΙΝ

190	Ιστορία της Αγωγής	ΦΛΩΡΙΝ
191	Εννοιολογική Ανάπτυξη και μάθηση	ΦΛΩΡΙΝ
192	Διαπολιτισμική Εκπαίδευση	ΦΛΩΡΙΝ
193	Ολοήμερο σχολείο: Θεωρία και πράξη	ΦΛΩΡΙΝ
194	Ιστορία της εκπαίδευσης στη Μακεδονία	ΦΛΩΡΙΝ
195	Διαφοροποίηση της Διδασκαλίας	ΦΛΩΡΙΝ
196	Συγκριτική Παιδαγωγική	ΦΛΩΡΙΝ
197	Εκπαιδευτική Πολιτική	ΦΛΩΡΙΝ
198	Επιστημονική τεχνολογία	ΦΛΩΡΙΝ
199	Διαχείριση Σχολικής Τάξης	ΦΛΩΡΙΝ
200	Αρχές διαπολιτισμικής αγωγής και εκπαίδευσης	ΦΛΩΡΙΝ
201	Παιδαγωγικές Κινητικές Εφαρμογές	ΦΛΩΡΙΝ
202	Επιστημολογία	ΦΛΩΡΙΝ
203	Εφαρμογές Εκπαιδευτικής Έρευνας	ΦΛΩΡΙΝ
204	Μεθοδολογία Εκπαιδευτικής Έρευνας	ΦΛΩΡΙΝ
205	Διαχείριση Καινοτομίας και Επιχειρηματικότητας στην Εκπαίδευση I & II	ΦΛΩΡΙΝ

Μαθήματα γειτονικών κλάδων της Παιδαγωγικής (Επιστήμες της Εκπαίδευσης)

A/A	Τίτλος Μαθήματος	ΠΤΔΕ
1	Αναπτυξιακή Ψυχολογία	ΕΚΠΑ
2	Παιδαγωγική Ψυχολογία	ΕΚΠΑ
3	Ειδική Αγωγή	ΕΚΠΑ
4	Εκπαιδευτική Νευροεπιστήμη	ΕΚΠΑ
5	Κοινωνική Ψυχολογία: Πεδία Επιστημονικής Έρευνας και Εφαρμογές	ΕΚΠΑ
6	Προαγωγή της ψυχικής υγείας και της μάθησης	ΕΚΠΑ
7	Ψυχικές διαταραχές και μαθησιακές δυσκολίες παιδιών και εφήβων: Ψυχολογία ΑμΕΑ	ΕΚΠΑ
8	Αίτια, διάγνωση και ψυχολογική αντιμετώπιση της δυσλεξίας	ΕΚΠΑ
9	Μαθησιακές δυσκολίες-Δυσλεξία: Αξιολόγηση και παιδαγωγική αντιμετώπιση	ΕΚΠΑ
10	Ψυχολογία προσωπικότητας, ατομικών διαφορών και αποκλίσεων - Ψυχομετρία	ΕΚΠΑ
11	Σχολική Ψυχολογία και Συμβουλευτική	ΕΚΠΑ
12	Διαταραχές του λόγου και της ομιλίας στη γλωσσική εξέλιξη του παιδιού	ΕΚΠΑ
13	Εισαγωγή στην Κοινωνιολογία	ΕΚΠΑ
14	Κοινωνιολογία της εκπαίδευσης	ΕΚΠΑ
15	Ψυχοκοινωνιολογία της Σχολικής Τάξης	ΕΚΠΑ
16	Φιλοσοφία της Παιδείας	ΕΚΠΑ
17	Οργανωσιακή ψυχολογία και συμπεριφορά στην εκπαίδευση	ΕΚΠΑ
18	Κοινωνιολογία της Παιδικής Ηλικίας και τα Δικαιώματα του Παιδιού	ΕΚΠΑ
19	Παιδαγωγική Ψυχολογία	ΕΚΠΑ
20	Εκπαιδευτική Νευροεπιστήμη	ΘΕΣ/ΛΙΑ
21	Αναπτυξιακή Ψυχολογία	ΘΕΣ/ΛΙΑ
22	Κοινωνιολογία της Εκπαίδευσης	ΘΕΣ/ΛΙΑ
23	Μαθησιακές Δυσκολίες	ΘΕΣ/ΛΙΑ
24	Διαπολιτισμική και Αντιρατσιστική Εκπαίδευση: Θεωρία και Πράξη	ΘΕΣ/ΛΙΑ
25	Εισαγωγή στη Φιλοσοφία και στη Φιλοσοφία της Παιδείας	ΘΕΣ/ΛΙΑ
26	Νευροεπιστήμη και Εκπαίδευση	ΘΕΣ/ΛΙΑ
27	Ψυχοπαθολογία του παιδιού	ΘΕΣ/ΛΙΑ
28	Κοινωνιογλωσσολογία	ΘΕΣ/ΛΙΑ
29	Εκπαίδευση για την Πολιτειότητα	ΘΕΣ/ΛΙΑ

30	Κοινωνικές σχέσεις και προβλήματα προσαρμογής στο Σχολείο	ΘΕΣ/ΛΙΑ
31	Εισαγωγή στη Λογική και την Κριτική Σκέψη	ΑΠΘ
32	Ψυχολογία και Σχολείο	ΑΠΘ
33	Θεμελίωση της Παιδείας στη Φιλοσοφική Σκέψη	ΑΠΘ
34	Κοινωνιολογία της Εκπαίδευσης	ΑΠΘ
35	Ψυχική Υγεία και Σχολείο	ΑΠΘ
36	Κοινωνική Ψυχολογία και Εκπαίδευση	ΑΠΘ
37	Φιλοσοφία της Παιδείας	ΑΠΘ
38	Ψυχολογία, Μετανάστευση και Σχολείο	ΑΠΘ
39	Μορφές Οικογενειακής Οργάνωσης στη Σύγχρονη Κοινωνία	ΑΠΘ
40	Κοινωνική και πολιτισμική Κατασκευή των Ταυτοτήτων φύλου	ΑΠΘ
41	Κοινωνικό Φύλο και Εκπαίδευση	ΑΠΘ
42	Πλαίσια Συνεργασίας του Σχολείου με Φορείς Ψυχικής Υγείας και Κοινωνικής Πολιτικής στην Κοινότητα	ΑΠΘ
43	Οι Κοινωνικές Επιστήμες στην Εκπαίδευση	ΑΠΘ
44	Το Άτομο και η Κοινωνία μέσα από την Κοινωνιολογική Οπτική	ΑΠΘ
45	Κοινωνιολογία της Παιδικής Ηλικίας	ΑΠΘ
46	Φύλο και Παιχνίδι	ΑΠΘ
47	Ψυχοκοινωνικές Ταυτότητες των Παιδιών στα/με τα ΜΜΕ: Εκπαίδευση, Αναπαράσταση, Συμμετοχή	ΑΠΘ
48	Αντιρατσιστική, Αντισεξιστική και Διαπολιτισμική Εκπαίδευση	ΑΠΘ
49	Εκπαιδευτική Πράξη και Αναπηρία	ΑΠΘ
50	Σχολική Αποτυχία	ΑΠΘ
51	Κοινωνικός Αποκλεισμός και Εκπαίδευση	ΑΠΘ
52	Εκπαιδευτική Προσέγγιση της Νοητικής Καθυστέρησης στο Γενικό Σχολείο	ΑΠΘ
53	Ενταξιακές προσεγγίσεις: Από τη Θεωρία στην Πράξη	ΑΠΘ
54	Αναπτυξιακή Ψυχολογία	ΔΠΘ
55	Εισαγωγή στην Ψυχολογία	ΔΠΘ
56	Κοινωνιολογία	ΔΠΘ
57	Γνωστική Ψυχολογία	ΔΠΘ
58	Εισαγωγή στη Γλωσσολογία	ΔΠΘ
59	Εκπαιδευτική Ψυχολογία	ΔΠΘ
60	Κοινωνιολογία της Εκπαίδευσης	ΔΠΘ
61	Έρευνα και Εφαρμογές της Εκπαιδευτικής Ψυχολογίας στην τάξη	ΔΠΘ
62	Κοινωνική Ψυχολογία I: Δόμηση του κοινωνικού κόσμου	ΔΠΘ
63	Πολυπολιτισμικότητα, ταυτότητες και εκπαίδευση	ΔΠΘ
64	Διαχείριση της πολιτισμικής ετερότητας στη σχολική τάξη	ΔΠΘ
65	Διαχείριση δυσλειτουργικών μορφών συμπεριφοράς στο σχολείο	ΔΠΘ
66	Φιλοσοφία της Παιδείας	ΔΠΘ
67	Εφαρμογές Γνωστικής Ψυχολογίας στην Εκπαίδευση	ΔΠΘ
68	Εθνοπολιτιστικές ομάδες, διομαδικές σχέσεις & επικοινωνία	ΔΠΘ
69	Εφαρμογές στην Κοινωνική Ψυχολογία: Φύλο και Εκπαίδευση	ΔΠΘ
70	Κοινωνιολογία του Πολιτισμού	ΔΠΘ
71	Σύγχρονη ελληνική κοινωνία	ΔΠΘ
72	Ψυχολογία κινήτρων: Εφαρμογές στην εκπαίδευση	ΔΠΘ
73	Γενική Ψυχολογία I	ΙΩΑΝΝ.
74	Εισαγωγή στην Κοινωνιολογία	ΙΩΑΝΝ.
75	Ηθική και Παιδεία	ΙΩΑΝΝ.
76	Αναπτυξιακή Ψυχολογία I	ΙΩΑΝΝ.
77	Κοινωνιολογία της Εκπαίδευσης I	ΙΩΑΝΝ.
78	Εκπαιδευτική Ψυχολογία I & II	ΙΩΑΝΝ.
79	Αναπτυξιακή Ψυχολογία: Κοινωνικογνωστική Ανάπτυξη του Παιδιού	ΙΩΑΝΝ.
80	Αναπτυξιακή Ψυχολογία II	ΙΩΑΝΝ.

81	Γενική Ψυχολογία II	ΙΩΑΝΝ.
82	Φιλοσοφία της Παιδείας	ΙΩΑΝΝ.
83	Αναπτυξιακή Ψυχολογία: Ψυχολογία του Παιδικού Σχεδίου	ΙΩΑΝΝ.
84	Κοινωνιολογία της Εκπαίδευσης II	ΙΩΑΝΝ.
85	Προβλήματα Λόγου και Ομιλίας	ΙΩΑΝΝ.
86	Σχολική Ψυχολογία και Εκπαιδευτική Πράξη	ΙΩΑΝΝ.
87	Γλωσσικές Διαταραχές	ΙΩΑΝΝ.
88	Εισαγωγή στη Γλωσσολογία	ΙΩΑΝΝ.
89	Κοινωνική και Πολιτική Εκπαίδευσης με τη Χρήση ΜΜΕ	ΙΩΑΝΝ.
90	Ψυχολογία της Εφηβείας: Ανάπτυξη και Ανθεκτικότητα	ΙΩΑΝΝ.
91	Μαθησιακές Δυσκολίες – Δυσλεξία	ΙΩΑΝΝ.
92	Θετική Ψυχολογία στην Εκπαίδευση	ΙΩΑΝΝ.
93	Θεωρίες Προσωπικότητας: Έρευνα και Εφαρμογές	ΙΩΑΝΝ.
94	Διαταραχές στη Γραφή και την Ανάγνωση	ΙΩΑΝΝ.
95	Επιστημολογία των Κοινωνικών Επιστημών	ΙΩΑΝΝ.
96	Μικροκοινωνιολογικές Προσεγγίσεις στη Σχολική Καθημερινότητα	ΙΩΑΝΝ.
97	Νοητική Υστέρηση - Υψηλή Νοητική Λειτουργικότητα	ΙΩΑΝΝ.
98	Στατιστική με έμφαση στις Κοινωνικές Επιστήμες	ΙΩΑΝΝ.
99	Ψυχοπαιδαγωγικές Παρεμβάσεις στη Σχολική Κοινότητα	ΙΩΑΝΝ.
100	Πολιτική Κοινωνικοποίηση: θεωρία και έρευνα	ΚΡΗΤΗ
101	Πολιτική Κοινωνικοποίηση και Σχολείο	ΚΡΗΤΗ
102	Η ελληνική μυθολογία και η παιδαγωγική της διάσταση	ΚΡΗΤΗ
103	Νέοι και Πολιτική: η περίπτωση των graffiti	ΚΡΗΤΗ
104	Πολιτιστική κληρονομιά και Εκπαίδευση: Το παράδειγμα των σχολικών μουσείων	ΚΡΗΤΗ
105	Θέματα Κοινωνιολογίας της Εκπαίδευσης: η διαμόρφωση του Ανθρώπου-Πολίτη	ΚΡΗΤΗ
106	Ελληνική Κοινωνία και Εκπαίδευση Εκπαιδευτικών	ΚΡΗΤΗ
107	Κοινωνιογλωσσολογία και εκπαίδευση	ΚΡΗΤΗ
108	Κρίση στην Εκπαίδευση-Κρίση στην Κοινωνία	ΚΡΗΤΗ
109	Έμφυλη ιστορία της νεοελληνικής εκπαίδευσης	ΚΡΗΤΗ
110	Κοινωνιολογία του Εκπαιδευτικού Επαγγέλματος	ΚΡΗΤΗ
111	Εισαγωγή στη Γενική Ψυχολογία	ΚΡΗΤΗ
112	Εγκέφαλος, μάθηση & συμπεριφορά	ΚΡΗΤΗ
113	Θέματα Γνωστικής Ψυχολογίας	ΚΡΗΤΗ
114	Ψυχολογία κινήτρων	ΚΡΗΤΗ
115	Γνωστικές Διεργασίες, Συναισθήματα και Νοητική Υγεία	ΚΡΗΤΗ
116	Μνήμη: Οργάνωση, Λειτουργία και Διαταραχές της	ΚΡΗΤΗ
117	Γνωστική ανάπτυξη και Γνωστική Επιδημιολογία	ΚΡΗΤΗ
118	Αναπτυξιακή ψυχολογία I (βρεφική & παιδική ηλικία)	ΚΡΗΤΗ
119	Αναπτυξιακή ψυχολογία II (εφηβική ηλικία & ωριμότητα)	ΚΡΗΤΗ
120	Θέματα αναπτυξιακής ψυχολογίας	ΚΡΗΤΗ
121	Ψυχοσεξουαλική ανάπτυξη και αγωγή του παιδιού	ΚΡΗΤΗ
122	Επικοινωνία και διαπροσωπικές σχέσεις	ΚΡΗΤΗ
123	Ψυχολογία της προσωπικότητας	ΚΡΗΤΗ
124	Κοινωνική αλληλεπίδραση & διαπροσωπικές σχέσεις	ΚΡΗΤΗ
125	Εισαγωγή στην Εκπαιδευτική Ψυχολογία	ΚΡΗΤΗ
126	Οργάνωση και δυναμική της σχολικής τάξης	ΚΡΗΤΗ
127	Μάθηση και διδασκαλία παραγωγής γραπτού λόγου	ΚΡΗΤΗ
128	Μαθησιακές δυσκολίες στην παραγωγή του γραπτού λόγου	ΚΡΗΤΗ
129	Συμβουλευτική και Αγωγή Υγείας	ΚΡΗΤΗ
130	Νοημοσύνη	ΚΡΗΤΗ
131	Ψυχολογική αξιολόγηση και μέτρηση της ανθρώπινης συμπεριφοράς	ΚΡΗΤΗ
132	Εισαγωγή στη Φιλοσοφία	ΚΡΗΤΗ
133		ΚΡΗΤΗ

134	Ιστορία στη Φιλοσοφία	ΚΡΗΤΗ
135	Συστηματική Φιλοσοφία Σπουδαστήριο Ιστορικού και Φιλοσοφικού Παιδαγωγικού Λόγου	ΚΡΗΤΗ ΚΡΗΤΗ
136	Οι μεγάλες μη χριστιανικές θρησκείες	ΚΡΗΤΗ
137	Ο Χριστιανισμός	ΚΡΗΤΗ
138	Κοινωνιολογία της θρησκείας	ΚΡΗΤΗ
139	Επιστημολογία των Κοινωνικών Επιστημών	ΠΑΤΡΑ
140	Κοινωνιολογία της Εκπαίδευσης	ΠΑΤΡΑ
141	Αναπτυξιακή Ψυχολογία Ι: γνωστική και γλωσσική ανάπτυξη	ΠΑΤΡΑ
142	Κοινωνιολογία – Κοινωνιολογική θεωρία	ΠΑΤΡΑ
143	Εισαγωγή στις Επιστήμες της Εκπαίδευσης	ΠΑΤΡΑ
144	Φιλοσοφία και Θρησκεία	ΠΑΤΡΑ
145	Μεθοδολογία έρευνας στην Ψυχολογία	ΠΑΤΡΑ
146	Κοινωνικοποίηση – Ταυτότητες εκπαιδευτικών	ΠΑΤΡΑ
147	Γνωστική ανάλυση της μάθησης στην Εκπαίδευση	ΠΑΤΡΑ
148	Αναπτυξιακή Ψυχολογία ΙΙ: συναισθηματική και κοινωνική ανάπτυξη	ΠΑΤΡΑ
149	Σχολική Ψυχολογία	ΠΑΤΡΑ
150	Κοινωνιολογία του εκπαιδευτικού θεσμού – εκπαιδευτικές πρακτικές	ΠΑΤΡΑ
151	Εκπαίδευση και πολιτισμική ετερότητα	ΠΑΤΡΑ
152	Ψυχολογία Ι: ανάπτυξη των βασικών δεξιοτήτων επεξεργασίας της γλώσσας	ΠΑΤΡΑ
153	Κοινωνιολογική ανάλυση των εκπαιδευτικών πρακτικών	ΠΑΤΡΑ
154	Ψυχολογία της ανάγνωσης και γραφής	ΠΑΤΡΑ
155	Κοινωνικός και εκπαιδευτικός αποκλεισμός	ΠΑΤΡΑ
156	Σχολική Ψυχολογία ΙΙ	ΠΑΤΡΑ
157	Κοινωνική Ψυχολογία: Το άτομο ως μέλος ομάδας	ΠΑΤΡΑ
158	Ψυχοεκπαιδευτικές ομάδες για παιδιά	ΠΑΤΡΑ
159	Φιλοσοφία της Παιδείας	ΠΑΤΡΑ
160	Εκπαίδευση και φύλο	ΠΑΤΡΑ
161	Σχεσιοδυναμική και Προσωποκεντρική Συμβουλευτική	ΠΑΤΡΑ
162	Ψυχολογία γραπτής έκφρασης	ΠΑΤΡΑ
163	Εισαγωγή στις Νευροεπιστήμες	ΠΑΤΡΑ
164	Διαπολιτισμική Ψυχολογία : Το άτομο στον κόσμο	ΠΑΤΡΑ
165	Οικονομία της Εκπαίδευσης	ΠΑΤΡΑ
166	Εκπαίδευση και εργασία	ΠΑΤΡΑ
167	Αποτελεσματική επικοινωνία στις διαπροσωπικές σχέσεις	ΠΑΤΡΑ
168	Ταυτότητα, εκπαίδευση και δημοκρατία	ΠΑΤΡΑ
169	Ψυχολογία ΙΙ: Ειδικά θέματα γλωσσικής επεξεργασίας και αναπτυξιακές γλωσσικές διαταραχές	ΠΑΤΡΑ
170	Κοινωνιολογική ανάλυση των Νέων Τεχνολογιών στη σχολική τάξη	ΠΑΤΡΑ
171	Σκέψη και συναίσθημα: άξονες της συμπεριφοράς	ΠΑΤΡΑ
172	Θέματα πολιτικής και εκπαίδευσης διαφοροποιημένων πληθυσμών	ΠΑΤΡΑ
173	Εισαγωγή στην Κλινική Ψυχολογία	ΡΟΔΟΣ
174	Κοινωνιολογία της Θρησκείας	ΡΟΔΟΣ
175	Το θεωρητικό πλαίσιο της εκπαίδευσης για το περιβάλλον και την αειφορία	ΡΟΔΟΣ
176	Εισαγωγή στη Γνωστική Ψυχολογία	ΡΟΔΟΣ
177	Θεωρίες Μάθησης: Βίωμα Τρόπος Ζωής και Διαδικασία Αναπαραγωγής των Γνώσεων	ΡΟΔΟΣ
178	Διγλωσσία	ΡΟΔΟΣ
179	Γνωστική Ψυχολογία και Ανάπτυξη της Γλώσσας στα Παιδιά	ΡΟΔΟΣ
180	Κοινωνιολογία της Εκπαίδευσης	ΡΟΔΟΣ
181	Θεωρητική Προσέγγιση της Οικογένειας	ΡΟΔΟΣ
182	Το Υποκείμενο και η Γνώση	ΡΟΔΟΣ

183	Ψυχολογία Κινήτρων	ΡΟΔΟΣ
184	Ψηφιακός Γραμματισμός σε Διαπολιτισμικά Περιβάλλοντα: παιδαγωγικές, κοινωνιολογικές και νομικές διαστάσεις	ΡΟΔΟΣ
185	Οικογένεια με μαθησιακές δυσκολίες	ΡΟΔΟΣ
186	Κράτος, Θεσμοί, Εκπαίδευση & Πολιτική Κοινωνικοποίηση των Νέων	ΡΟΔΟΣ
187	Θρησκεία και Κοινωνία	ΡΟΔΟΣ
188	Πολιτιστικά και καλλιτεχνικά μοντέλα Ι	ΡΟΔΟΣ
189	Φύλο και Γλώσσα	ΡΟΔΟΣ
190	Μοντέλα αλληλεπίδρασης – οικογένεια και σχολείο	ΡΟΔΟΣ
191	Οικογένεια και «Ένα Σχολείο για Όλους»	ΡΟΔΟΣ
192	Εισαγωγή στην Ψυχολογία	ΡΟΔΟΣ
193	Ανθρωπολογικές και κοινωνιολογικές διαστάσεις της θρησκείας	ΡΟΔΟΣ
194	Φύλο και Εκπαίδευση (Moodle)	ΡΟΔΟΣ
195	Η Διαμόρφωση του ρόλου του Φύλου	ΡΟΔΟΣ
196	Ψυχολογία της Ανάπτυξης	ΦΛΩΡΙΝ
197	Κοινωνιολογία της Εκπαίδευσης	ΦΛΩΡΙΝ
198	Σχολική Ψυχολογία & Συμβουλευτική	ΦΛΩΡΙΝ
199	Συναισθηματική & Ηθική Ανάπτυξη	ΦΛΩΡΙΝ
200	Νοητική καθυστέρηση	ΦΛΩΡΙΝ
201	Οργανωσιακή Συμπεριφορά	ΦΛΩΡΙΝ
202	Κοινωνικοπαιδαγωγικές προσεγγίσεις στο δημοτικό σχολείο	ΦΛΩΡΙΝ
203	Τα Κίνητρα στην Εκπαίδευση	ΦΛΩΡΙΝ
204	Προβλήματα Λόγου και Ομιλίας	ΦΛΩΡΙΝ
205	Εισαγωγή στη Βαρηκοΐα- Κώφωση	ΦΛΩΡΙΝ
206	Συναισθηματικές και Συμπεριφορικές Διαταραχές	ΦΛΩΡΙΝ
207	Μέτρηση και αξιολόγηση αντιληπτικο-κινητικών ικανοτήτων και δεξιοτήτων	ΦΛΩΡΙΝ
208	Εισαγωγή στη διγλωσσία – Διγλωσσία και εκπαίδευση	ΦΛΩΡΙΝ
209	Επαφές γλωσσών σε πολύγλωσσα - πολυπολιτισμικά περιβάλλοντα	ΦΛΩΡΙΝ
210	Διάχυτες διεπαφές στο σχολείο	ΦΛΩΡΙΝ

Επιστήμες και η διδασκαλία τους

A/A	Τίτλος Μαθήματος	ΠΤΔΕ
1	Νεοελληνική Γλώσσα. Το λεξιλόγιο	ΕΚΠΑ
2	Νεοελληνική Λογοτεχνία: Ποίηση και Πεζογραφία (19ος -20ος αι.).	ΕΚΠΑ
3	Λογοτεχνία για παιδιά και νέους	ΕΚΠΑ
4	Νεότερη Ελληνική Ιστορία (10ος αι. – 1830)	ΕΚΠΑ
5	Θεατρική Παιδεία	ΕΚΠΑ
6	Διδακτική της Λογοτεχνίας: Θεωρία και Πράξη	ΕΚΠΑ
7	Διδακτική γλώσσας: Διδασκαλία πρώτης ανάγνωσης και γραφής	ΕΚΠΑ
8	Λαϊκός πολιτισμός και εκπαίδευση	ΕΚΠΑ
9	Εικαστική Αγωγή	ΕΚΠΑ
10	Νεοελληνική Γλώσσα. Γραμματική και Σύνταξη	ΕΚΠΑ
11	Σύγχρονες γλωσσολογικές έννοιες και διδακτικές εφαρμογές	ΕΚΠΑ
12	Θέατρο για παιδιά και νέους. Από το κείμενο στην παράσταση	ΕΚΠΑ
13	Νεότερη Ελληνική Ιστορία (19ος – 20ός αι.)	ΕΚΠΑ
14	Μαθηματικά Ι & ΙΙ	ΕΚΠΑ
15	Διδακτική Μαθηματικών Ι & ΙΙ	ΕΚΠΑ
16	Εξέλιξη της Μαθηματικής Επιστήμης (Ιστορικές ρίζες των στοιχειωδών Μαθηματικών)	ΕΚΠΑ
17	Θεωρία Αριθμών	ΕΚΠΑ
18	Φυσικές Επιστήμες Ι: Φυσική	ΕΚΠΑ

19	Φυσικές Επιστήμες II: Βιολογία	ΕΚΠΑ
20	Φυσικές Επιστήμες III: Γεωγραφία	ΕΚΠΑ
21	Διδακτική Φυσικών Επιστημών	ΕΚΠΑ
22	Ο Κόσμος μας: Η Διδασκαλία βασικών εννοιών Αστρονομίας και Επιστημών της Γης	ΕΚΠΑ
23	Βιολογία ανθρώπου	ΕΚΠΑ
24	Ιστορία και Επιστημολογία των Φυσικών Επιστημών	ΕΚΠΑ
25	Η Γλώσσα στα Κείμενα (Κειμενογλωσσολογία – Υφολογία – Ρητορική)	ΕΚΠΑ
26	Η Ελληνική ως δεύτερη - ξένη γλώσσα	ΕΚΠΑ
27	Λογοτεχνία και Εκπαίδευση	ΕΚΠΑ
28	Ρεαλισμός και Μυθοπλασία	ΕΚΠΑ
29	Το βιβλίο στην Εκπαίδευση	ΕΚΠΑ
30	Φωνητική και φωνολογία της ελληνικής γλώσσας: θεωρία και ασκήσεις	ΕΚΠΑ
31	Αφηγήσεις ζωής, Λαογραφία και Εκπαίδευση	ΕΚΠΑ
32	Ιστορία και η διδακτική της	ΕΚΠΑ
33	Ιστορία της τοπικής αυτοδιοίκησης στο ελληνικό κράτος	ΕΚΠΑ
34	Γενική-τοπική ιστορία, οι πηγές και η μελέτη τους	ΕΚΠΑ
35	Σύγχρονες μέθοδοι διδασκαλίας με την αξιοποίηση του δράματος και του θεάτρου	ΕΚΠΑ
36	Διδακτική και Παιδαγωγική του Θεάτρου	ΕΚΠΑ
37	Νεοελληνικό Θέατρο και Κοινωνία	ΕΚΠΑ
38	Πολιτισμός, Θρησκεία και Εκπαίδευση στην Εποχή της Παγκοσμιοποίησης	ΕΚΠΑ
39	Μουσικοπαιδαγωγικά συστήματα	ΕΚΠΑ
40	Η Νεοελληνική πεζογραφία στον 20ο αιώνα. Η νοσταλγία της εφηβείας	ΕΚΠΑ
41	Σύγχρονη πεζογραφία: Τάσεις και προσανατολισμοί	ΕΚΠΑ
42	Παιδαγωγική Λαογραφία	ΕΚΠΑ
43	Συγκριτική Θεατρολογία. Νεοελληνική και παγκόσμια δραματολογία	ΕΚΠΑ
44	Σχολική Θρησκευτική Αγωγή	ΕΚΠΑ
45	Θέατρο και Πολιτισμός	ΕΚΠΑ
46	Εργασιακές σχέσεις	ΕΚΠΑ
47	Εισαγωγή στους Κώδικες του Θεάτρου. Θεωρία και Πράξη	ΕΚΠΑ
48	Ειδικά θέματα θεωρίας και διδακτικής του λογοτεχνικού βιβλίου για παιδιά	ΕΚΠΑ
49	Περιγραφική Στατιστική I	ΕΚΠΑ
50	Θεωρία Πιθανοτήτων	ΕΚΠΑ
51	Ειδικά θέματα Διδακτικής Μαθηματικών I & II	ΕΚΠΑ
52	Περιβαλλοντική Ηθική και Εκπαίδευση	ΕΚΠΑ
53	Διδασκαλία της Γεωγραφίας με Ψηφιακές Τεχνολογίες (Εργαστήριο)	ΕΚΠΑ
54	Στοιχεία Γεωγραφίας	ΕΚΠΑ
55	Το πείραμα στη διδασκαλία των Φυσικών Επιστημών	ΕΚΠΑ
56	Ελληνικά για ακαδημαϊκές δεξιότητες	ΕΚΠΑ
57	Μαθηματικά I	ΕΚΠΑ
58	Βασικές Έννοιες Φυσικών Επιστημών	ΕΚΠΑ
59	Εικαστικές Τέχνες	ΕΚΠΑ
60	Μαθηματικά II	ΕΚΠΑ
61	Θέματα Νεοελληνικής Ιστορίας	ΕΚΠΑ
62	Διδακτική Μεθοδολογία: Δομικά στοιχεία της διδασκαλίας	ΘΕΣ/ΛΙΑ
63	Γνωστικές Λειτουργίες και Γραπτός Λόγος	ΘΕΣ/ΛΙΑ
64	Γλωσσολογία και Ελληνική Γλώσσα	ΘΕΣ/ΛΙΑ
65	Διδακτική των Μαθηματικών: Θεωρητικές προσεγγίσεις, Εργαστηριακές Ασκήσεις	ΘΕΣ/ΛΙΑ
66	Διδακτική των Φυσικών Επιστημών	ΘΕΣ/ΛΙΑ
67	Διδακτική Μεθοδολογία: Δομικά στοιχεία της Διδασκαλίας	ΘΕΣ/ΛΙΑ
68	Διδακτική της Νεοελληνικής Γλώσσας	ΘΕΣ/ΛΙΑ

69	Διδακτική της Ιστορίας	ΘΕΣ/ΛΙΑ
70	Μεθοδολογία Εκπαιδευτικής Έρευνας	ΘΕΣ/ΛΙΑ
71	Λογοτεχνία και η Διδακτική της	ΘΕΣ/ΛΙΑ
72	Νεοελληνική Πεζογραφία	ΘΕΣ/ΛΙΑ
73	Νεοελληνική Ποίηση	ΘΕΣ/ΛΙΑ
74	Ιστορία της Νεοελληνικής Εκπαίδευσης (19 ^{ος} -20 ^{ος} αι.)	ΘΕΣ/ΛΙΑ
75	Πειραματική διδασκαλία Φυσικών Επιστημών	ΘΕΣ/ΛΙΑ
76	Διδασκαλία και μάθηση με τη χρήση των ΤΠΕ	ΘΕΣ/ΛΙΑ
77	Κριτικά Ζητήματα Διδακτικής των Μαθηματικών: Εθνογραφία στη Σχολική Τάξη	ΘΕΣ/ΛΙΑ
78	Η Θεωρία της Λογοτεχνίας και η διδακτική της αξιοποίηση: Προσεγγίζοντας κείμενα της νεότερης ελληνικής πεζογραφίας	ΘΕΣ/ΛΙΑ
79	Θεατρική Αγωγή στο Δημοτικό Σχολείο	ΘΕΣ/ΛΙΑ
80	Μαθηματικά και Λογοτεχνία	ΘΕΣ/ΛΙΑ
81	Διασκεδαστικά Μαθηματικά και Επίλυση προβλημάτων	ΘΕΣ/ΛΙΑ
82	Ο Ελληνικός κόσμος στα χρόνια της Οθωμανικής διακυβέρνησης	ΘΕΣ/ΛΙΑ
83	Εικαστικές Τέχνες II	ΘΕΣ/ΛΙΑ
84	Έμφυλες Ιδεολογίες, Ταυτότητες και Λογοτεχνία	ΘΕΣ/ΛΙΑ
85	Διαδικτυακά περιβάλλοντα μάθησης	ΘΕΣ/ΛΙΑ
86	Γραμματισμός και σχεδιασμός γλωσσικού μαθήματος	ΘΕΣ/ΛΙΑ
87	Γλωσσική πολυμορφία και γλωσσική διδασκαλία στο Δημοτικό Σχολείο	ΘΕΣ/ΛΙΑ
88	Έννοιες Επιστημών της Γης στην Εκπαίδευση	ΘΕΣ/ΛΙΑ
89	Έννοιες Βιολογίας και Οικολογίας και η Διδακτική τους	ΘΕΣ/ΛΙΑ
90	Διδακτική των Μαθηματικών: Εργαστηριακές ασκήσεις σε ψηφιακά περιβάλλοντα και δημιουργία σεναρίων διδασκαλίας	ΘΕΣ/ΛΙΑ
91	Ανάπτυξη και χρήση ψηφιακού εκπαιδευτικού υλικού	ΘΕΣ/ΛΙΑ
92	Γλώσσα και Νέοι Γραμματισμοί στο Σχολείο	ΘΕΣ/ΛΙΑ
93	Η Ελληνική ως Δεύτερη Γλώσσα: Μάθηση και Διδασκαλία	ΘΕΣ/ΛΙΑ
94	Διδακτική Γλώσσας και Ψυχολογολογία: Διδακτικές Πρακτικές	ΘΕΣ/ΛΙΑ
95	Διδακτική Γλώσσας και Σπουδές Γραμματισμών: Διδακτικές Πρακτικές	ΘΕΣ/ΛΙΑ
96	Θεωρία της Λογοτεχνίας και Διδακτική πράξη	ΑΠΘ
97	Διδακτική της Λογοτεχνίας	ΑΠΘ
98	Διδακτική της Ιστορίας	ΑΠΘ
99	Γραμματισμός στην Πρώτη Σχολική Ηλικία: Εφαρμογές στην Τάξη	ΑΠΘ
100	Κριτικός Γραμματισμός και Λειτουργική Γραμματική: Εφαρμογές στην Τάξη	ΑΠΘ
101	Πρακτική Διδασκαλίας Πολυτροπικού Λόγου	ΑΠΘ
102	Νέες Διδακτικές Πρακτικές στο Μάθημα της Λογοτεχνίας	ΑΠΘ
103	Ιστορία της Νεοελληνικής Εκπαίδευσης	ΑΠΘ
104	Διγλωσσία και Νέα Περιβάλλοντα Μάθησης	ΑΠΘ
105	Αναπαραστάσεις της Κοινωνίας στη Σύγχρονη Νεοελληνική πεζογραφία	ΑΠΘ
106	Υπολογιστική Γλωσσολογία: Αξιοποίηση στη Διδασκαλία της Νέας Ελληνικής	ΑΠΘ
107	Δημιουργική Γραφή και Φιλαναγνωσία	ΑΠΘ
108	Νέες Τεχνολογίες και Διαπολιτισμική Εκπαίδευση	ΑΠΘ
109	Παιδική Λογοτεχνία	ΑΠΘ
110	Η Ελληνική Γλώσσα ως Δεύτερη/Ξένη στη Διασπορά	ΑΠΘ
111	Η Παιδική Λογοτεχνία ως Μέσο για την Καλλιέργεια της Γλώσσας	ΑΠΘ
112	Δημιουργία Ενταξιακού Περιβάλλοντος για τη Διδασκαλία της Δεύτερης Γλώσσας	ΑΠΘ
113	Λογοτεχνία και Κοινωνία στην Ελλάδα του Μεσοπολέμου	ΑΠΘ
114	Εισαγωγή στη Θεωρία του Πολιτισμού	ΑΠΘ
115	Γραμματισμός στα Μέσα και Διδασκαλία της Γλώσσας	ΑΠΘ
116	Διάλογοι για τη Σχολική Ιστορία	ΑΠΘ
117	Σύγχρονη Ιστορία	ΑΠΘ

118	Νεότερη και Σύγχρονη Ελληνική Ιστορία	ΑΠΘ
119	Διδακτική της Ιστορίας και Νέες Τεχνολογίες	ΑΠΘ
120	Τεχνολογίες της Πληροφορίας και των Επικοινωνιών στην Εκπαίδευση:	ΑΠΘ
121	Θέματα Διδακτικού Σχεδιασμού	ΑΠΘ
122	Διδακτική της Γεωγραφίας	ΑΠΘ
123	Διδακτική των Μαθηματικών: Βασικές Θεωρίες και Πρακτικές	ΑΠΘ
124	Διδακτική των Μαθηματικών: Σύγχρονες Όψεις της και Αξιοποίηση Διδακτικών Πόρων	ΑΠΘ
125	Διδακτική των Φυσικών Επιστημών: Διδασκαλία και Μάθηση στις Φυσικές Επιστήμες	ΑΠΘ
126	Διδακτική των Φυσικών Επιστημών: Φυσικές Επιστήμες για την	ΑΠΘ
127	Εκπαίδευση του Πολίτη	ΑΠΘ
128	Θέματα Διδακτικής των Μαθηματικών: Εφαρμογές στην Τάξη	ΑΠΘ
129	Οργάνωση της Διδασκαλίας των Φυσικών Επιστημών: Από τη Θεωρία στην Πράξη	ΑΠΘ
130	Φυσική Γεωγραφία και Περιβάλλον	ΑΠΘ
131	Φυσικές Επιστήμες και Πολιτισμός στην Εκπαίδευση	ΑΠΘ
132	Αστρονομία στην Εκπαίδευση	ΑΠΘ
133	Πειραματική Διδασκαλία των Φυσικών Επιστημών	ΑΠΘ
134	Έννοιες των Φυσικών Επιστημών και η Διδασκαλία τους στο Δημοτικό Σχολείο	ΑΠΘ
135	Μαθηματικά και η Διδασκαλία τους	ΑΠΘ
136	Περιβαλλοντική Εκπαίδευση και Νέες Τεχνολογίες	ΑΠΘ
137	Διδασκαλία Φυσικών Επιστημών για την Ανάπτυξη Γνώσεων και Ικανοτήτων	ΑΠΘ
138	Θέματα Διδακτικής των Μαθηματικών: Επίλυση Προβλήματος	ΑΠΘ
139	Γενικές Αρχές Γεωγραφίας	ΑΠΘ
140	Τέχνη στην Εκπαίδευση	ΑΠΘ
141	Θεατροπαιδαγωγικές Εφαρμογές στη Διδασκαλία των Μαθημάτων	ΑΠΘ
142	Διδασκαλία Μαθηματικών: Από τη Θεωρία στη Σχολική Τάξη	ΑΠΘ
143	Διδασκαλία Μαθηματικών σε Πολυπολιτισμικές τάξεις	ΑΠΘ
144	Θεατρική Αγωγή για Έκφραση και Επικοινωνία	ΑΠΘ
145	Θέατρο στην Εκπαίδευση: Σκηνοθετικές Απόψεις και Πρακτικές	ΑΠΘ
146	Γλώσσα του Σώματος και Λόγος: Η Συμβολή του Θεάτρου στην Εκπαιδευτική Πράξη	ΑΠΘ
147	Βασικές Έννοιες του Πολιτισμού και της Ιστορίας της Τέχνης	ΑΠΘ
148	Μειονότητες και Πολυγλωσσία στην Ευρώπη	ΑΠΘ
149	Διδακτικές Προσεγγίσεις της Πολυγλωσσίας	ΑΠΘ
150	Τουρκική Γλώσσα και Γραμματική	ΑΠΘ
151	Διδακτική της Τουρκικής Γλώσσας	ΑΠΘ
152	Γραμματισμός Μαθητών και Μαθητριών από Πολυγλωσσικά	ΑΠΘ
153	Περιβάλλοντα Μειονότητες και Μαθηματικά	ΑΠΘ
154	Παιδαγωγικά Κείμενα στην Αγγλική Γλώσσα	ΑΠΘ
155	Παιδαγωγικά Κείμενα στη Γαλλική Γλώσσα	ΑΠΘ
156	Άλγεβρα	ΑΠΘ
157	Φυσική Αγωγή I & II	ΑΠΘ
158	Εικαστικά I & II	ΑΠΘ
159	Μουσική Παιδεία I και II	ΑΠΘ
160	Οργάνωση Μουσικών Συνόλων	ΑΠΘ
161	Γεωμετρία	ΔΠΘ
162	Διδασκαλία της Ελληνικής ως δεύτερης/ξένης γλώσσας	ΔΠΘ
163	Ενισχυτική διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας	ΔΠΘ
164	Θέατρο για παιδιά και νέους	ΔΠΘ
165	Αρχές Χημείας	ΔΠΘ

166	Φυσική Αγωγή I	ΔΠΘ
167	Φυσική Αγωγή II: Πρώτες Βοήθειες	ΔΠΘ
168	Εισαγωγή στην Πληροφορική	ΔΠΘ
169	Μαθηματική ανάλυση	ΔΠΘ
170	Εισαγωγή στη Νεότερη Ελληνική Λογοτεχνία	ΔΠΘ
171	Αρχές Φυσικής	ΔΠΘ
172	Εισαγωγή στην Παιδική Λογοτεχνία	ΔΠΘ
173	Διδακτική των Φυσικών Επιστημών	ΔΠΘ
174	Διδασκαλία με Νέες Τεχνολογίες	ΔΠΘ
175	Διδακτική Μεθοδολογία I- Μικροδιδασκαλίες	ΔΠΘ
176	Εισαγωγή στη Βιολογία	ΔΠΘ
177	Ιστορία της παιδικής ηλικίας	ΔΠΘ
178	Γλώσσα: μορφή, σημασία και γλωσσική διδασκαλία	ΔΠΘ
179	Γλωσσολογία και διδασκαλία της Γλώσσας	ΔΠΘ
180	Διδακτική Μεθοδολογία II: Μέθοδος Project	ΔΠΘ
181	Πληροφορική- Γλώσσα logo	ΔΠΘ
182	Διδακτική των Μαθηματικών	ΔΠΘ
183	Νεότερη και Σύγχρονη Ευρωπαϊκή Ιστορία	ΔΠΘ
184	Διδακτική της Νέας Ελληνικής Γλώσσας	ΔΠΘ
185	Λεξιλόγιο: Περιγραφή και διδασκαλία	ΔΠΘ
186	Πληροφορική- Προγραμματισμός	ΔΠΘ
187	Στοιχεία Γεωγραφίας	ΔΠΘ
188	Στοιχεία Γεωλογίας και η Διδακτική τους	ΔΠΘ
189	Οικολογία	ΔΠΘ
190	Εφαρμοσμένη Μουσειοπαιδαγωγική	ΔΠΘ
191	Αριθμητικός και γεωμετρικός λογισμός στο δημοτικό σχολείο	ΔΠΘ
192	Πειραματική διδασκαλία της Φυσικής	ΔΠΘ
193	Σύγχρονη Ελληνική Ιστορία	ΔΠΘ
194	Δημοτικά Τραγούδια	ΔΠΘ
195	Θέματα Οικολογίας- Εκπαιδευτικές εφαρμογές	ΔΠΘ
196	Παιδαγωγική και Διδακτική του Θεάτρου	ΔΠΘ
197	Περιβαλλοντική Αγωγή	ΔΠΘ
198	Χημεία Περιβάλλοντος	ΔΠΘ
199	Σύγχρονες Προσεγγίσεις στη Διδακτική της Ιστορίας	ΔΠΘ
200	Ποσοτική και Ποιοτική Ανάλυση δεδομένων	ΔΠΘ
201	Διδασκαλία των Μαθηματικών με ψηφιακά μέσα	ΔΠΘ
202	Σύγχρονες προσεγγίσεις της Παιδικής Λογοτεχνίας	ΔΠΘ
203	Εφαρμογές στην Περιβαλλοντική Εκπαίδευση	ΔΠΘ
204	Βασικές Έννοιες των Μαθηματικών	ΙΩΑΝΝ.
205	Εισαγωγή στο Νεοελληνικό Λόγο	ΙΩΑΝΝ.
206	Γεωμετρία	ΙΩΑΝΝ.
207	Εισαγωγή στις ΤΠΕ στην Εκπαίδευση I & II	ΙΩΑΝΝ.
208	Βασικές Έννοιες της Φυσικής	ΙΩΑΝΝ.
209	Έννοιες και Ζητήματα της Γεωγραφίας, του Περιβάλλοντος και της Αειφορίας	ΙΩΑΝΝ.
210	Εκπαίδευση Ενηλίκων: Αρχές και διδακτικές εφαρμογές	ΙΩΑΝΝ.
211	Θέματα Θρησκευοπαιδαγωγικής	ΙΩΑΝΝ.
212	Παιδικό Βιβλίο	ΙΩΑΝΝ.
213	Περιβαλλοντική Εκπαίδευση και Αειφορία	ΙΩΑΝΝ.
214	Τεχνικές του Αφηγηματικού Λόγου στην Εκπαιδευτική Πράξη	ΙΩΑΝΝ.
215	Φυσική στην Καθημερινή Ζωή	ΙΩΑΝΝ.
216	Διδακτική της Γλώσσας I	ΙΩΑΝΝ.
217	Εισαγωγή στη Διδακτική Θεώρηση	ΙΩΑΝΝ.
218	Γλωσσική Έκφραση στην Παιδαγωγική του Θεάτρου	ΙΩΑΝΝ.
219	Διδακτικές Μέθοδοι στην Ειδική Αγωγή	ΙΩΑΝΝ.

220	Μουσείο και Ιστορία	ΙΩΑΝΝ.
221	Πρώτη Γραφή και Ανάγνωση	ΙΩΑΝΝ.
222	Εισαγωγή στη Στατιστική	ΙΩΑΝΝ.
223	Βιωματικές Διδακτικές Τεχνικές: Εφαρμογές στην Περιβαλλοντική και Γεωγραφική Εκπαίδευση I	ΙΩΑΝΝ.
224	Διδακτική της Πληροφορικής	ΙΩΑΝΝ.
225	Παιδική Λογοτεχνία, με έμφαση στην παιδική ποίηση	ΙΩΑΝΝ.
226	Βιωματικές Διδακτικές Τεχνικές: Εφαρμογές στην Περιβαλλοντική και Γεωγραφική Εκπαίδευση II	ΙΩΑΝΝ.
227	Θέματα Επιστημών Ατμόσφαιρας και Διαστήματος στην Εκπαίδευση	ΙΩΑΝΝ.
228	Εργαστηριακή Προσέγγιση Εννοιών της Φυσικής	ΙΩΑΝΝ.
229	Θρησκεία και Διαθεματικότητα στην Εκπαίδευση	ΙΩΑΝΝ.
230	Επιστημολογία των Φυσικών Επιστημών	ΙΩΑΝΝ.
231	Εργαστήρια Μικροδιδασκαλιών: Διδακτικές Εφαρμογές	ΙΩΑΝΝ.
233	Θέματα Διδασκαλίας Μαθηματικών στο Δημοτικό Σχολείο	ΙΩΑΝΝ.
233	Ειδικά Θέματα Μαθηματικών	ΙΩΑΝΝ.
234	Εικαστική Αγωγή και Διδακτική της Τέχνης Ια & Ιβ	ΙΩΑΝΝ.
235	Μουσική Αγωγή I & II	ΙΩΑΝΝ.
236	Ο «αρχαίος κόσμος» στη Νεοελληνική Εκπαίδευση	ΚΡΗΤΗ
237	Σχεδιασμός και παραγωγή εκπαιδευτικού υλικού για την ελληνική ως Δεύτερη/Ξένη γλώσσα	ΚΡΗΤΗ
238	Η διδασκαλία σε πολύγλωσσες και πολυπολιτισμικές τάξεις	ΚΡΗΤΗ
239	Η διδασκαλία της Ιστορίας στην ελληνική διασπορά	ΚΡΗΤΗ
240	Διγλωσσία και Διδασκαλία της Ελληνικής ως Δεύτερης Γλώσσας	ΚΡΗΤΗ
241	Ζητήματα διδακτικής της Ελληνικής ως δεύτερης/ξένης γλώσσας	ΚΡΗΤΗ
242	Μάθηση και διδασκαλία του γραπτού λόγου	ΚΡΗΤΗ
243	Θεωρία και μεθοδολογία της διδασκαλίας	ΚΡΗΤΗ
244	Εναλλακτικά Παραδείγματα Διδασκαλίας/Μάθησης και η Θεωρητική τους Θεμελίωση	ΚΡΗΤΗ
245	Αξίες και αξιακά συστήματα	ΚΡΗΤΗ
246	Διδακτική και εκπαίδευση για την βιώσιμη ανάπτυξη	ΚΡΗΤΗ
247	Νεοελληνική Λογοτεχνία & Γλώσσα	ΚΡΗΤΗ
248	Νεοελληνική Ποίηση	ΚΡΗΤΗ
249	Νεοελληνική Πεζογραφία	ΚΡΗΤΗ
250	Παιδική Λογοτεχνία	ΚΡΗΤΗ
251	Διδασκαλία κειμένων	ΚΡΗΤΗ
252	Θεωρητική Γλωσσολογία	ΚΡΗΤΗ
253	Διδασκαλία του γλωσσικού μαθήματος	ΚΡΗΤΗ
254	Ιστορία της Ελληνικής Γλώσσας	ΚΡΗΤΗ
255	Γλωσσολογία και λογοτεχνικό κείμενο	ΚΡΗΤΗ
256	Σύστημα αγωγής του προφορικού λόγου	ΚΡΗΤΗ
257	Η αντιμετώπιση της αγωγής του λόγου στην τάξη	ΚΡΗΤΗ
258	Νεοελληνική και Ευρωπαϊκή λογοτεχνία	ΚΡΗΤΗ
259	Εισαγωγή στην αφηγηματολογία	ΚΡΗΤΗ
260	Συγκριτική Φιλολογία	ΚΡΗΤΗ
261	Μυθολογία: Οι δομές δράσης – Τα πρόσωπα και οι πράξεις τους	ΚΡΗΤΗ
262	Νεοελληνική Γραμματική	ΚΡΗΤΗ
263	Παιδικά βιβλία του καιρού μας	ΚΡΗΤΗ
264	Από την ανάγνωση στη σύνταξη μιας επιστημονικής εργασίας	ΚΡΗΤΗ
265	Ιστορία της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας	ΚΡΗΤΗ
266	Ανάπτυξη και διδασκαλία λεξιλογίου	ΚΡΗΤΗ
267	Το μάθημα της Νεοελληνικής Γλώσσας στο Δημοτικό	ΚΡΗΤΗ
268	Δομή της Νέας Ελληνικής γλώσσας	ΚΡΗΤΗ
269	Τα Θρησκευτικά στην εκπαίδευση	ΚΡΗΤΗ
270		ΚΡΗΤΗ

271	Εικαστική έκφραση του παιδιού: Ζωγραφική και εφαρμογές	ΚΡΗΤΗ
272	Εικαστική έκφραση του παιδιού: Γλυπτική και εφαρμογές	ΚΡΗΤΗ
273	Ιστορία της Τέχνης Χειροτεχνία	ΚΡΗΤΗ
274	Εικαστική έκφραση του παιδιού: Ψηφιδωτό και εφαρμογές	ΚΡΗΤΗ
275	Πρακτικές τέχνες του θεάτρου και θεωρία του δράματος.	ΚΡΗΤΗ
276	Κουκλοθέατρο	ΚΡΗΤΗ
277	Θέατρο για παιδικό και νεανικό κοινό	ΚΡΗΤΗ
278	Εισαγωγή στη Μουσική	ΚΡΗΤΗ
279	Μουσική με έμφαση στη Μουσικοπαιδαγωγική	ΚΡΗΤΗ
280	Μουσική γνώση και δημιουργία	ΚΡΗΤΗ
281	Αγωγή Υγείας	ΚΡΗΤΗ
282	Η Σωματική Κίνηση στη Διαθεματική Διδασκαλία	ΚΡΗΤΗ
283	Μεθοδολογία της Αισθητικής Αγωγής	ΚΡΗΤΗ
284	Εισαγωγή στην Κοινωνιολογία	ΚΡΗΤΗ
285	Μεθοδολογία της διδασκαλίας των Κοινωνικών Σπουδών στο Δ.Σ.	ΚΡΗΤΗ
286	Αρχαία Ελληνική Ιστορία	ΚΡΗΤΗ
287	Μεσαιωνική Ιστορία	ΚΡΗΤΗ
288	Νεότερη Ιστορία	ΚΡΗΤΗ
289	Στοιχεία Θεωρίας Αριθμών	ΚΡΗΤΗ
290	Στοιχεία Λογικής και Φιλοσοφίας των Μαθηματικών	ΚΡΗΤΗ
291	Εισαγωγή στη Θεωρία Πιθανοτήτων και την Στατιστική	ΚΡΗΤΗ
292	Βασικές αλγεβρικές έννοιες	ΚΡΗΤΗ
293	Βασικές έννοιες Γεωμετρίας	ΚΡΗΤΗ
294	Θέματα Ιστορίας & Επιστημολογίας των Μαθηματικών	ΚΡΗΤΗ
295	Μεθοδολογία της διδασκαλίας των Μαθηματικών στο Δημοτικό Σχολείο	ΚΡΗΤΗ
296	Ενότητες από το πρόγραμμα των Μαθηματικών του Δημοτικού Σχολείου	ΚΡΗΤΗ
297	Στοιχεία μαθηματικής ανάλυσης	ΚΡΗΤΗ
298	Προμαθηματικές διαδικασίες και έννοιες και η διδακτική τους	ΚΡΗΤΗ
299	Εναλλακτικές μορφές διδασκαλίας των Μαθηματικών στο Δημοτικό Σχολείο	ΚΡΗΤΗ
300	Το μαθηματικό παιχνίδι στην σύγχρονη διδασκαλία των Μαθηματικών	ΚΡΗΤΗ
301	Μαθησιακές δυσκολίες στα Μαθηματικά	ΚΡΗΤΗ
302	Θέματα της διδασκαλίας και μάθησης μαθηματικών εννοιών στις πρώτες τάξεις του Δημοτικού Σχολείου	ΚΡΗΤΗ
303	Γη και Σύμπαν	ΚΡΗΤΗ
304	Βασικές έννοιες Φυσικής	ΚΡΗΤΗ
305	Η Φυσική σήμερα	ΚΡΗΤΗ
306	Πειραματική Φυσική και Χημεία	ΚΡΗΤΗ
307	Άτυπες μορφές μάθησης στις Φυσικές Επιστήμες	ΚΡΗΤΗ
308	Φυσική Γεωγραφία	ΚΡΗΤΗ
309	Εκπαιδευτική Τεχνολογία στις Φυσικές Επιστήμες	ΚΡΗΤΗ
310	Θέματα ιστορίας και επιστημολογίας της φυσικής	ΚΡΗΤΗ
311	Μεθοδολογία της διδασκαλίας των Φυσικών Επιστημών στο Δημοτικό Σχολείο	ΚΡΗΤΗ
312	Ενότητες από το πρόγραμμα της Φυσικής και Χημείας του Δημοτικού Σχολείου	ΚΡΗΤΗ
313	Βιολογία	ΚΡΗΤΗ
314	Βιολογία του ανθρώπου (Ανθρώπινο σώμα)	ΚΡΗΤΗ
315	Στοιχεία Οικολογίας: Οικοσυστήματα και προστασία του περιβάλλοντος	ΚΡΗΤΗ
316	Περιβαλλοντική εκπαίδευση	ΚΡΗΤΗ
317	Εργαστήριο Κλασικής Φυσικής	ΚΡΗΤΗ
319	Νεοελληνική γλώσσα Ι: Μορφολογία-κλίση	ΠΑΤΡΑ
320	Νεοελληνική Λογοτεχνία Ι	ΠΑΤΡΑ
321	Ιστορία της Τέχνης – Εικαστική ανάλυση των έργων τέχνης	ΠΑΤΡΑ

322	Μουσική: θεωρία και πράξη	ΠΑΤΡΑ
323	Δημιουργική μέθοδος ρυθμικού και θεατρικού παιχνιδιού	ΠΑΤΡΑ
324	Στοιχεία πλαστικής	ΠΑΤΡΑ
325	Εισαγωγή στα Μαθηματικά: Αριθμητική – Άλγεβρα – Γεωμετρία	ΠΑΤΡΑ
326	Νεότερη και Σύγχρονη Ιστορία	ΠΑΤΡΑ
327	Διδακτική της μουσικής	ΠΑΤΡΑ
328	Σύγχρονος χορός, χοροθέατρο: ιστορία, εκπαίδευση, σύνθεση και χορογραφία	ΠΑΤΡΑ
329	Στοιχεία γενικού σχεδίου	ΠΑΤΡΑ
330	Τα μαθηματικά στη ζωή και στην τέχνη	ΠΑΤΡΑ
331	Γλώσσα και πολιτισμός/κουλτούρα	ΠΑΤΡΑ
332	Ρυθμός και χορός στην εκπαίδευση	ΠΑΤΡΑ
333	Εισαγωγή στη Φυσική	ΠΑΤΡΑ
334	Νεοελληνική Γλώσσα II: Σύνταξη και Λεξιλόγιο	ΠΑΤΡΑ
335	Βασικές αρχές, θεωρίες και μοντέλα της διδακτικής πράξης	ΠΑΤΡΑ
336	Διδακτική των Φυσικών Επιστημών	ΠΑΤΡΑ
337	Προσεγγίσεις στη διδασκαλία της γλώσσας	ΠΑΤΡΑ
338	Σύγχρονη Φυσική	ΠΑΤΡΑ
339	Διδακτική εκπαιδευτικού δράματος – Τεχνικές θεάτρου στην εκπαίδευση	ΠΑΤΡΑ
340	Μεικτές τεχνικές και εφαρμοσμένες τέχνες	ΠΑΤΡΑ
341	Εφαρμοσμένη Στατιστική	ΠΑΤΡΑ
342	Διδακτική των Εικαστικών Τεχνών	ΠΑΤΡΑ
343	Διδακτική της νεοελληνικής γλώσσας	ΠΑΤΡΑ
344	Ειδικά Θέματα Διδακτικής Εφαρμοσμένων Τεχνών	ΠΑΤΡΑ
345	Διδασκαλία της πρώτης ανάγνωσης και γραφής	ΠΑΤΡΑ
346	Εισαγωγή στη Φυσική II	ΠΑΤΡΑ
347	Ιστορία της μουσικής	ΠΑΤΡΑ
348	Παιχνίδι: άσκηση, κίνηση, έκφραση	ΠΑΤΡΑ
349	Γλυπτικές κατασκευές με ετερόκλητα στοιχεία	ΠΑΤΡΑ
350	Επεξεργασία λαϊκών μοτίβων	ΠΑΤΡΑ
351	Διδακτική Μαθηματικών: Θεωρία και πράξη στη διδασκαλία των Μαθηματικών	ΠΑΤΡΑ
352	Εφαρμοσμένη Γλωσσολογία: Διδασκαλία της γλώσσας και Λεξικογραφία	ΠΑΤΡΑ
353	Σχεδιασμός του μαθήματος των Μαθηματικών	ΠΑΤΡΑ
354	Νεοελληνική Λογοτεχνία II	ΠΑΤΡΑ
355	Χημεία	ΠΑΤΡΑ
356	Γενική Βιολογία	ΠΑΤΡΑ
357	Ιστορία της Μουσικής II	ΠΑΤΡΑ
358	Χημεία II	ΠΑΤΡΑ
359	Κειμενικά είδη - διδασκαλία γραπτού λόγου και πολυτροπικών κειμένων	ΠΑΤΡΑ
360	Το τραγούδι: έκφραση και δημιουργία	ΠΑΤΡΑ
361	Διδακτική της κεραμικής τέχνης	ΠΑΤΡΑ
362	Θρησκευτική εκπαίδευση	ΠΑΤΡΑ
363	Εισαγωγή στη Θεωρία της Λογοτεχνίας	ΠΑΤΡΑ
364	Γλώσσα, διαθεματικότητα και σχέδια εργασίας (project)	ΠΑΤΡΑ
365	Μουσική και συγγενείς τέχνες	ΠΑΤΡΑ
366	Γνώση των λειτουργιών του σώματος μέσα από την κινησιολογία και τις τέχνες	ΠΑΤΡΑ
367	Σκηνογραφία στον σχολικό χώρο	ΠΑΤΡΑ
368	Η Ιστορία και η Διδακτικής της	ΡΟΔΟΣ
369	Εισαγωγή στις Βάσεις και τις Βασικές έννοιες των Μαθηματικών	ΡΟΔΟΣ
370	Ελληνική Γλώσσα	ΡΟΔΟΣ
371	Ιστορία Πολιτισμού	ΡΟΔΟΣ
372	Διδακτική των Φυσικών Επιστημών στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση	ΡΟΔΟΣ
373	Νεοελληνική Λογοτεχνία- Νεοελληνική Λογοτεχνία της Κύπρου 19ος –	ΡΟΔΟΣ

	20ος αιώνας	
374	Εισαγωγή στο Γραμματισμό	ΡΟΔΟΣ
375	Τεχνολογικές και Διδακτικές Καινοτομίες με τη Χρήση της Πληροφορικής: Εικονική Πραγματικότητα	ΡΟΔΟΣ
376	Λαογραφία – Εισαγωγή στην Επιστήμη του Λαϊκού Πολιτισμού	ΡΟΔΟΣ
377	Διδασκαλία Γλώσσας και Νέες Τεχνολογίες	ΡΟΔΟΣ
378	Νεότερη Ελληνική Ιστορία	ΡΟΔΟΣ
379	Ζητήματα του περιβάλλοντος και της αειφορίας	ΡΟΔΟΣ
380	Διδακτική των Μαθηματικών	ΡΟΔΟΣ
381	Διδακτική της Λογοτεχνίας	ΡΟΔΟΣ
382	Θεατρική Παιδεία, βιωματική μάθηση & δημιουργικότητα στην εκπαίδευση	ΡΟΔΟΣ
383	Πληροφορική και εφαρμογές στην Εκπαίδευση	ΡΟΔΟΣ
384	Αντιλήψεις μαθητών για έννοιες Φυσικών επιστημών και Διδακτική τους αντιμετώπιση	ΡΟΔΟΣ
385	Ανάπτυξη εφαρμογών εικονικών κόσμων για τη διδασκαλία μαθημάτων του δημοτικού σχολείου	ΡΟΔΟΣ
386	Η Αξιολόγηση στα Μαθηματικά: Κλασσικές & Σύγχρονες Θεωρίες με τη Χρήση Νέων Τεχνολογιών	ΡΟΔΟΣ
387	Λαϊκή Λογοτεχνία: Σύγχρονες Όψεις	ΡΟΔΟΣ
388	Παιδικό βιβλίο: Θεωρία & Ιστορία	ΡΟΔΟΣ
389	Ιστορία της Ελληνικής Γλώσσας	ΡΟΔΟΣ
390	Επιστημολογία και η Διδακτική	ΡΟΔΟΣ
391	Θεατροπαιδαγωγικά Προγράμματα στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση	ΡΟΔΟΣ
392	Ιστορία της Τέχνης	ΡΟΔΟΣ
393	Διδακτική των Θρησκειών	ΡΟΔΟΣ
394	Ευρωπαϊκή Ιστορία του 20ου Αιώνα	ΡΟΔΟΣ
395	Διδακτικές τεχνικές για το περιβάλλον και την αειφορία	ΡΟΔΟΣ
396	Αντιλήψεις εκπαιδευομένων για έννοιες Μαθηματικών και σχετικές διδακτικές παρεμβάσεις	ΡΟΔΟΣ
397	Το Αειφόρο Σχολείο	ΡΟΔΟΣ
398	Διδασκαλία Δεύτερης Γλώσσας	ΡΟΔΟΣ
399	Νεοελληνική Λογοτεχνία 19-20 αι.: Ποίηση και Πεζογραφία	ΡΟΔΟΣ
400	Γραμματική Περιγραφή της Ελληνικής Γλώσσας	ΡΟΔΟΣ
401	Γλωσσική Αλλαγή	ΡΟΔΟΣ
402	Εισαγωγή στη Γλωσσική Πολιτική	ΡΟΔΟΣ
403	Γλώσσα, Λογοτεχνία, Λαογραφία και οι Διδακτικές τους	ΡΟΔΟΣ
404	Συγκέντρωση και Επεξεργασία Λαογραφικού Υλικού	ΡΟΔΟΣ
405	Διδασκαλία της Ελληνικής ως δεύτερης/ξένης γλώσσας	ΦΛΩΡΙΝ
406	Η Ελληνική Γλώσσα και η Γραμματική της	ΦΛΩΡΙΝ
407	Νέα Ελληνική Ιστορία	ΦΛΩΡΙΝ
408	Ελληνική Παιδική & Νεανική Λογοτεχνία	ΦΛΩΡΙΝ
409	Ιστορία: Αρχαιότητα & Βυζάντιο	ΦΛΩΡΙΝ
410	Ορθοδοξία και Πολιτισμός στην Εκπαίδευση	ΦΛΩΡΙΝ
411	Ειδικά θέματα Διδακτικής της Ιστορίας	ΦΛΩΡΙΝ
412	Ειδικά θέματα Διδακτικής της Ελληνικής Γλώσσας	ΦΛΩΡΙΝ
413	Ειδικά θέματα Διδακτικής των Μαθηματικών	ΦΛΩΡΙΝ
414	Περιβαλλοντική Εκπαίδευση - Εκπαίδευση για την αειφορία	ΦΛΩΡΙΝ
415	Στατιστική στην Εκπαίδευση	ΦΛΩΡΙΝ
416	Στοιχεία Αριθμητικής και θεωρίας αριθμών για εκπαιδευτικούς	ΦΛΩΡΙΝ
417	Εισαγωγή στη θεωρία και πράξη του σχολείου και της διδασκαλίας	ΦΛΩΡΙΝ
418	Διδακτική της Νεοελληνικής Γλώσσας	ΦΛΩΡΙΝ
419	Διδακτική της Ιστορίας	ΦΛΩΡΙΝ
420	Διδακτική των Μαθηματικών	ΦΛΩΡΙΝ
421	Νεοελληνική Ποίηση – Παιδική Ποίηση και Διδακτική της	ΦΛΩΡΙΝ

422	Διδακτική της Λογοτεχνίας	ΦΛΩΡΙΝ
423	Πεζογραφική Λογοτεχνία για Παιδιά & Εφήβους και Διδακτική της	ΦΛΩΡΙΝ
424	Γλωσσοπαιδαγωγικά θέματα	ΦΛΩΡΙΝ
425	Μουσική Θεωρία και πράξη	ΦΛΩΡΙΝ
426	Στρατηγικές γλωσσικής εκμάθησης και επικοινωνίας	ΦΛΩΡΙΝ
427	Εναλλακτικές μορφές αξιολόγησης των γλωσσικών δεξιοτήτων	ΦΛΩΡΙΝ
428	Κείμενα Ελληνικής Γλώσσας	ΦΛΩΡΙΝ
429	Το λεξιλόγιο: περιγραφή και διδασκαλία του	ΦΛΩΡΙΝ
430	Ο γραμματισμός στο σχολείο: κατανόηση και παραγωγή κειμένων	ΦΛΩΡΙΝ
431	Μουσειακή Εκπαίδευση	ΦΛΩΡΙΝ
432	Ιστορία και Πολιτισμός στην Εκπαίδευση	ΦΛΩΡΙΝ
433	Ιστορία από πηγές	ΦΛΩΡΙΝ
434	Εναλλακτικές διδακτικές προσεγγίσεις στη Διδακτική της Ιστορίας	ΦΛΩΡΙΝ
435	Κατασκευή εκπαιδευτικού υλικού και διδασκαλία μαθηματικών με τη χρήση Πληροφορικής Τεχνολογίας	ΦΛΩΡΙΝ
436	Εφαρμοσμένη Στατιστική	ΦΛΩΡΙΝ
437	Ιστορία των Μαθηματικών και Μαθηματική Εκπαίδευση	ΦΛΩΡΙΝ
438	Παιδαγωγική Γνώση Περιεχομένου για τις Φυσικές Επιστήμες	ΦΛΩΡΙΝ
439	Εφαρμογές προγραμμάτων για την αειφορία	ΦΛΩΡΙΝ
440	Ανοιχτά διερευνητικά περιβάλλοντα μάθησης στις Φυσικές Επιστήμες	ΦΛΩΡΙΝ
441	Στοιχεία Γεωμετρίας και Επίλυσης Προβλημάτων	ΦΛΩΡΙΝ
442	Ανάπτυξη της έννοιας του αριθμού	ΦΛΩΡΙΝ
443	Δυσκολίες μάθησης στα μαθηματικά	ΦΛΩΡΙΝ
444	Διδακτική της Μελέτης Περιβάλλοντος	ΦΛΩΡΙΝ
445	Διδακτική των Θρησκευτικών	ΦΛΩΡΙΝ
446	Διδακτική των Εικαστικών	ΦΛΩΡΙΝ
447	Διδακτική της Μουσικής	ΦΛΩΡΙΝ
448	Διδακτική της Φυσικής Αγωγής	ΦΛΩΡΙΝ
449	Εισαγωγή στην Ιστορία του Βιβλίου	ΦΛΩΡΙΝ
450	Εισαγωγή στις Τέχνες του Βιβλίου	ΦΛΩΡΙΝ

Πρακτική Άσκηση (Γενική και Ειδική)

A/A	Τίτλος Μαθήματος	ΠΤΑΕ
1	Γενικές Αρχές και Στρατηγικές Διδασκαλίας & Πρακτική Άσκηση I	ΕΚΠΑ
2	Διαχείριση της Σχολικής Τάξης & Πρακτική Άσκηση II	ΕΚΠΑ
3	Εκπαίδευση Εκπαιδευτικών: Μικροδιδασκαλίες - Πρακτική Άσκηση	ΕΚΠΑ
4	Σχολική Πρακτική I	ΘΕΣ/ΛΙΑ
5	Σχολική Πρακτική II: Ενσωματωμένα μαθήματα: 1. Διδακτική της Νεοελληνικής Γλώσσας 2. Διαχείριση της Σχολικής Τάξης	ΘΕΣ/ΛΙΑ
6	Σχολική Πρακτική III: Ενσωματωμένο μάθημα: Διδακτική Μαθηματικών: Από τη θεωρία στην πράξη	ΘΕΣ/ΛΙΑ
7	Σχολική Πρακτική IV: Ενσωματωμένα μαθήματα: 1. Εφαρμογές διδακτικής μεθόδου project στη σχολική τάξη 2. Τεχνικές αξιολόγησης και διδασκαλίας μαθητών σε τάξεις μικτών ικανοτήτων: Διαφοροποίηση της Διδασκαλίας	ΘΕΣ/ΛΙΑ
8	Προετοιμασία, Διεξαγωγή και Αξιολόγηση Διδασκαλίας: Αξιολόγηση του Μαθητή και Πρακτικές Ασκήσεις	ΑΠΘ
9	Προετοιμασία, Διεξαγωγή και Αξιολόγηση Διδασκαλίας: Παιδαγωγικές Θεωρίες και Πρακτικές Ασκήσεις	ΑΠΘ
10	Εκπαιδευτικές Προσεγγίσεις και Σχολικές Πρακτικές	ΑΠΘ
11	Διδασκαλία των μαθημάτων μέσω των Εικαστικών Τεχνών και Μουσειακή Εκπαίδευση. Ασκήσεις σε Σχολεία, Μουσεία, Πινακοθήκες	ΑΠΘ

12	Πρακτική Άσκηση Ι	ΔΠΘ
13	Πρακτική Άσκηση ΙΙ	ΔΠΘ
14	Υπολογιστικά Μαθηματικά - Πρακτική Άσκηση	ΙΩΑΝΝ.
15	Σχολική Πρακτική Ι	ΙΩΑΝΝ.
16	Διδακτική των Μαθηματικών - Πρακτική Άσκηση	ΙΩΑΝΝ.
17	Διδακτική της Γλώσσας ΙΙ - Πρακτική Άσκηση	ΙΩΑΝΝ.
18	Διδακτική των Φυσικών Επιστημών - Πρακτική Άσκηση	ΙΩΑΝΝ.
19	Σχολική Πρακτική ΙΙ - Πολυθέσια και Ολιγοθέσια Δημοτικά Σχολεία	ΙΩΑΝΝ.
20	Διδακτική της Ιστορίας - Πρακτική Άσκηση	ΙΩΑΝΝ.
21	Διδακτική των Θρησκευτικών και Διαπολιτισμικότητα - Πρακτική Άσκηση	ΙΩΑΝΝ.
22	Πρακτική Άσκηση: Επαγγελματική Εμπειρία σε Εκπαιδευτικά Πλαίσια Ι & ΙΙ	ΙΩΑΝΝ.
23	Σχολική Πρακτική Α & Β	ΚΡΗΤΗ
24	Πρακτικές ασκήσεις στο σχολείο	ΠΑΤΡΑ
25	Πρακτική άσκηση σε κοινωνικούς και πολιτιστικούς φορείς	ΠΑΤΡΑ
26	Ανάλυση Διδακτικού Πεδίου	ΡΟΔΟΣ
27	Εφαρμοσμένη Διδακτική της Γλώσσας Β1 & Γ1	ΡΟΔΟΣ
28	Εφαρμοσμένη Διδακτική των Μαθηματικών Β2 & Γ2	ΡΟΔΟΣ
29	Εφαρμοσμένη Διδακτική των Φυσικών Επιστημών Β3 & Γ3	ΡΟΔΟΣ
30	Εφαρμοσμένη Διδακτική της Ιστορίας Β4 & Γ4	ΡΟΔΟΣ
31	Εφαρμοσμένη διδασκαλία στις ΤΠΕ και στον ψηφιακό γραμματισμό	ΡΟΔΟΣ
32	Πρακτική Επαγγελματική Άσκηση Εμβάθυνσης σε Παιδαγωγικά Πεδία Εργασίας στο πλαίσιο της Μεντορίας	ΡΟΔΟΣ
33	Διδακτική της Νεοελληνικής Γλώσσας	ΦΛΩΡΙΝ
34	Διδακτική της Ιστορίας	ΦΛΩΡΙΝ
35	Διδακτική των Μαθηματικών	ΦΛΩΡΙΝ
36	Διδακτική των Φυσικών Επιστημών	ΦΛΩΡΙΝ
37	Ανάληψη παιδαγωγικού - διδακτικού έργου επί δύο εβδομάδες με θεωρητική προετοιμασία και ανατροφοδότηση	ΦΛΩΡΙΝ
38	Διδακτική της Μελέτης Περιβάλλοντος	ΦΛΩΡΙΝ
39	Διδακτική των Εικαστικών	ΦΛΩΡΙΝ
40	Διδακτική της Μουσικής	ΦΛΩΡΙΝ
41	Διδακτική της Φυσικής Αγωγής	ΦΛΩΡΙΝ
42	Διδακτική των Θρησκευτικών	ΦΛΩΡΙΝ
43	Διευρυμένη Πρακτική Άσκηση	ΦΛΩΡΙΝ
44	Μικροδιδασκαλία και Πρακτική Άσκηση	ΦΛΩΡΙΝ

Μαθήματα Ψηφιακού Γραμματισμού στους έξι τομείς δεξιοτήτων και τα έξι στάδια ανάπτυξης του εκπαιδευτικού του ευρωπαϊκού πλαισίου DigCompEdu

Α/Α	Τίτλος Μαθήματος	ΠΤΔΕ
1	Οι Τεχνολογίες της Πληροφορίας και της Επικοινωνίας στην Εκπαίδευση	ΕΚΠΑ
2	Εφαρμογές Στατιστικής με τη χρήση λογισμικών SPSS	ΕΚΠΑ
3	Νέα Τεχνολογία, Εργασία και Εκπαίδευση	ΕΚΠΑ
4	Σχεδιασμός-Ανάπτυξη και Αξιολόγηση Εκπαιδευτικού Λογισμικού	ΕΚΠΑ
5	Διδασκαλία της Γεωγραφίας με Ψηφιακές Τεχνολογίες (Εργαστήριο)	ΕΚΠΑ
6	ΤΠΕ στην Εκπαίδευση	ΘΕΣ/ΛΙΑ
7	Διδασκαλία και μάθηση με τη χρήση των ΤΠΕ	ΘΕΣ/ΛΙΑ
8	Διαδικτυακά περιβάλλοντα μάθησης	ΘΕΣ/ΛΙΑ
9	Διδακτική των Μαθηματικών: Εργαστηριακές ασκήσεις σε ψηφιακά περιβάλλοντα και δημιουργία σεναρίων διδασκαλίας	ΘΕΣ/ΛΙΑ

10	Ανάπτυξη και χρήση ψηφιακού εκπαιδευτικού υλικού	ΘΕΣΣ/ΛΙΑ
11	Υπολογιστική Γλωσσολογία: Αξιοποίηση στη Διδασκαλία της Νέας Ελληνικής	ΑΠΘ
12	Νέες Τεχνολογίες και Διαπολιτισμική Εκπαίδευση	ΑΠΘ
13	Γραμματισμός στα Μέσα και Διδασκαλία της Γλώσσας	ΑΠΘ
14	Διδακτική της Ιστορίας και Νέες Τεχνολογίες	ΑΠΘ
15	Τεχνολογίες της Πληροφορίας και των Επικοινωνιών στην Εκπαίδευση: Θέματα Διδακτικού Σχεδιασμού	ΑΠΘ
16	Περιβαλλοντική Εκπαίδευση και Νέες Τεχνολογίες	ΑΠΘ
17	Σχολική Αξιοποίηση των Τεχνολογιών Πληροφορίας και Επικοινωνίας	ΑΠΘ
18	Ψηφιακός Γραμματισμός	ΑΠΘ
19	Πληροφοριακός Γραμματισμός και Χρήση Πηγών	ΑΠΘ
20	Εισαγωγή στην Πληροφορική	ΔΠΘ
21	Διδασκαλία με Νέες Τεχνολογίες	ΔΠΘ
22	Εκπαιδευτικό Λογισμικό	ΔΠΘ
23	Πληροφορική- Γλώσσα logo	ΔΠΘ
24	Πληροφορική- Προγραμματισμός	ΔΠΘ
25	Διδασκαλία των Μαθηματικών με ψηφιακά μέσα	ΔΠΘ
26	Εισαγωγή στις ΤΠΕ στην Εκπαίδευση I & II	ΙΩΑΝΝ.
27	Ηλεκτρονική Μάθηση και Εκπαίδευση από Απόσταση	ΙΩΑΝΝ.
28	Πληροφορική και Εκπαίδευση	ΙΩΑΝΝ.
29	Αξιοποίηση ΤΠΕ στην Εκπαιδευτική Έρευνα	ΙΩΑΝΝ.
30	Παιδαγωγική Αξιοποίηση των ΤΠΕ I & II	ΙΩΑΝΝ.
31	Εκπαιδευτικά Προγραμματιστικά Περιβάλλοντα	ΙΩΑΝΝ.
32	Εισαγωγή στην Ανοιχτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση	ΚΡΗΤΗ
33	Διαδίκτυο και Εκπαίδευση στην Κοινωνία της Γνώσης	ΚΡΗΤΗ
34	Νέες Τεχνολογίες και Εκπαίδευση από Απόσταση (e-learning)	ΚΡΗΤΗ
35	Εκπαίδευση από Απόσταση: Σχεδιασμός Εκπαιδευτικού Υλικού στο Διαδίκτυο	ΚΡΗΤΗ
36	Η Τηλεδιάσκεψη στο Δημοτικό Σχολείο: Θεωρία και Πράξη	ΚΡΗΤΗ
37	Μάθηση και διδασκαλία της γραπτής έκφρασης με χρήση πολυμέσων	ΚΡΗΤΗ
38	Αναλυτικό πρόγραμμα και Υπερμέσα	ΚΡΗΤΗ
39	Θεωρίες μάθησης και εκπαιδευτικό λογισμικό	ΚΡΗΤΗ
40	Αξιολόγηση εκπαιδευτικού λογισμικού	ΚΡΗΤΗ
41	Σχεδιασμός και ανάπτυξη διδακτικού υλικού σε διαδικτυακό περιβάλλον (World Wide Web)	ΚΡΗΤΗ
42	Τηλεμάθηση – Η εκπαιδευτική χρήση του Διαδικτύου (Internet)	ΚΡΗΤΗ
43	Ψηφιακά Μέσα, Συμμετοχικό Βίντεο και Μετασχηματιστική Μάθηση	ΚΡΗΤΗ
44	Τεχνολογίες της Πληροφορίας και των Επικοινωνιών στην Εκπαίδευση για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη	ΚΡΗΤΗ
45	Εισαγωγή στην Πληροφορική	ΚΡΗΤΗ
46	Σχεδιασμός υλοποίηση και αξιολόγηση εκπαιδευτικών εφαρμογών με χρήση λογισμικού	ΚΡΗΤΗ
47	Οι υπολογιστές στη διδακτική των θετικών επιστημών	ΚΡΗΤΗ
48	Γλώσσες προγραμματισμού	ΚΡΗΤΗ
49	Βάσεις δεδομένων	ΚΡΗΤΗ
50	Ηλεκτρονικό γραφείο	ΚΡΗΤΗ
51	Τεχνολογία ανάπτυξης ιστοσελίδων	ΚΡΗΤΗ
52	Σύγχρονες τεχνολογίες της Πληροφορικής	ΚΡΗΤΗ
53	Εργαστήριο Εκπαιδευτικής Ρομποτικής	ΚΡΗΤΗ
54	Εκπαιδευτική Τεχνολογία στις Φυσικές Επιστήμες	ΚΡΗΤΗ
55	Εργαστήριο Η/Υ	ΠΑΤΡΑ
56	Εκπαιδευτικό λογισμικό	ΠΑΤΡΑ
57	Εισαγωγή στην επιστήμη των Η/Υ	ΠΑΤΡΑ

58	Οργάνωση-Διοίκηση με Η/Υ	ΠΑΤΡΑ
59	Έρευνες επισκόπησης και χρήσης των Η/Υ	ΠΑΤΡΑ
60	Υπολογιστές και Εκπαίδευση	ΠΑΤΡΑ
61	Κοινωνιολογική ανάλυση των Νέων Τεχνολογιών στη σχολική τάξη	ΠΑΤΡΑ
62	Εισαγωγή στις Τεχνολογίες Πληροφοριών & Επικοινωνιών (ΤΠΕ)	ΡΟΔΟΣ
63	Εισαγωγή στο Γραμματισμό	ΡΟΔΟΣ
64	Τεχνολογικές και Διδακτικές Καινοτομίες με τη Χρήση της Πληροφορικής: Εικονική Πραγματικότητα	ΡΟΔΟΣ
65	Διδασκαλία Γλώσσας και Νέες Τεχνολογίες	ΡΟΔΟΣ
66	Εφαρμοσμένη διδασκαλία στις ΤΠΕ και στον ψηφιακό γραμματισμό	ΡΟΔΟΣ
67	Ψηφιακός Γραμματισμός σε Διαπολιτισμικά Περιβάλλοντα: παιδαγωγικές, κοινωνιολογικές και νομικές διαστάσεις	ΡΟΔΟΣ
68	Πληροφορική και εφαρμογές στην Εκπαίδευση	ΡΟΔΟΣ
69	Ανάπτυξη εφαρμογών εικονικών κόσμων για τη διδασκαλία μαθημάτων του δημοτικού σχολείου	ΡΟΔΟΣ
70	Η Αξιολόγηση στα Μαθηματικά: Κλασσικές & Σύγχρονες Θεωρίες με τη Χρήση Νέων Τεχνολογιών	ΡΟΔΟΣ
71	Ηλεκτρονικά Μαθησιακά Περιβάλλοντα και Γλώσσα	ΡΟΔΟΣ
72	Δημιουργία Ψηφιακού Υλικού για την Ηλεκτρονική Μάθηση και τη Σχολική από Απόσταση Εκπαίδευση σε περιβάλλον LMS (Moodle)	ΡΟΔΟΣ
73	Εργαστήριο παραγωγής ταινίας, animation, ντοκιμαντέρ για την Εκπαιδευτική Διαδικασία για τον οπτικοακουστικό γραμματισμό	ΡΟΔΟΣ
74	Εικονικά Περιβάλλοντα Μάθησης και Πολυμέσα	ΡΟΔΟΣ
75	Εισαγωγή στις Τεχνολογίες του Διαδικτύου για την Εκπαίδευση	ΡΟΔΟΣ
76	Πληροφορική και Νέες Τεχνολογίες στην Εκπαίδευση	ΦΛΩΡΙΝ
77	Κατασκευή εκπαιδευτικού υλικού και διδασκαλία μαθηματικών με τη χρήση Πληροφορικής Τεχνολογίας	ΦΛΩΡΙΝ
78	Σχεδίαση και ανάπτυξη εκπαιδευτικού λογισμικού	ΦΛΩΡΙΝ
79	Εκπαιδευτικό Λογισμικό	ΦΛΩΡΙΝ
80	Εκπαιδευτική Ρομποτική	ΦΛΩΡΙΝ
81	Ανάπτυξη διδακτικών σεναρίων για STEAM με τη χρήση εκπαιδευτικής ρομποτικής	ΦΛΩΡΙΝ
82	Ανάπτυξη ψηφιακού διδακτικού υλικού	ΦΛΩΡΙΝ